

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
AGJENCIA E SIGURIMIT TË CILËSISË SË ARSIMIT PARAUNIVERSITAR

AGJENCIA E SIGURIMIT TË CILËSISË
SË ARSIMIT PARAUNIVERSITAR

UDHËZUES PËR ZHVILLIMIN E LËNDËS GJEOGRAFI NË ARSIMIN E MESËM TË ULËT

Material në ndihmë të mësuesit

2023

Koordinoi hartimin e udhëzuesit

Evis Mastori, ASCAP

Koordinuan redaktimin shkencor

Dr. Gerti Janaqi

Dr. Dorina Rapti

Koordinoi redaktimi letrar

Elfrida Begaj, ASCAP

Koordinoi faqosjen

Fatos Gjini, ASCAP

Prodhim i ASCAP, 2023

www.ASCAP.edu.al

Copyright ©, ASCAP

TABELA E PËRMBAJTJES

1	QËLLIMI I UDHËZUESIT	5
2	RËNDËSIA DHE STRUKTURA E LËNDËS NË KËTË CIKËL SHKOLLIMI	5
2.1	Rëndësia e gjeografisë në këtë cikël shkollimi	5
2.2	Struktura e lëndës	6
3	KOMPETENCAT KYÇE DHE SHEMBUJ TË ZHVILLIMIT TË TYRE	8
4	MODELE TË INTEGRIMIT NDËRLËNDOR BRENDË DHE JASHTË FUSHËS SË TË NXËNIT	15
4.1	Integrimi ndërlëndor brenda fushës.....	15
4.2	Integrimi ndërlëndor me fushat e tjera të të nxënit	17
4.2.1	Integrimi ndërlëndor me fushën “Matematika”	17
4.2.2	Integrimi ndërlëndor me fushën “Shkencat e natyrës”	18
4.2.3	Integrimi ndërlëndor me lëndët e fushës “Gjuhët dhe komunikimi”	20
4.2.4	Integrimi ndërlëndor me fushat e tjera të të nxënit	20
5	TEMAT NDËRKURRIKULARE	22
6	METODOLOGJIA E MËSIMDHËNIES-NXËNIES NË GJEOGRAFI	27
6.1	Shembuj të përdorimit të metodave dhe teknikave të të nxënit/ mësimdhënies në gjeografi	29
6.1.1	DISKUTIMI.....	29
6.1.2	ZGJIDHJA E PROBLEMIT	32
6.1.3	VROJTIMI.....	34
6.1.4	PUNA NË GRUPE TË VOGLA	35
6.1.5	DIAGRAMI I VENIT	36
6.1.6	HARTA E KONCEPTVE	37
6.2	PËRDORIMI I TEKNOLOGJISË SË INFORMACIONIT DHE KOMUNIKIMIT.....	38
7	PLANIFIKIMI KURRIKULAR DHE MODELE TË PLANIFIKIMIT TË LËNDËS	40
7.1	Planifikimi i mësimdhënies së gjeografisë.....	40
7.2	Planifikimi vjetor.....	41
7.3	Planifikimi i periudhës	43
7.4	Planifikimi ditor	49
8	VLERËSIMI I NXËNËSVE.....	63
8.1	Teknika dhe instrumente të vlerësimit të nxënësve në lëndën e gjeografisë	64
8.2	Përdorimi i niveleve të arritjeve dhe vlerësimi bazuar në kritere	68

8.3	Llojet e vlerësimit.....	70
8.3.1	Vlerësimi i vazhduar (për të nxënë).....	70
8.3.2	Vlerësimi me test/detyrë përmbledhëse	71
8.3.3	Projekti kurrikular	91
8.3.4	Vlerësimi i të nxënit të nxënësit realizohet nëpërmjet:.....	100
8.3.4.1	Vlerësimi periodik.....	100
8.3.4.2	Vlerësimi përfundimtar	100
9	BIBLIOGRAFIA	102

1 QËLLIMI I UDHËZUESIT

Udhëzuesi kurrikular i lëndës Gjeografi është një material ndihmës për përdoruesit e kurrikulës dhe në mënyrë të veçantë për mësuesit për zbatimin e programeve mësimore të kësaj lënde në arsimin e mesëm të ulët.

Udhëzuesi ka si qëllim:

- të ndihmojë mësuesit, drejtuesit e shkollave, nxënësit, prindërit në lidhje me kuptimin dhe zhvillimin e kompetencave kyçe dhe kompetencave të lëndës së gjeografisë;
- të ofrojë sugjerime mbi strategjitë dhe metodat ndërvepruese të mësimdhënies/nxënies që mbështesin dhe zhvillojnë të nxënit aktiv, duke i lënë vend lirisë akademike të mësuesve dhe krijimtarisë së tyre;
- të mbështesë mësuesit për planifikimin e veprimtarive mësimore në përmbushje të rezultateve të të nxënit, të specifikuara në programet e gjeografisë për shkallë dhe klasë;
- të tregojë rrugët në të cilat të mësuarit e gjeografisë mund të lidhet me përvojat e të mësuarit në lëndë të tjera dhe me ato të jetës së përditshme të nxënësve;
- të ofrojë sugjerime mbi strategjitë dhe teknikat e mësimdhënies/nxënies dhe të vlerësimit të nxënësve.

2 RËNDËSIA DHE STRUKTURA E LËNDËS NË KËTË CIKËL SHKOLLIMI

2.1 Rëndësia e gjeografisë në këtë cikël shkollimi

Gjeografia është shkencë e vendit, hapësirës dhe mjedisit e cila jep një kontribut të veçantë për përgatitjen e nxënësve për jetën dhe funksionimin e tyre në një shoqëri globale dhe të ndërvarur. Përmes kompetencave që zhvillon lënda, nxënësit aftësohen të njohin, pranojnë, vlerësojnë dhe respektojnë diversitetin e vendeve, rajoneve, kulturave dhe njerëzve në botë; të zbulojnë lidhjet shkak-pasojë të dukurive dhe proceseve që ndodhin në sistemet natyrore të planetit tonë; të mbrojnë mjedisin në funksion të zhvillimit të tij të qëndrueshëm.

Gjeografia i frymëzon nxënësit të mendojnë për vendin e tyre; përmes saj edukohen vlera dhe qëndrime për përgjegjësitë e tyre ndaj njerëzve e vendeve të tjera, për ndërvarësinë, ndërveprimin dhe bashkëpunimin reciprok ndërmjet vendeve.

Gjeografia ngre pyetje të cilat janë sa tërheqëse aq dhe praktike për nxënësit si: Pse Shqipëria është një zonë sizmike? Pse plazhi gërryhet dhe çfarë mund të bëjmë për këtë? Pse një kënetë nuk është një zonë e mirë për të ndërtuar një shtëpi? Ku do ta gjejmë naftën që ushqen makinat

tona dhe planet tona për të ardhmen? Ku e gjejmë ujin e pastër për të pirë? Si mund të ndihmojmë për të mbrojtur mjedisin? Aftësia për t'u orientuar në hapësirë, në rrugë dhe mënyra të ndryshme, është një ndër kompetencat e rëndësishme që zhvillon lënda e gjeografisë.

Njohuritë, aftësitë dhe vlerat që zhvillon lënda, inkurajojnë nxënësit të përshtaten dhe të gjejnë zgjidhje të informuara për çështje të botës së sotme, duke vlerësuar nevojën për zhvillim të qëndrueshëm.

Këto njohuri dhe aftësi të transferueshme u shërbejnë për të nxënit e tyre gjatë gjithë jetës.

2.2 Struktura e lëndës

Programet e gjeografisë për arsimin e mesëm të ulët janë hartuar me një strukturë dhe mënyrë konceptimi në funksion të qasjes kurrikulare me bazë kompetencat.

Ato krijojnë kushte për ndërtimin e kompetencave kyçe të të nxënit gjatë gjithë jetës dhe kompetencave të fushës/lëndës që lidhen me to. Kompetencat zhvillohen përmes tematikave të përbashkëta të fushës dhe në program zbërthehen në njohuri, shkathtësi, qëndrime/vlera.

Gjeografia, së bashku me historinë dhe qytetarinë, është lëndë e fushës Shoqëria dhe mjedisi. Lënda e gjeografisë në arsimin e mesëm të ulët zhvillohet nga klasa e 6-të deri në të 9-ën me këtë strukturë:

GJEOGRAFI	Shkalla 3				Shkalla 4			
	Klasa 6		Klasa 7		Klasa 8		Klasa 9	
	Orë javore	Orë vjetore	Orë javore	Orë vjetore	Orë javore	Orë vjetore	Orë javore	Orë vjetore
	1	35	2	70	2	70	2	70

Tematikat e përbashkëta të fushës janë elemente të rëndësishme të programit të gjeografisë, sipas të cilave strukturohet përmbajtja lëndore dhe integrimi konceptual brenda fushës, në funksion të zhvillimit të kompetencave. Programi i gjeografisë për shkallën 3 (klasa 6-7) dhe shkallën 4 (klasa 8-9) të kurrikulës është i strukturuar rreth dy tematikave të mëdha:

- **Proceset natyrore dhe shoqërore;**
- **Ndërvlerësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve.**

Klasa	Tematika	Nëntematikat	Orë të sugjeruara ¹
Klasa 6	Ndërvlerësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve	Gjeografia dhe kërkimi gjeografik	8
		Hartat gjeografike	12
		Mjedisi ynë lokal	15
Klasa 7	Proceset natyrore dhe shoqërore	Toka në hapësirë	8
		Proceset dhe dukuritë natyrore në Tokë	54
	Ndërvlerësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve	Shoqëria dhe ndërveprimi me mjedisin	8
Klasa 8	Ndërvlerësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve	Rajonet dhe rajonizimi	6
		Evropa	32
		Rajonet e tjera të botës	32
Klasa 9	Ndërvlerësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve	Trevat shqiptare në Evropë dhe Rajon	18
		Vështrim i përgjithshëm gjeografik i Republikës së Shqipërisë	34
		Rajonet gjeografike të Republikës së Shqipërisë	18

Për secilën prej tematikave dhe nëntematikave përcaktohen rezultatet e pritshme të cilat përfshijnë njohuritë, aftësitë dhe qëndrimet. Rezultatet e të nxënësve të kompetencave kyçe të përcaktuara për çdo shkallë në programet mësimore të gjeografisë nuk përmbushen jashtë tematikave, ato janë marrë në konsideratë në të gjithë procesin e hartimit të rezultateve të të nxënësve për tematikë, duke qenë pjesë integrale e tyre.

¹Orët për nëntematikat janë sugjeruese. Mësuesit janë të lirë të planifikojnë dhe shpërndajnë sipas nëntematikave orët në dispozicion për secilën klasë, në varësi të interesave dhe nevojave të nxënësve.

3 KOMPETENCAT KYÇE DHE SHEMBUJ TË ZHVILLIMIT TË TYRE

Shkolla duhet t'i aftësojë nxënësit të përdorin dijet për të kuptuar botën rreth tyre dhe për t'i drejtuar ato në veprimet që ndërmarrin. Në mënyrë që të përshtaten, të funksionojnë dhe të jenë të suksesshëm në tregun e punës dhe jetën e përditshme, nxënësve u nevojiten aftësi të cilat përfshijnë shumë më tepër se ato specifikisht të lidhura me lëndën. Këto aftësi të përgjithshme intelektuale, sociale dhe personale identifikohen me termin *kompetenca kyçe*². Kompetencat kyçe zhvillohen në mënyrë graduale përgjatë viteve të shkollimit.

Kompetencat kyçe janë të përgjithshme për shkak të natyrës së tyre kroskurrikulare. Ato janë komplementare, në kuptimin që nuk zëvendësojnë njëra-tjetrën.

Programet e gjeografisë në arsimin e mesëm të ulët krijojnë kushte për ndërtimin dhe demonstrimin nga nxënësi të kompetencave të lëndës dhe kompetencave kyçe. Këto kompetenca marrin kuptim nëse zhvillohen dhe përmbushen në një kontekst të caktuar.

Ndërtimi dhe zhvillimi i kompetencave kyçe kërkon që mësuesi të mbajë parasysh dhe të punojë për përmbushjen e rezultateve të nxënës (RN) të kompetencave kyçe të përcaktuara në programet e gjeografisë për çdo shkallë.

Parashtrimet e mëposhtme demonstrojnë zhvillimin e kompetencave kyçe përmes lëndës së gjeografisë.

Kompetenca qytetare

Programet mësimore të gjeografisë në klasat 6-9, si pjesë e fushës Shoqëria dhe mjedisi, e cila në mënyrë të veçantë ka në fokus zhvillimin e kompetencës qytetare, krijojnë kushte për ndërtimin dhe demonstrimin nga nxënësi të kësaj kompetence.

Diskutimi, debati, punët në grup dhe ato individuale për çështje të ndryshme gjeografike, mundësojnë që nxënësi të zhvillojë aftësi dhe qëndrime, si respektimi i mendimit ndryshe, toleranca, zgjidhja paqësore e konflikteve, aftësi të pjesëmarrjes qytetare, marrja e përgjegjësisë individuale dhe kolektive dhe parashikimi i pasojave për këto çështje.

² Kompetenca kyçe janë kompetencat për të cilat kanë nevojë të gjithë individët për plotësim dhe zhvillim vetjak, për qytetari aktive, për përfshirje sociale dhe për punësim (Fjalorth, Korniza kurrikulare për arsimin parauniversitar, MAS 2014)

Më poshtë paraqitet një shembull ilustrues i një situatë të nxëni që mundëson zhvillimin e disa rezultateve të nxënit të kompetencës qytetare:

Mjedisi ynë lokal

Situata e të nxënit:

Trashëgimia natyrore e zonës është jo vetëm një resurs natyror për atë zonë, por dhe një burim shumë i mirë për zhvillimin ekonomik të saj. Ajo shërben si një atraksion për tërheqjen e turistëve dhe për këtë arsye duhet mirëmbajtur dhe promovuar. Megjithatë, si pasojë e faktorëve të ndryshëm kjo trashëgimi rrezikon të dëmtohet.

Për trajtimin e situatës, mund të zhvillohet me nxënësit një diskutim rreth pyetjeve të mëposhtme:

- Cilët janë faktorët natyrorë që cenojnë prishjen e kësaj trashëgimie?
- Cili është roli i njeriut në ruajtjen/shkatërrimin e saj?
- A keni ju përgjegjësi individuale? Nëse po, cilat janë?
- Cilat janë përgjegjësitë e komunitetit të zonës?
- Çfarë masash duhen marrë për të menaxhuar situatën?

Përmes kësaj situatë nxënësi nxitet të mendojë në mënyrë kritike, të marrë vendime dhe të veprojë për adresimin e një çështjeje gjeografike duke marrë përgjegjësi individuale të cilat nxisin pjesëmarrjen qytetare.

Kompetenca për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin

Gjeografia, si pjesë e fushës Shoqëria dhe mjedisi, e ka mjedisin një komponent të rëndësishëm dhe të natyrshëm të saj. Veprimtaritë mësimore në të cilat nxënësit angazhohen i drejtojnë drejt zgjidhjes së çështjeve të ndryshme që lidhen me mjedisin gjeografik, drejt analizës së situatave, vlerësimit të kompleksitetit dhe rëndësisë së tyre, propozimit të zgjidhjeve dhe verifikimit të vlefshmërisë së tyre.

Kompetenca e komunikimit dhe të shprehurit

Perceptimet për mjedisin natyror dhe human që nxënësit zhvillojnë përmes gjeografisë marrin kuptim për të tjerët kur komunikohen përmes “gjuhës” së gjeografisë. Çështjet që gjeografia trajton përbëjnë tema të rëndësishme, jo vetëm për komunitetin e nxënësve, por të gjithë shoqërisë (migrimi, fatkeqësitë natyrore, kulturat, zhvillimi urban, mjedisi etj). Në këtë kontekst krijohen mundësi për ndarjen e ideve, parashtrimin e argumenteve, artikullimin qartë të mendimit, përdorimin e fjalorit të përshtatshëm gjeografik, komunikimin përmes gjuhës së

hartave dhe simboleve. Komunikimi nuk zhvillohet vetëm “pas” përfuturimit të njohurive, por është parakusht për zhvillimin e tyre.

Kompetenca e të menduarit

Në vitin 2004 kur ndodhi një cunami në Oqeanin Indian, në një plazh të Tajlandës, një vajzë britanike (duke përdorur të menduarin gjeografik) kuptoi që oqeani po tërhiqej dhe kjo ishte një shenjë që një cunami po afrohej. Thirrja e saj drejtuar autoriteteve për të evakuar atë plazh shpëtoi qindra jetë.

Të menduarit gjeografik mbështet nxënësit për të zhvilluar aftësi që i ndihmojnë të zgjidhin probleme të jetës së përditshme, të përshtaten dhe të përballojnë sfida.

Të menduarit gjeografik zhvillohet kur nxënësit:

- ndërtojnë/parashtrojnë pyetje gjeografike;
- hulumtojnë në burime gjeografike;
- mbledhin të dhëna gjeografike;
- analizojnë informacionin gjeografik;
- veprojnë mbi bazën e njohurive gjeografike.

Kompetenca e të nxënit

Kompetenca e të nxënit ka një domethënie të veçantë për aftësimin e nxënësve të nxënë gjatë gjithë jetës. Pa dyshim, të nxënit në gjeografi sot mbështetet nga një sërë burimesh (libra, atlase, enciklopedi, terreni, harta, fotografi, fotografi ajrore, imazhe satelitore, diagrame, statistika, prezantime grafike etj). Teknologjia gjithashtu është bërë një mbështetje e fuqishme në këtë drejtim.

Por vetëm burimet janë të pamjaftueshme; gjeografia, përmes kërkimit gjeografik, përgatit dhe aftëson nxënësit të zhvillojnë strategji për të ndërtuar dijen mbi bazën e mbledhjes, vlerësimit, përpunimit dhe prezantimit të informacionit gjeografik.

Kompetenca personale

Programi i gjeografisë stimulon të nxënit bazuar në kërkim, duke zhvilluar aftësinë e nxënësve për të menaxhuar veten. Përmes realizimit të detyrave, punëve individuale dhe në grup, nxënësit kuptojnë rolin e tyre në procesin e të nxënit dhe në kryerjen e hetimeve, aftësohen të jenë të pavarur në zbatimin e njohurive dhe shkathtësive dhe në marrjen e vendimeve, zhvillojnë aftësitë ndërpersonale dhe mësojnë të vlerësojnë perspektivat e ndryshme të anëtarëve të tjerë të grupit.

Kompetenca digjitale

Gjeografia orientohet dukshëm drejt përdorimit të medias dhe teknologjisë. Nxënësi zhvillon kompetencën digjitale përmes përdorimit të TIK-ut në mënyrë efektive dhe të përshtatshme kur heton për një çështje/problem gjeografik, kur kërkon një hartë, kur krijon një produkt/prezantim, kur komunikon idetë dhe informacionin për dukuritë gjeografike, për vendin e tij, marrëdhënien e njeriut me mjedisin.

Shembulli i paraqitur më poshtë tregon si gjeografia mundëson zhvillimin e rezultateve të nxënësve të kompetencës digjitale.

Zbulimet gjeografike

Situatë të nxëni

Rreth botës për pesë ditë

- Nxënësve u kërkohet të ndërtojnë një itinerar “udhëtimi” nëpër botë ku të përcaktojnë pesë vende në të cilat do të qëndrojnë. Nxënësit vihen në rolin e zbuluesve.
- Nxënësit duhet të përdorin Google Earth për të gjetur vendet, drejtimet, distancat.
- Pasi të kenë përcaktuar vendet e qëndrimit, nxënësve u kërkohet të krijojnë një prezantim në power point, i cili do të përfshijë:
 - Pikën e nisjes
 - Vendqëndrimin nr. 1 (foto të vendndodhjes, distanca nga pika e nisjes).
 - Vendqëndrimin nr. 2 (foto të vendndodhjes, distanca nga pika e nisjes).
 -
 - Vendqëndrimin nr. 5 (foto të vendndodhjes, distanca nga pika e nisjes)
- Nxënësi përshkruan tiparet e natyrës, popullsisë, kulturës, vendbanimeve të pesë vendqëndrimeve.
- Nxënësi duhet të citojë burimet e internetit nga i ka marrë fotot.

Shembulli i mëposhtëm tregon se si përmbushen rezultatet e të nxënësve të kompetencave kyçe përgjatë zhvillimit të veprimtarive mësimore.

Shembull

Tema: Liqenet e Shqipërisë

Klasa e 9-të

Rezultatet e të nxënit (RN)

Nxënësi:

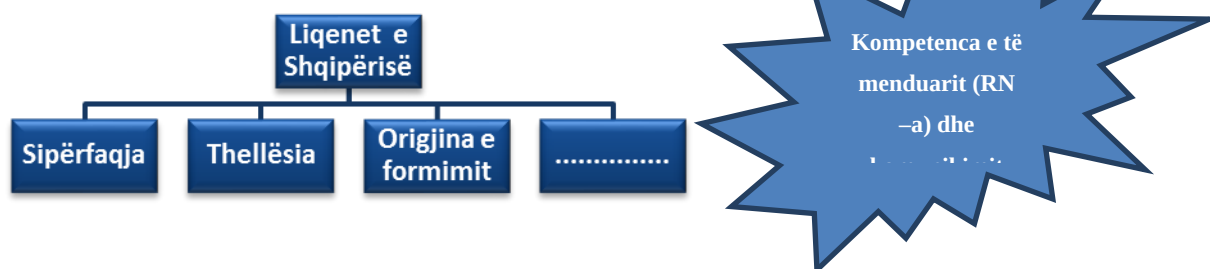
- a) identifikon tiparet dalluese të liqeneve kryesore të Shqipërisë;
- b) argumenton rolin dhe mundësitë që këto liqene krijojnë për zhvillimin ekonomik dhe turistik të vendit;
- c) interpreton disa ndër problemet që lindin si pasojë e shfrytëzimit nga veprimtaria njerëzore;
- d) ndan me të tjerët përvojat dhe njohuritë e përftuara nga vëzhgimet individuale;
- e) demonstroi bashkëpunim dhe qëndrim etik gjatë punës në grup;
- f) përzgjedh dhe klasifikon informacionin nga burime të ndryshme;
- g) shfrytëzon teknologjinë e informacionit për mbledhjen dhe përpunimin e informacionit;
- h) interpreton bukuritë natyrore të liqeneve të Shqipërisë përmes një teksti përshkrues deri në 250 fjalë.

Veprimtaritë mësimore për përmbushjen e RN-ve

Hapi i parë:

Pasi mësuesi prezanton temën e kësaj veprimtarie dhe njeh nxënësit me rezultatet e pritshme të saj, nxit me nxënësit diskutimin duke kërkuar prej tyre të përmendin disa ndër liqenet e Shqipërisë. Nxënësve u kërkohet të evidentojnë disa ndër tiparet që i dallojnë liqenet nga njëri-tjetri dhe t'i prezantojnë ato përmes një kllasteri.

Shembull:

Nisur nga përvojat e tyre, nxënësit përcaktojnë liqenin më të madh nga sipërfaqja dhe liqenin më të thellë në Shqipëri.

Hapi i dytë:

Mësuesi tërheq vëmendjen e nxënësve për dy ndër liqenet më të rëndësishme në Shqipëri, liqeni i Shkodrës dhe liqeni i Ohrit dhe kërkon prej tyre të përcaktojnë përmes diagramit të Venit tiparet e përbashkëta dhe veçoritë dalluese të secilit liqen.

Hapi i tretë:

Për realizimin e këtij hapi, mësuesi e ndan klasën në tri grupe. Paraprakisht nxënësit kanë përgatitur skedat me informacion për secilin nga liqenet (liqeni i Ohrit, Shkodrës, Prespës, Fierzës, Butrintit, Lurës) përmes mbledhjes së informacionit nga burime të ndryshme, si revista, internet, enciklopedi etj.

Mësuesi/ja i cakton secilit grup detyrën për të hulumtuar në lidhje me karakteristikat e mëposhtme. Secili grup plotëson tabelën e mëposhtme me të dhënat për secilin liqen.

Grupi i parë:

Liqenet	Sipërfaqja	Thellësia	Lartësia mbi nivelin e detit	Origjina e grupës liqenore
Liqeni i Ohrit				
Liqeni i Shkodrës				
Liqeni i Prespës				
Liqeni i Fierzës				
Liqeni i Butrintit				
Liqenet e Lurës				

Grupi i dytë:

Liqenet	Shtrirja midis shteteve	Problemet mjedisore	Pikat turistike
Liqeni i Ohrit			
Liqeni i Shkodrës			
Liqeni i Prespës			
Liqeni i Fierzës			
Liqeni i Butrintit			
Liqenet e Lurës			

Grupi i tretë:

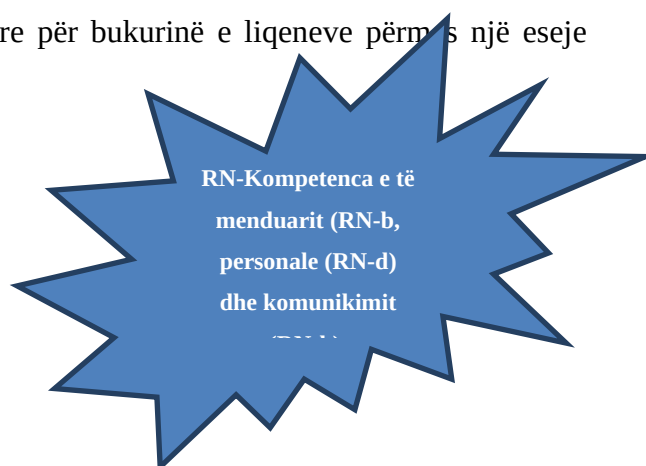
Liqenet	Bota bimore	Bota shtazore
Liqeni i Ohrit		
Liqeni i Shkodrës		
Liqeni i Prespës		
Liqeni i Fierzës		
Liqeni i Butrintit		
Liqenet e Lurës		

Hapi i katërt:

Pasi secili grup prezanton gjetjet specifike në përbushje të detyrës, të gjithë nxënësit diskutojnë së bashku, duke plotësuar diskutimin me informacione dhe shpjegime nga përvojat individuale që kanë pasur.

Hapi i pestë:

Nxënësit shprehin ndjesitë dhe përjetimet e tyre për bukurinë e liqeneve përmes një eseje argumentuese.

4 MODELE TË INTEGRIMIT NDËRLËNDOR BRENDË DHE JASHTË FUSHËS SË TË NXËNIT

Gjeografia është pjesë integrale e jetës së përditshme. Pothuajse çdo gjë që ne bëjmë çdo ditë është e lidhur në mënyra të ndryshme me Tokën dhe banorët e saj të cilat janë objekt i saj i studimit. Gjeografia zbatohet në shumë fusha të jetës së përditshme si:

- Meteorologji (matjet dhe parashikimi i motit);
- Planifikimi urban (studimi i territorit, hartografia, lëvizjet demografike; vendbanimet);
- Turizmi (peizazhi natyror, mjedisi human, aktivitetet ekonomike, trashëgimia natyrore);
- Transporti (orientimi, hartat, llojet e transportit);
- Mjedisi (roli i njeriut, pasojat e veprimtarisë njerëzore në mjedis, zhvillimi i qëndrueshëm);
- Ekonomia (potencialet natyrore dhe humane për zhvillim ekonomik, zhvillimi i sektorëve të ndryshëm të ekonomisë);
- Siguria (tërmetet, rrëshqitjet e dherave, vullkanet, përmytjet etj).
- Etj.

Kjo është arsyeja që të mësuarit e gjeografisë është i lidhur ngushtësisht me lëndët e tjera. Konceptimi i programit të gjeografisë në fushën “Shoqëria dhe mjedisi” është mbështetur në parime të mirëfillta të integrimit. ***Zhvillimi i kompetencave kyçe mundësohet kur sigurohen lidhje të vazhdueshme dhe të shumta ndërlëndore.***

Gjatë planifikimit mësimor të lëndës së gjeografisë, mësuesit duhet të kenë në qendër të vëmendjes lidhjet integruese brenda fushës dhe me fushat e tjera të të nxënit.

4.1 Integrimi ndërlëndor brenda fushës

Gjeografia, si një ndër lëndët e rëndësishme të fushës Shoqëria dhe mjedisi, zhvillon lidhje të shumta me lëndët brenda fushës, historinë dhe qytetarinë.

Integrimi ndërlëndor me Historinë

Në arsimin e mesëm të ulët gjeografia lidhet ngushtë me njohuritë dhe aftësitë që nxënësit zhvillojnë në lëndën e historisë në lidhje me historinë e zbulimeve gjeografike, zhvillimet

politike, sociale dhe ekonomike të rajoneve të botës, ndryshimet e hartës politike të trevave shqiptare përgjatë kohërave etj.

Shembull

Lidhja ndërlëndore me HISTORINË

Parashikimi i motit

Situatë të nxëni

Gjatë historisë, njerëzit janë përpjekur të kontrollojnë ose të ndikojnë mbi motin. Përpjekjet më të hershme mund të jenë vallëzimet për të sjellë shiun, që praktikoheshin në shoqëritë primitive. Në Mesjetë, mbretërit dhe princërit mbanin në oborret e tyre edhe alkimistë. Funkcioni kryesor i tyre ishte kthimi i metaleve të tjera në ar, por këta magjistarë thoshin se kishin dhe fuqi të tjera. Ka mundësi që këta njerëz e vishnin veten me fuqinë e shkaktimit të shiut apo diellit, sipas rasteve.

Për trajtimin e kësaj situate:

- *Mund të zhvillohet me nxënësit diskutimi rreth pyetjeve:*
 - Pse moti ishte shumë i rëndësishëm për njerëzit e parë?
 - Si përpiqeshin njerëzit e parë të ndikonin mbi motin?
 - Po sot është po aq i rëndësishëm moti?
 - Si përpiqen njerëzit ta parashikojnë dhe kontrollojnë motin sot?
- *Nxënësit hulumtojnë në burime të ndryshme informacioni për çështje të tilla, si:*
 - Si ka evoluar përgjatë kohërave parashikimi i motit?
 - Si kanë ndikuar zhvillimet e teknologjisë në këtë drejtim?

Integrimi ndërlëndor me Qytetarinë

Gjeografia zhvillon lidhje me njohuritë dhe aftësitë që nxënësit zhvillojnë në lëndën e qytetarisë si p.sh. në lidhje me zhvillimet kulturore të rajoneve të ndryshme dhe respektimin e diversitetit kulturor, ndërvarësinë globale midis rajoneve dhe vendeve të ndryshme, përgjegjësitë individuale dhe kolektive për ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit, zhvillimin e qëndrueshëm etj.

Shembull

Lidhja ndërlëndore me QYTETARINË dhe SHKENCAT SHOQËRORE

Situata e të nxënit

Sipas Kombeve të Bashkuara, më shumë se 50% e popullsisë jetojnë në qytete. Proceset urbanizuese të qyteteve përgjithësisht sjellin ndryshime pozitive për jetën e banorëve. Të tilla avantazhe janë: përmirësimi i infrastrukturës, hapja e vendeve të reja të punës, shërbimet (kujdesi shëndetësor, arsimi etj.) të cilat janë të një cilësie më të lartë. Megjithatë, një pjesë e mirë e njerëzve në qytetet e mëdha po kërkojnë t'i largohen jetës së qytetit.

Për trajtimin e kësaj situatë nxënës:

- mund të diskutojnë në grup për urbanizimin dhe karakteristikat e zhvillimeve urbane në disa prej qyteteve më të mëdha në botë;
- mund të evidentojnë pasojat pozitive dhe negative të proceseve urbanizuese;
- nisur nga përvojat e tyre mund të sjellin shembuj të këtyre pasojave;
- mund të përzgjedhin një pozicion të caktuar në lidhje me problemin dhe e argumentojnë atë.

4.2 Integrimi ndërlëndor me fushat e tjera të të nxënit

Krahas lidhjes së gjeografisë me lëndët brenda fushës, si element i domosdoshëm për ta parë dhe studiuar botën në mënyrë globale, gjeografia ka nevojë për njohuri dhe aftësi që i zhvillojnë lëndët e fushave të tjera të të nxënit.

4.2.1 Integrimi ndërlëndor me fushën “Matematika”

Programet e gjeografisë mundësojnë zbatimin e shkathtësive matematike për ndërtimin e grafikëve, tabelave, llogaritjen dhe interpretimin e të dhënave në lidhje me temperaturën e ajrit, sasinë e reshjeve, të dhënat për popullsinë etj. Në punën me hartën, nxënësit punojnë me koncepte numerike, si shkalla, largësia, koordinatat, projeksionet.

Shembull

Ndryshimet e temperaturës përgjatë ditës, muajit dhe vitit

Për të kuptuar ndryshimin e temperaturës së ajrit në varësi të ndryshimit të rrezatimit diellor dhe tokësor, nxënësit kryejnë matje të rregullta të temperaturës gjatë ditës dhe gjatë vitit. Mbi bazën e këtyre matjeve, duke përdorur njohuritë dhe aftësitë për përlllogaritjen e mesatares aritmetike, nxënësit nxjerrin të dhëna që i shfrytëzojnë për të kuptuar dukurinë gjeografike.

- Mbi bazën e matjeve ditore të kryera me termometër, nxënësit matin temperaturën në orën 7 (T1), në orën 14 (T2) dhe në orën 21(T3). Nxënësit llogarisin temperaturën mesatare ditore (*Temperatura mesatare ditore* = $T1 + T2 + 2 \times T3 : 4$)
- Mbi bazën e matjeve mujore, nxënësit llogarisin temperaturën mesatare të muajit (*Temperatura mesatare mujore* = *Shuma e temperaturave mesatare ditore të muajit: Numri i ditëve të muajit*)
- Mbi bazën e matjeve të kryera përgjatë muajve të vitit, nxënësit llogarisin temperaturën mesatare vjetore (*Temperatura mesatare vjetore* = *Shuma e temperaturave mesatare mujore: 12*)

Shembull

Përdorimi i shkallës së hartës

Në hartën me shkallë numerike 1:200 000, distanca në hartë midis pikës A dhe B është 5 cm. Sa është distanca midis këtyre pikave në të vërtetë?

$$5 \times 200\,000 = 1\,000\,000 \text{ cm} = 10\,000 \text{ m} = 10 \text{ km}$$

Për përmbushjen e rezultateve të të nxënësve shfrytëzohen njohuritë dhe aftësitë që nxënësi ka zhvilluar në lëndën e matematikës për njësitë matëse dhe veprimet me to, në mënyrë specifike kthimin e cm-m-km dhe anasjelltas. Nxënësi mëson të përdorë shkallën e zvogëlimit për të gjetur distancën në natyrë kur njihet distancën në hartë ose anasjelltas.

4.2.2 Integrimi ndërlëndor me fushën “Shkencat e natyrës”

Lënda e gjeografisë, për vetë karakterin e saj ndërdisiplinor, krijon lidhje të shumta me lëndët e shkencave të natyrës: me fizikën në lidhje me shtypjen atmosferike, tërheqjen gravitacionale, valët dhe lëvizjen e tyre etj; me kiminë në lidhje me përbërësit e atmosferës së Tokës, ujin dhe proceset qarkulluese të ujit në natyrë, përbërjen e magmës, përbërjen e mineraleve etj; me

biologjinë në lidhje me fosilet, biosferën dhe shpërndarjen gjeografike të botës bimore dhe shtazore.

Shembull

Lidhja ndërlëndore me KIMINË

Formimi i mjegullës

Eksperiment

- Mbushni me ujë të nxehtë një shishe me qafë të ngushtë. KUJDES! Mos përdorni ujë aq të nxehtë sa të mund të digjeni.
- Zbrazeni pothuajse të gjithë ujin, duke lënë vetëm tre cm lartësi në fund të shishes.
- Vendosni një kub akulli në grykën e shishes.
- Përsëriteni eksperimentin duke përdorur ujë të ftohtë në vend të ujit të nxehtë në të njëjtën lloj shisheje.
- Përse avujt e ujit (mjegulla) formohen në shishen me ujë të nxehtë dhe jo në shishen me ujë të ftohtë?
- Përdoreni këtë analogji për të kuptuar formimin e mjegullës në tokë: Cili është shkaku i formimit të mjegullës?

Shembull

Lidhja ndërlëndore me BIOLOGJINË

Ndryshimet e klimës

Situatë të nxëni:

Me kalimin e kohës klima mund të ndryshojë. Shkencëtarët kanë zbuluar se miliona vjet më parë klima e planetit ka qenë e ngrohtë. Më pas ajo u ftoh aq shumë, saqë pjesa më e madhe e sipërfaqes së Amerikës së Veriut, Evropës, Azisë u mbuluan nga akullnaja gjigante. Por pasi kaluan mijëra e mijëra vjet, klima e Tokës filloi të bëhej gjithnjë e më e ngrohtë.

Për trajtimin e situatës:

- *Zhvillohet me nxënësit diskutimi për çështjet e mëposhtme:*
- Nga e dinë shkencëtarët si ka ndryshuar klima me kalimin e kohës?
- A janë fosilet një prej treguesve?
- Çfarë tregojnë fosilet e palmave dhe pemëve të manjollave që janë gjendur në

Groenlandë?

- Çfarë mendoni se u ndodh bimëve dhe kafshëve kur klima ndryshon shumë?
- Le ta zëmë se një lloj i caktuar kafshe përshtatet me një ndryshim klimatik, por ushqimi i saj jo. Çfarë do të ndodhë me kafshën?
- *Nxënësit hulumtojnë në burime të ndryshme mbi shembuj të kafshëve që janë zhdukur në këtë mënyrë.*

4.2.3 Integrimi ndërlëndor me lëndët e fushës “Gjuhët dhe komunikimi”

Gjuha shqipe është themelore për të nxënit e nxënësve. Me lëndën e gjuhës integrohen njohuritë dhe aftësitë që kanë të bëjnë me hartimin e eseve, komunikimin dhe prezantimin e informacioneve, përdorimin e fjalorit gjeografik etj.

4.2.4 Integrimi ndërlëndor me fushat e tjera të të nxënit

Gjeografia krijon lidhje me fushat e tjera të të nxënit dhe lëndët që i përbëjnë ato, si **Teknologjinë** (aparaturat për matjen e temperaturës, lagështirës, erës, shtypjes atmosferike etj); **TIK** (për hulumtimin për informacione dhe të dhëna të ndryshme, përdorimin e Google map për përcaktimin e vendndodhjes etj.); **Arte** (vizatime, skema, ndërtimin e maketeve, si p.sh., të sistemit diellor, të vullkanit etj).

Shembull

Tema: Vendet e zhvilluara dhe vendet në zhvillim

Klasa 8

Rezultatet e të nxënit

Nxënësi:

- Bën dallimin ndërmjet tipareve të rajoneve të zhvilluara dhe atyre në zhvillim përmes shembujve tipikë.
- Shpreh mendimin e vet me gojë ose me shkrim, si dhe në forma të tjera të komunikimit.
- Hulumton në burime të ndryshme informacioni.
- Përdor TIK për grumbullimin, përpunimin e të dhënave dhe prezantimin e gjetjeve.

Për përmbushjen e rezultateve të nxënit të kësaj teme, mësuesi mund t’u japë nxënësve si detyrë të përgatisin *një poster me temë “Të pasurit dhe të varfrit në botë”*. Tema e propozuar është shumë e gjerë, prandaj mësuesi ofron që nxënësit të zgjedhin disa prej nëntemave:

- Pabarazia në botë ndërmjet vendeve;
- Diferencat në fushën e shëndetësisë midis vendeve të pasura dhe të varfra;
- Diferencat në fushën e arsimit midis vendeve të pasura dhe të varfra etj.
-

Lidhja ndërlëndore me GJUHËN SHQIPE, TIK-un dhe ARTET

- *Nxënësit duhet të kërkojnë informacion në lidhje me temën e propozuar, nisur nga termat kyçe të temës mësimore (**lidhja me TIK-un**). Mirë është që mësuesi të përcaktojë më parë adresat dhe faqet ëeb në të cila nxënësi do të kërkojë informacionin. Informacioni i mbledhur duhet seleksionuar, përpunuar dhe organizuar.*
- *Nxënësit do të përgatisin posterin, i cili duhet të prezantojë (**lidhja me Gjuhën shqipe dhe Artet**):*
 - *Dokumente të ndryshme (fotot, vizatime, skema, harta, grafika) të shoqëruara më një legjendë që jep shpjegime.*
 - *Tekst që përfshin: titullin (i qartë dhe i saktë), nëntituj (të shkurtër), paragrafë (të shkurtër, me fjalë ose shprehje të theksuara).*
 - *Respektimin e rregullave të drejtshkrimit dhe të bëhet kujdes në balancën e teksteve me ilustrimet.*

5 TEMAT NDËRKURRIKULARE

Temat ndërkurrikulare janë tema/çështje madhore me të cilat përballet shoqëria. Ato i shërbejnë zhvillimit të kompetencave dhe synojnë të ndihmojnë nxënësin të lidhë shkollimin e tij me jetën e përditshme. Lënda e gjeografisë mundëson zhvillimin e temave ndërkurrikulare, me fokus të veçantë temat/çështjet:

- Identiteti kombëtar dhe njohja e kulturave
- Zhvillimi i qëndrueshëm
- Mjedisi
- Ndërvlerësia
- Bashkëjetesa paqësore

Mjedisi dhe zhvillimi i qëndrueshëm

Si një disiplinë me karakter të thellë ndërdisiplinor, duke studiuar ndërveprimet komplekse midis natyrës dhe shoqërisë, Gjeografia mund të sjellë një kontribut të rëndësishëm për të mbështetur arritjen e Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm. Gjeografia ndihmon për edukimin e nxënësve për Zhvillimin e qëndrueshëm dhe Mjedisin.

Duke analizuar marrëdhëniet e shoqërisë me mjedisin nga perspektiva e menaxhimit të përgjegjshëm, nxënësi mëson të vendosë lidhje midis nevojave dhe përdorimit racional të burimeve. Ai ndërgjegjësohet për aspektet shoqërore të konsumit, për implikimet e globalizmit për shoqërinë dhe shpërndarjen e burimeve. Ky ndërgjegjësim e ndihmon nxënësin të kuptojë më mirë ndërvlerësinë e mjedisit nga veprimtaria njerëzore.

Gjeografia mund të ofrojë një perspektivë lokale dhe globale për një sërë çështjesh të ndërlidhura me zhvillimin e qëndrueshëm, si për shembull:

- menaxhimi i integruar i burimeve ujore, vlerësimi i ekosistemeve të lidhura me ujin në zona të ndryshme gjeografike;
- shpërndarja hapësinore e burimeve të rinovueshme të energjisë në zona të ndryshme gjeografike;
- modelet e urbanizimit, planifikimi dhe menaxhimi vendbanimeve, vlerësimi i trashëgimisë kulturore dhe natyrore, vlerësimi i rrezikut nga fatkeqësitë, ndikimet mjedisore të qyteteve;
- ndryshimet klimatike, rreziqet e lidhura me klimën dhe fatkeqësitë natyrore, ekspozimi dhe cenueshmëria e komuniteteve ndaj rreziqeve të lidhura me klimën, edukimi dhe ndërgjegjësimi në drejtim të përshtatjes dhe zbutjes së ndryshimeve klimatike;

- ekosistemet detare dhe ndotja detare, menaxhimi i qëndrueshëm i ekosistemeve bregdetare, turizmi i qëndrueshëm;
- përdorimi i qëndrueshëm i ekosistemeve të ujërave të ëmbla, degradimi i tokës, shpyllëzimi, vlerësimi i thatësirës dhe përmbytjeve, biodiversiteti.

Ndërvarësia

Përmes lëndës së gjeografisë nxënësit mësojnë për ndërvarësinë e dukurive gjeografike ndërmjet vendeve dhe rajoneve të ndryshme të botës. Ndërvarësia midis vendeve dhe rajoneve shprehet në aspektin ekonomik, politik, social, mjedisor. Kështu për shembull, në tema mësimore që trajtojnë klimën dhe ndryshimet klimatike, mësuesi bën kujdes të prekë një aspekt të rëndësishëm të ndikimit të ndryshimeve klimatike, ndërvarësinë ndërmjet ndryshimeve klimatike dhe migrimeve të popullsisë (p.sh., për shkak të burimeve të kufizuara të ujit të pijshëm, rritjes së nivelit të detit dhe pasojave që lidhen me të, ndryshimeve të mëdha të temperaturave dhe uljes së sasisë së reshjeve etj). Në këtë mënyrë nxënësit ndërgjegjësohen për ndikimin që kanë ndryshimet klimatike në jetën e njerëzve dhe në lëvizjen e tyre.

Nxënësi ndërgjegjësohet për të drejtat e tij, ndërvarësinë e njerëzve, konfliktet ndërkombëtare, dhe nevojën për të zhvilluar kulturën e paqes. Kjo e ndihmon atë të jetë mendjehapur dhe të respektojë diversitetin, të kuptojë domethënien e veprimeve në një territor të caktuar, të pozicionohet për një çështje të caktuar dhe të hulumtojë mbi dukuritë globale.

Disa veçori të planifikimit dhe integritit të temave ndërkurrikulare

Integrimi i temave/çështjeve ndërkurrikulare në lëndën e gjeografisë bazohet në trajtimin e veprimtarive të planifikuara si material plotësues për tema të caktuara mësimore. Mësuesi kur ndërton planin e periudhës, në varësi të rezultateve të të nxënësit që do të zhvillohen përgjatë periudhës, identifikon çështjet ndërkurrikulare që do të integrojnë dhe temat mësimore ku mundësohet integrimi i këtyre çështjeve, duke bërë të mundur që planifikimi i tyre si kroskurrikul të mos i lihet spontanitetit.

Trajtimi i çështjeve ndërkurrikulare në tema të caktuara mësimore të lëndës së gjeografisë duhet të bëhet në mënyrë të natyrshme, në mënyrë që çështja e dhënë të mos jetë një hallkë shtesë në procesin mësimor.

Mësuesi gjithmonë bën kujdes që të përcaktojë rezultate të nxëni dhe veprimtari që mbështesin të nxënësit e nxënësve për temën/çështjen ndërkurrikulare.

Më poshtë janë përshkruar shembuj veprimtarish mësimore për trajtimin e disa prej temave ndërkurrikulare në lëndën e Gjeografisë.

Shembull

Klasa e 7-të

Rezultatet e të nxënit (RN)

Nxënësi:

- Identifikon veçoritë e ujit të deteve dhe oqeanëve (temperatura, kripësia, dendësia).
- Heton për një çështje mjedisore që lidhet me detet (rasti i Detit Adriatik).

Temat/çështjet ndërkurrikulare: Mjedisi, ndërvlerësia, zhvillimi i qëndrueshëm

Më poshtë përshkruhet veprimtaria që nxënësit zhvillojnë në përmbushje të rezultatit të të nxënit që lidhet specifikisht me temën/çështjen ndërkurrikulare: vlerësimin e rreziqeve mjedisore që kërcënojnë Detin Adriatik.

Konferencë në klasë për Detin Adriatik

Përgatitjet për konferencën

- ✓ Nxënësit do të marrin pjesë në një “konferencë ndërkombëtare” me titull “Të mbrojmë Detin Adriatik”. Mësuesi diskuton, nëse krahas përfaqësuesve nga Shqipëria, është e nevojshme për të ftuar përfaqësues nga:
 - vendet që ndajnë Detin Adriatik;
 - vendet që kontribuojnë në ndotjen e tij - ato vende të cilët janë të vendosura përgjatë bregdetit të detit Adriatik - Italia, Sllovenia, Kroacia, Mali i Zi;
 - organizatat europiane dhe ndërkombëtare që punojnë në fushën e ruajtjes së mjedisit, zogjve shtegtarë etj.;
 - kompanitë që punojnë në fushën e transportit detar, turizmit, plehrave kimike dhe produkteve të naftës etj.;
- ✓ Mësuesi shkruan në dërrasë emrat e të gjithë përfaqësuesve që duhen ftuar dhe u kërkon nxënësve të dalin vullnetarë për të luajtur rolin e secilit prej këtyre përfaqësuesve duke mbrojtur pikëpamjet dhe interesat e tyre.

Pjesa e parë e diskutimeve

- ✓ Mësuesi cakton një ose dy vullnetarë të luajnë rolin e sekretariatit, të cilët do të mbajnë shënim pikat kryesore të diskutimeve në konferencë.
- ✓ Mësuesi parashtron pyetjet e mëposhtme:
 - Cilat janë tiparet specifike të Detit Adriatik?

- Për çfarë përdoret Deti Adriatik?
- Cilat janë burimet dhe format e ndotjes në Detin Adriatik? Diskutoni në lidhje me ndikimin që kanë lumenjtë që derdhen në det mbi nivelin e ndotjes detare.
- Cilat aktivitete të tjera rrezikojnë jetën e gjallë të Detit Adriatik?

Pjesa e dytë e diskutimeve

- ✓ Mësuesi vazhdon diskutimin me nxënësit për masat që duhen ndërmarrë për të lehtësuar problemet e listuara. Secili nga përfaqësuesit shpreh mendimin e tij, ndërsa sekretariati mban shënim përgjigjet.
- ✓ Në përfundim të konferencës, mësuesi pyet të gjithë pjesëmarrësit t'i përgjigjen pyetjes: "Çfarë mund të bëj unë si individ për të ndihmuar në mbrojtjen e Detit Adriatik kur jam në bregdet?".
- ✓ E njëjta procedurë mund të përdoret dhe për Detin Jon.

Klasa e 9-të

Rezultatet e të nxënit (RN)

Nxënësi:

- ✓ Sjell fakte (shembuj) të problemeve mjedisore në Shqipëri. □
- ✓ Parashikon rrugë dhe mundësi të zgjidhjeve të qëndrueshme të problemeve mjedisore.
- ✓

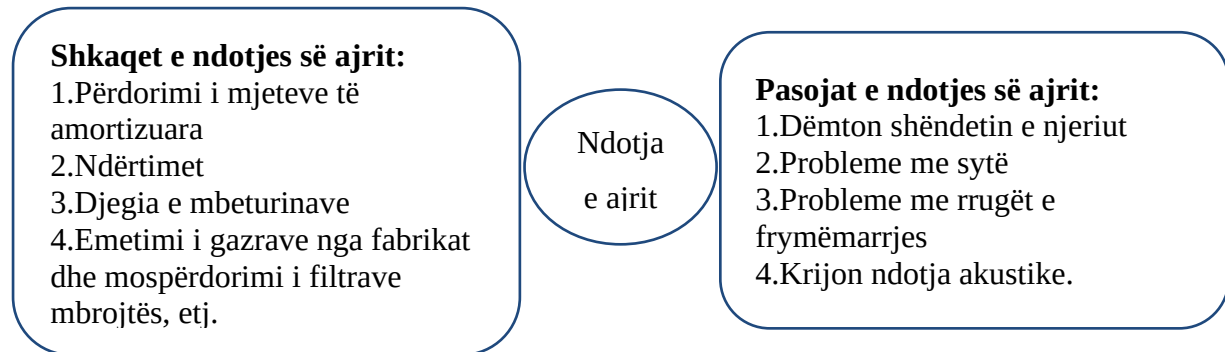
Temat/çështjet ndërkurrikulare: Mjedisi, Zhvillimi i qëndrueshëm.

Për zhvillimin e veprimtarisë, klasa organizohet në gjashtë grupe me nga katër anëtarë secili grup. Grupet përzgjedhin liderin dhe mësuesi përcakton detyrat për secilin grup:

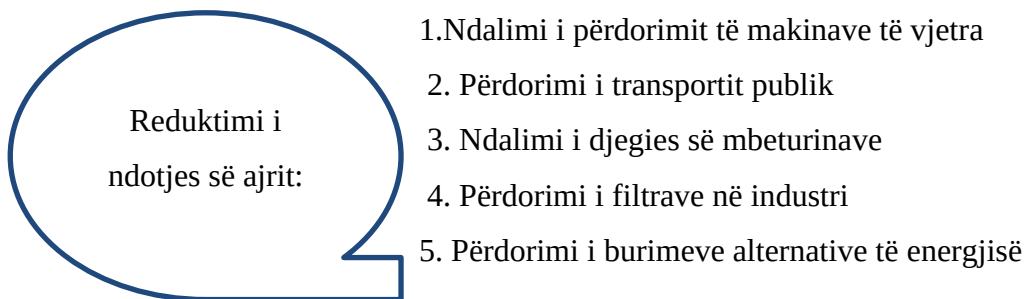
- Grupi i parë: Ndotja e ajrit, shkaqet dhe pasojat;
- Grupi i dytë: Mënyrat për menaxhimin e ndotjes së ajrit;
- Grupi i tretë: Ndotja e ujit, shkaqet dhe pasojat;
- Grupi i katërt: Mënyrat për menaxhimin e ndotjes së ujit;
- Grupi i pestë: Ndotja e tokës, shkaqet dhe pasojat;
- Grupi i gjashtë: Mënyrat për menaxhimin e ndotjes së tokës.
- Nxënësit prezantojnë punën e tyre në një letër muri (flipchart); secili nga grupet jep argumente për detyrën e caktuar. Punët e realizuara nxënësit i prezantojnë para klasës.

Shembuj të detyrave të nxënësve:

Detyra: Ndotja e ajrit, shkaqet dhe pasojat.

Detyra: Mënyrat për menaxhimin e ndotjes së ajrit

Klasa e 9-të

Rezultatet e të nxënit (RN)

Nxënësi:

- ✓ interpreton në hartë pozitën gjeografike të Republikës së Shqipërisë; □
- ✓ vlerëson rëndësinë e pozitës gjeografike të Shqipërisë në dukuritë gjeografike dhe rolin e saj në marrëdhëniet me vendet dhe rajonet e tjerë;
- ✓ vlerëson rëndësinë e integritetit evropian të hapësirës shqiptare.

Tema ndërkurrikulare: Ndërvlerësia

Një nga temat ndërkurrikulare më aktuale për vendin tonë që zhvillon programi i gjeografisë është ndërvlerësia. Përmes përfshirjes së kësaj teme në veprimtari të ndryshme mësimore nxënësit vlerësojnë rëndësinë që ka ndërvlerësia e vendit tonë me shtetet e tjera përmes lidhjeve të shumta që krijojmë me to, sidomos në aspektin ekonomik e kulturor. Për të kuptuar sa më mirë ndërvlerësinë, nxënësit duhet të analizojnë vendndodhjen e Shqipërisë, mundësitë që ofron pozita gjeografike por edhe fushat e bashkëpunimit që vendi ynë ka me vendet e tjera me të cilat kufizohet e më gjerë.

Mësuesi paraqet hartën e Shqipërisë dhe u kërkon nxënësve të përshkruajnë pozitën gjeografike të Shqipërisë.

Përgjigje të mundshme të nxënësve:

- Kufizohet me katër shtete;
- Ka dalje në dy dete, Adriatik e Jon që janë pjesë e detit Mesdhe;
- Ka rrugë të rëndësishme tokësore që e lidhin me vendet fqinje e më gjerë;
- Portet detare i mundësojnë Shqipërisë afrimin me tregjet e Mesdheut e më gjerë;
- Ka pika kufitare me rëndësi strategjike etj.

Punë në grupe (Grupet e ekspertëve)

Mësuesi e ndan klasën në tre grupe dhe cakton detyra të veçanta për secilin grup:

Grupi i parë: Shtetet me të cilat kufizohet Shqipëria dhe pikat më të rëndësishme kufitare;

Grupi i dytë: Rëndësia e pozitës gjeografike (gjeografike, sociale, strategjike e ekonomike);

Grupi i tretë: Rëndësia e integritetit europian për Shqipërinë.

Gjatë kohës së realizimit të punës në grupe nxënësit lëvizin si ekspertë nëpër grupet e tjera dhe në fund secili grup del para klasës dhe referon detyrën e tij.

Gjatë realizimit të kësaj veprimtarie mësuesi orienton nxënësit që të fokusohen te integrimi europian i Shqipërisë dhe rëndësia që ka për integrimin bashkëpunimi me vendet e tjera të rajonit.

6 METODOLOGJIA E MËSIMDHËNIES-NXËNIES NË GJEOGRAFI

Metodat, teknikat, strategjitë e të nxënësve/mësimdhënies në lëndën e gjeografisë janë faktorë të rëndësishëm për një mësimdhënie të suksesshme që nxit interesin, gjithëpërfshirjen, ndërveprimin dhe punën kërkimore të nxënësve.

Mësimdhënia e gjeografisë përshkohet nga disa parime të mësimdhënies/nxënies mbi të cilat bazohet kurrikula e AMU-së dhe që mësuesit duhet t'i marrin parasysh në planifikimin e strategjive të mësimdhënies:

- ☞ *Të nxësh do të thotë të pasurosh përvojën tënde me një përvojë të re. Mësimdhënia e gjeografisë mban fort parasysh njohuritë, aftësitë dhe qëndrimet paraprake të nxënësve dhe e planifikon të nxënës mbi bazën e tyre.*
- ☞ *Mësimdhënia/nxënia e gjeografisë planifikohet bazuar në rezultatet e pritshme të të nxënësve.*

- ☞ *Të zotërosh njohuri dhe aftësi do të thotë të jesh në gjendje t'i përdorësh ato gjatë gjithë jetës. Sprova më e madhe në lidhje me zhvillimin e kompetencave është zbatimi nga nxënësi i njohurive dhe aftësive të përftuara në situata të pa hasura më parë prej tij.*
- ☞ *Nxënësi, si partner i mësuesit në mësimnxënien e tij ndihmon në bërjen e mësimdhënies më tërheqëse.*
- ☞ *Mësimdhënia-mësimnxënia e integruar përafron më mirë dijet njerëzore, të cilat kurrikula e zbatuar merr përsipër t'i zhvillojë.*
- ☞ *Mësimdhënia-mësimnxënia e gjeografisë zhvillohen mbi bazën e burimeve të shumëllojshme të informacionit.*
- ☞ *TIK-ut mbështet dhe lehtëson të nxënit e nxënësve.*
- ☞ *Mësimdhënia-nxënia e gjeografisë duhet të krijojë një klimë bashkëpunimi në klasë me qëllim nxitjen e interesit dhe motivimin e nxënësve.*

Përdorimi i metodave, teknikave dhe strategjive ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse duhet konsideruar një proces didaktik që pasurohet gjithnjë me elemente të reja dhe zbatohet në mënyrë krijuese. Programet e gjeografisë u japin mësuesve liri profesionale përmes së cilës mund të kërkojnë dhe zbatojnë shumëllojshmëri metodash dhe teknikash.

Gjatë orëve të ndryshme të mësimin, metodat ndërthuren me njëra-tjetrën aq sa është e vështirë të dallosh kufijtë midis tyre.

Në vëmendje!

- ✓ ***Metodat e mësimdhënies u adresohen nxënësve dhe plotësojnë nevojat e tyre.***
- ✓ ***Veprimtaritë e të nxënit duhet të synojnë zhvillimin e aftësive të të menduarit kritik dhe krijues të të gjithë nxënësve.***
- ✓ ***Përdorimi i një larmie metodash mësimore përbën një domosdoshmëri pasi nxënës të ndryshëm mësojnë në mënyra të ndryshme. Në përzgjedhjen dhe përdorimin e metodave dhe teknikave të të nxënit/mësimdhënies, mësuesi duhet të bëjë kujdes që ato të jenë në përputhje me stilet e ndryshme të të nxënit të nxënësve.***

Mësuesi i gjeografisë duhet të jetë i kujdesshëm në përzgjedhjen e metodave dhe strategjive që nxisin punën me nxënësit e talentuar dhe ata që kanë vështirësi në të nxënë.

Nxënësit me vështirësi në të nxënë

Shumë nxënës me vështirësi në të nxënë arrijnë rezultatet e pritshme të të nxënit njësoj si nxënësit e tjerë, nëse bëhen përshtatje në mënyrën e mësimdhënies. Për të arritur nivelin më të lartë të mundshëm të realizimit të kompetencave, mësuesi përzgjedh teknikat dhe metodat

më të përshtatshme që u japin mundësi këtyre nxënësve të përmbushin rezultatet e të nxënësve.

Nxënës të talentuar

Mësuesit duhet të krijojnë kushte dhe situata të tilla që nxënës të shfaqin dhe të zhvillojnë talentet e tyre. Kjo arrihet nëse nxënësve u krijohen mundësi të punojnë me një përmbajtje më të thelluar dhe zgjeruar, të zhvillojnë në mënyrë të vazhdueshme elemente specifike të kompetencave kyçe (p.sh.: aftësitë e nivelit të lartë konjitiv të kompetencës së të menduarit) dhe specifike të fushës, të fokusohen në çështjet kroskurrikulare, të zgjerojnë mjediset dhe materialet e të nxënësve brenda dhe jashtë shkollës. Për të mundësuar këtë, mësuesit përzgjedhin dhe përdorin metoda dhe teknika që zhvillojnë kuriozitetin, nxisin kërkimin gjeografik, zhvillojnë rrahjen e mendimeve dhe aftësitë konkurruese etj., si *debati, konkursi gjeografik, kuizet, udhëtimet imagjinare* etj.

Strategjitë e të nxënësve/mësimdhënies në gjeografi duhet të përfshijnë:

- ***Teknikat dhe metodat e punës në grup*** në të cilat bëjnë pjesë diskutimi, puna në grupe të vogla, grupet e ekspertëve, loja me role, puna në dyshe etj.
- ***Teknikat dhe metodat e hulumtimit*** në të cilat bëjnë pjesë studimi i rastit, puna me projekte, ekskursioni, vrojtimi, zgjidhja e problemit etj.

6.1 Shembuj të përdorimit të metodave dhe teknikave të të nxënësve/ mësimdhënies në gjeografi

Më poshtë prezantohen shembuj të përdorimit të disa prej metodave dhe teknikave ndërvepruese për zhvillimin e kompetencave kyçe dhe kompetencave të lëndës së gjeografisë.

6.1.1 DISKUTIMI

Diskutimi është një nga metodat më të thjeshta që përdoret në realizimin e veprimtarive mësimore kur është fjala për të mundësuar procesin e pjesëmarrjes sa më të gjerë të nxënësve në mësim. Diskutimi fillon në çastin kur nxënës drejtojnë pyetje dhe kur një nxënës përgjigjet për atë që ka thënë një nxënës tjetër. Pra, kjo ***metodë është një përzierje e shpjegimeve mësues-nxënës, nxënës-nxënës dhe shkëmbimit të pikëpamjeve dhe pyetjeve ndërmjet tyre.***

Diskutimi me të gjithë klasën është një mënyrë shumë e mirë për mësuesin dhe për nxënës të për të zbuluar se cilat janë qëndrimet e tyre rreth çështjeve, fenomeneve dhe koncepteve të ndryshme që trajtohen në gjeografi. Kur mësuesi vendos të organizojë diskutimin në klasë merr parasysh dy momente vendimtare:

- *E para*, mënyrën e sistemimit të klasës, aty ku është e mundur. A është i përshtatshëm

vendi për organizimin e nxënësve, aq sa ata të shohin dhe të dëgjojnë njëri tjetrin?

- *Së dyti*, deri në ç'masë dhe gjerësi mësuesi ka ndërmend të drejtojë diskutimin? Udhëheqja e tij kontribuon në forcimin e rrjedhshmërisë së mendimit dhe zhvillimin e asaj që është thënë.

Për mësuesin dhe nxënësit është shumë e rëndësishme që të ketë një atmosferë të respektit reciprok gjatë zhvillimit të diskutimit. Për këtë arsye nxënësit bashkë me mësuesin që në fillim të vitit vendosin “rregullat e diskutimit”, në mënyrë që të kenë një diskutim të hapur dhe të vërtetë.

Duke e parë diskutimin në lidhje me shkallën e kontrollit nga ana e mësuesit, ekzistojnë disa lloje të tij:

- Diskutimi rreth pyetjeve të strukturuar dhe të drejtuara nga mësuesi.
- Diskutimi rreth pyetjeve gjysmë të strukturuar, gjatë të cilit nxënësit nxiten të tregojnë shkallën e të kuptuarit të koncepteve të rëndësishme.
- Diskutimi reflektiv që nënkupton një sërë çështjesh pak të strukturuar. Nxënësit në këtë rast mendojnë në mënyrë kritike për zgjidhjen e problemeve.
- Diskutimi në grupe të vogla. Klasa ndahet në grupe të vogla të cilat kanë përgjegjësi të caktuara në diskutim.

Avantazhet	Kufizimet
▪ Zhvillon aftësitë komunikuese të nxënësve. ▪ Rrit motivimin e nxënësve. ▪ Aftëson nxënësit të marrin pjesë konstruktive në diskutim dhe si të bashkëpunojnë me njëri - tjetrin. ▪ Aftëson nxënësit të bëjnë përgjithësime, analogji, të gjykojnë përparësitë, të krahasojnë dhe të kundërshtojnë argumentet. ▪ Aftëson nxënësit të jenë këmbëngulës në arritjen e një objektivi të caktuar dhe në zgjidhjen e një problemi.	▪ Në qoftë se nuk planifikohen mirë pyetjet që do të drejtohen dhe si do të pasojnë njëra tjetrën, mund të ketë shmangie nga tema dhe jo një diskutim të vërtetë. ▪ Në qoftë se nuk planifikohet mirë mund të kthehet në stërmundim. ▪ Krijon mërzi, në qoftë se procesi është i gjatë.

▪ Aftëson nxënësit të përfitojnë nga diskutimi, nga informacionet që merren dhe nga këndvështrimet që trajtohen.	

Shembull

**Klasa 9 -
Rajoni
perëndimor i
Republikës së
Shqipërisë**

- **Diskutim: Jeta në brigjet detare**
- Mësuesi u shpërndan nxënësve një kopje të fletës së punës “Jeta në bregdetin shqiptar”. Nxënësit punojnë individualisht, në mënyrë të pavarur, për të evidentuar përfitimet e jetesës pranë brigjeve detare, të cilat më pas i diskutojnë së bashku.
- Diskutimi orientohet përmes pyetjeve, të tilla si:
 - Pse disa prej qyteteve më të mëdhenj dhe të rëndësishëm të Rajonit perëndimor të Shqipërisë, si Durrësi, Vlora, Lezha etj., janë vendosur pranë brigjeve detare rreth porteve?
 - Çfarë mundësish ofrojnë portet për punësim, transport, tregti?
 - Shpeshherë qytetet bregdetare ndikohen nga stuhitë, përmbytjet, ndotja etj. Si ndikon kjo në jetesën në këto brigje? Çfarë pasojash kanë? Si mund të menaxhohen pasojat?

Në lëndën e gjeografisë, përgjatë katër viteve kur ajo zhvillohet, mësuesi mund të nxisë me nxënësit tema të ndryshme diskutimi për një sërë situatash të jetës së përditshme dhe ngjarjesh aktuale, të tilla si p.sh.:

- në klasën e 7-të, diskutim në lidhje me ndryshimet klimatike, veprimtarinë e njeriut, pasojat dhe mundësitë për menaxhimin e këtyre ndryshimeve;
- në klasën e 8-të, diskutim për lëvizjet migruese në Europë sot, faktorët që ndikojnë në rritjen e këtij migracioni, pasojat që sjellin këto migrime për vendet ku ata shkojnë, politikat dhe mundësitë për menaxhimin e tyre;
- në klasën e 9, diskutim për zhvillimet aktuale të turizmit në Shqipëri dhe mundësitë për zgjerimin e tij, zonat turistike dhe shpërndarja gjeografike e tyre.

6.1.2 ZGJIDHJA E PROBLEMIT

Procesi i hulumtimit, ashtu si në jetën reale dhe në mësimin dhe aktivitetet në lëndën e gjeografisë, realizohet nëpërmjet një sërë formash të zgjidhjes së problemit. Kjo metodë është një nga metodat e njohura që synon zgjidhjen e një problemi apo të një çështjeje të caktuar që lidhet me problematikën, duke e studiuar atë.

Përgjithësisht, çdo veprimtari të nxëni, në të cilën nxënësit i duhet të kërkojë, të hulumtojë ose të mendojë për përgjigjet, është një veprimtari e realizuar me metodën e zgjidhjes së problemit. Megjithatë, as mësuesi dhe as nxënësit nuk mund të quajnë një veprimtari si zgjidhje e problemit në qoftë se përgjigjet mund të gjenden nga një proces i thjeshtë njohjeje dhe kujtese.

Në përgjithësi procesi vijon si më poshtë:

1. Identifikimi dhe njohja e problemit i cili mund të lindë dhe të fillojë si rastësisht ose i sugjeruar dhe shtruar për zgjidhje nga ana e mësuesit. Njohja e nxënësve me problemin dhe rënia dakord për të bërë diçka për ta zgjidhur apo për të dhënë një përgjigje.
2. Kërkimi i momenteve kyçe që të çojnë drejt zgjidhjes së problemit.
 - a. Të menduarit e zgjidhjeve të mundshme (hipotezave) ose të trajtimeve të ndryshme që duhen marrë parasysh në zgjidhjen e problemit.
 - b. Testimi i zgjidhjeve apo trajtimeve të mundshme kundrejt kritereve që do t'i ndihmojnë nxënësit t'i vlerësojnë ato ashtu siç duhet.
3. Reagimi apo kundërshtimi ndaj zgjidhjeve apo trajtimeve të mundshme që nuk u përgjigjen kërkesave të dhëna dhe përpjekja për të tjera derisa të gjendet ajo më e përshtatshme. Nxënësit në dhënien e konkluzioneve pranojnë zgjidhjen apo trajtimin që duket më i përshtatshëm ose mund të testojnë të gjitha hipotezat e dhëna për të gjetur atë më të mirën.

Me pak fjalë ky proces përmbledh:

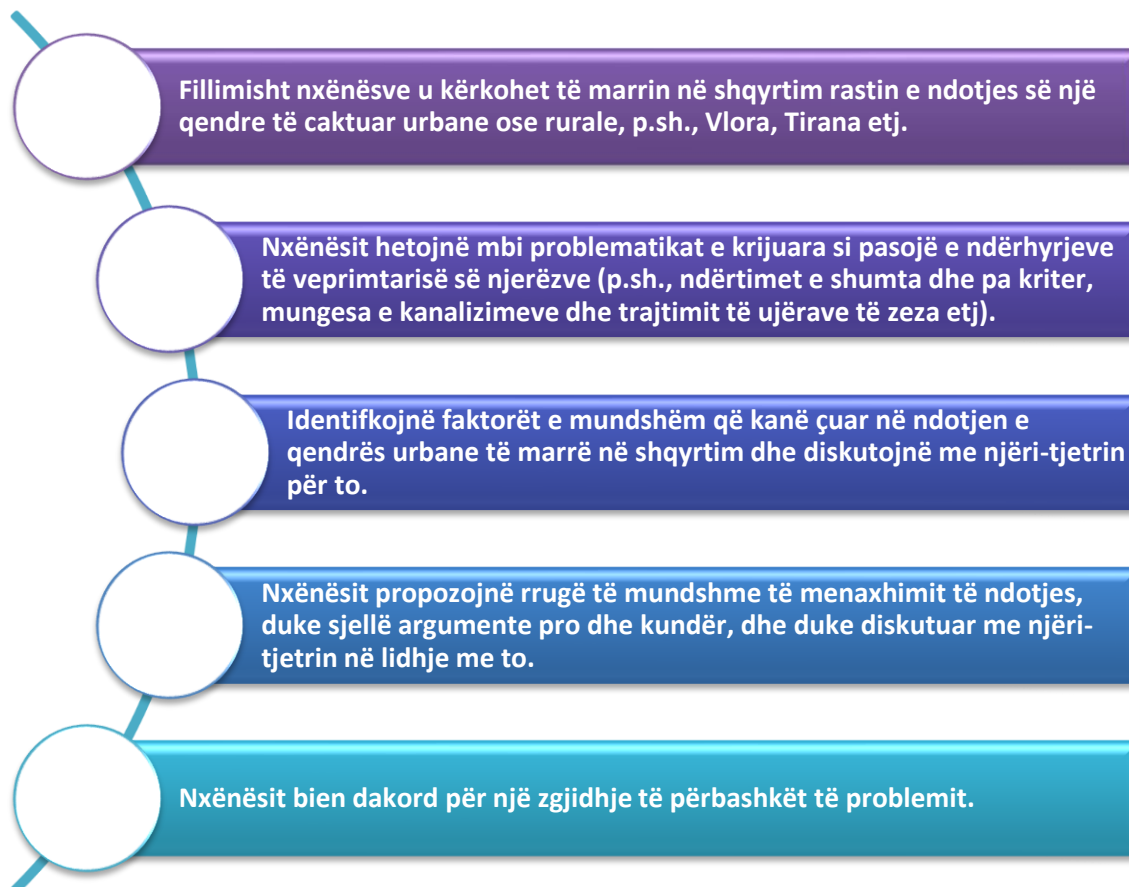
- njohjen dhe ndërgjegjësimin për problemin;
- kërkimin e një zgjidhjeje
- kontrollin e zgjidhjes për të parë nëse është i mirë dhe i përshtatshëm.

Nxënësit kanë nevojë për ndihmë në gjetjen e pyetjeve që duhen drejtuar për të pyetur dhe hetuar.

Avantazhet	Kufizimet
- Nxit nxënësit të bëjnë analiza; - Kultivon aftësinë për të përdorur argumente pro dhe kundër; - E bën nxënësin të aftë të interpretojë fakte të jetës së përditshme; - Nxit të menduarit hipotetik, të pavarur, kritik dhe krijues. - Edukon nxënësit të vlerësojnë dhe respektojnë të gjitha këndvështrimet për problemin.	- Kërkon një të menduar të nivelit të lartë, i cili shpesh është i mundur për nivelet e larta të shkollimit; - Kërkon materiale burimore rreth të cilave të hulumtohet; - Kërkon kohë; - Kërkon krijimin e klimës së pranimit të opinionëve të kundërta.

Shembull

Klasa 7 – Ndotja në një qendër urbane/rurale

6.1.3 VROJTIMI

Vrojtimi është një metodë që e vë nxënësin në rolin e vëzhguesit, duke kërkuar që ai të vrojtojë dhe të mbajë shënim për gjithçka që ndodh gjatë procesit të vëzhgimit ose të fotografojë raste të veçanta gjatë vrojtimit, të përpunojë dhe të publikojë përfundimet.

Kjo është një metodë shumë e përdorshme në lëndën e gjeografisë. Për shembull, nëse nxënësit do të vrojtojnë fenomenin e erozionit nga forcat e jashtme, atëherë kërkohet kohë e mjaftueshme për të kryer vëzhgimet dhe mbledhur të dhënat, një aparat fotografik për të fiksuar raste tipike etj.

Shembull

Klasa 6: Vendbanimet në qytetin/fshatin tim

Qëllimi i kësaj veprimtarie është që nxënësit të dallojnë karakteristikat kryesore të vendbanimeve në qytetin/fshatin e tyre.

- Për realizimin e kësaj veprimtarie mësuesi mund të organizojë punën në grupe të vogla ose në çifte.
- *Parapërgatitja.* Ky hap ka të bëjë me paraqitjen para nxënësve të dukurisë që do të vëzhgohet, njohjen me qëllimin, kohën dhe mënyrën e mbajtjes së shënimeve dhe dokumentimin. Mësuesi udhëzon nxënësit të vëzhgojnë në lidhje me:
 - llojet e vendbanimeve;
 - ndryshimet që kanë pësuar përgjatë kohërave;
 - faktorët që kanë ndikuar në këto ndryshime.

Përgjatë një jave nxënësit duhet të kryejnë vëzhgimet dhe të grumbullojnë të dhëna. Të dhënat mund të përfshijnë informacion në lidhje me numrin e vendbanimeve, karakteristikat e tyre etj.

- *Përpunimi i të dhënave.* Sipas udhëzimeve të mësuesit nxënësit përpunojnë të dhënat duke përgatitur tabela, montim të fotove etj.
- *Raportimi i përfundimeve.* Nxënësit raportojnë në klasë dhe shpallin përfundimet e vrojtimit që kanë kryer.

6.1.4 PUNA NË GRUPE TË VOGLA

Puna në grupe të vogla është pa dyshim një nga teknikat më efikase e cila mbështetet në organizimin e grupeve për fitimin e njohurive dhe për zhvillimin e aftësive, të qëndrimeve e të vlerave. Ajo është një teknikë që përdoret gjerësisht në metodën e diskutimit, debatit, zgjidhjes së problemit, zbulimit, projektit, studimeve të rastit, vrojtimit, lojës në role, etj. Nga ky përcaktim i bërë del qartë se kjo teknikë është mekanizmi më i mirë për të mundësuar aktivizimin e nxënësve dhe ndërveprimin e tyre, duke bërë të mundur që të menduarit dhe të nxënësve të jenë efektivë dhe të niveleve të larta.

Grupet e vogla duhet të përmbajnë jo më shumë se 6-8 nxënës. Madhësia e grupit, numri i të cilit është i ndryshueshëm, ka rëndësi të veçantë dhe ndikon në pjesëmarrjen e nxënësve. Nuk ka një numër absolut minimal apo maksimal të nxënësve që duhet të përfshihen në një grup të vogël për të siguruar një diskutim dhe ndërveprim të suksesshëm.

Puna në grupe përbën një teknikë të nxëni që përfshin shkëmbim idesh, të nxënë aktiv dhe pjesëmarrje të të gjithë atyre që janë të interesuar. Puna në grupe të vogla përfshin elementet që janë renditur më poshtë:

- Një numër të vogël nxënësish (mundësisht 6-8) të mbledhur së bashku.
- Njohja e një teme apo problemi të përbashkët.
- Paraqitja, shkëmbimi dhe vlerësimi i informacionit, eksperiencave dhe ideve.
- Orientimi drejt rezultateve të të nxënit.
- Komunikim gojor racional dhe emocional.

Përsa i takon **rolit të nxënësve** në punën me grupe, mund të themi se ai është kryesor jo vetëm për faktin se ata janë aktivë, nxjerrin përfundime dhe realizojnë vetë produkte, por dhe për faktin se ata marrin role të ndryshme siç janë: ai i liderit, moderatorit, kryetarit, etj. Pra është:

- lehtësuesi, i cili është ai anëtar i grupit që përpiket të çojë përpara diskutimin ose planifikimin e bërë;
- mediatori ose ai që bën kompromise i cili ndihmon ta mbajë grupin larg një rruge pa krye apo konflikteve dhe debateve të mundshme;
- bllokuesi, i cili tenton të kundërshtojë, të sfidojë, të kthejë mbrapa, të ndërpresë ose në mënyra të tjera të ndërpresë procesin e avancimit përpara të punës në grup;
- vëzhguesi, i cili merr pjesë pak në veprimtari, por në kohën e duhur, ndërhyr dhe komenton procedurat e grupit. Vëzhguesi mund të ndihmojë në qartësimin e fazës specifike në të cilën ndodhet grupi gjatë procesit të zhvillimit të veprimtarisë, ashtu si dhe mënyrat sipas të cilave ka funksionuar procesi.

Avantazhet	Kufizimet
• Ka ndërveprim të lartë • Nxit diskutimin • Nxit pjesëmarrjen dhe aktivizimin e nxënësve • Nxit iniciativën e nxënësve • I krijon hapësira nxënësit të pyesë • Lë hapësirë për realizimin e vetes • Kultivon aftësinë për të korrigjuar njëri-tjetrin • Ndihmon për të zhvilluar aftësitë drejtuese • Zhvillon të menduarin dhe forcon besimin në vetvete. • Edukon vlera qytetare sepse dëgjohet dhe respektohet mendimi i gjithsecilit • Nxënësit mësojnë të zgjidhin konfliktet dhe të bëjnë kompromise.	• Ekzistojnë mundësi që një pjesë e anëtarëve të grupeve të jenë inaktive • Krijon mundësinë për zhurmë gjatë mësimit • Kërkon një drejtues të zotë që të organizojë punën në grup • Krijon mundësinë që disa anëtarë ta sundojnë grupin • Shoqërohet me humbje kohe • Duhet të jenë të përcaktuara saktë detyrat për secilin anëtar grupi. • Disa nxënës mund të dalin jashtë kontrollit • Nxënësit e ndrojtur mund të mos japin ndihmesën e tyre

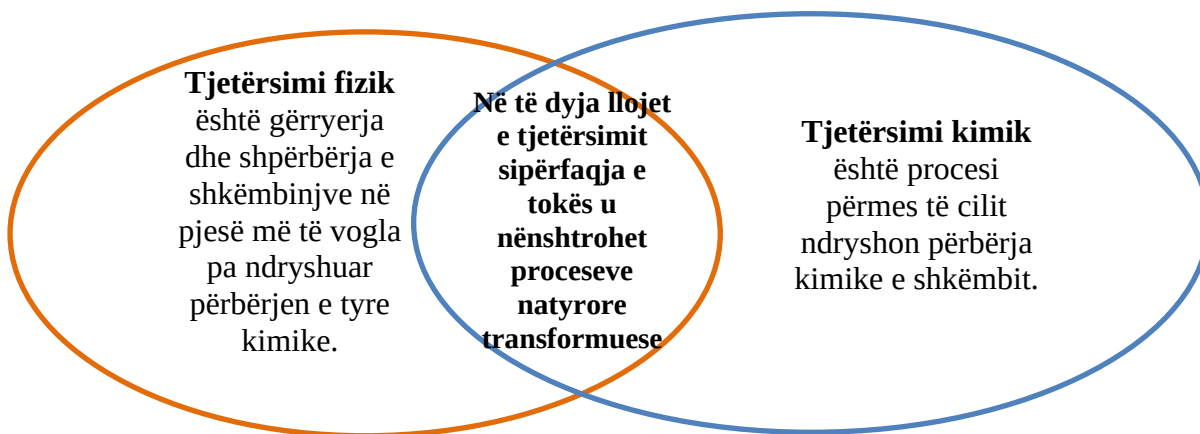
6.1.5 DIAGRAMI I VENIT

Diagrami i Venit është teknika me anë të së cilës evidentohen të përbashkëtat dhe dallimet midis dy koncepteve, dukurive etj. Realizimi i kësaj teknike kërkon të vizatohen dy rrathë që ndërpriten dhe të shkruhet brenda tyre. Mund të përdoret kryesisht gjatë fazës së reflektimit, pothuajse në çdo orë mësimi. Veprimtaria zgjat 10'-20', por është në varësi të temës, moshës dhe kohës së përgjithshme në dispozicion.

Shembull

Klasa 7: Tjetërsimi i shkëmbinjve

Të përbashkëtat dhe dallimet ndërmjet dy llojeve të tjetërsimeve të shkëmbinjve.

6.1.6 HARTA E KONCEPTVE

Hartat e koncepteve ose konceptogramat janë skema që orientojnë të menduarin, ndihmojnë procesin e të kuptuarit, duke i vënë nxënësit në veprimtari kërkimore dhe reflektive. Teknika përdoret kur jepet njëkohësisht më shumë se një dukuri apo një koncept.

Hapat që ndiqen për hartimin e konceptogramës:

- Hartimi i listës së ideve ose koncepteve.
- Organizimi i koncepteve në mënyrë që të kalohet nga e përgjithshmja te specifika. Vendosni konceptin më të përgjithshëm në krye dhe rrethojeni.
- Bashkimi me vija i koncepteve.

Kur vlerësojmë konceptogramën e hartuar nga nxënësit duhet të kemi parasysh këto kritere:

- Sa i kuptueshme është diagrami (a janë treguar të gjitha lidhjet)?
- A janë lidhur qartë konceptet?
- A është e thjeshtë qartësia e paraqitjes? Janë përdorur drejt termat lidhës?

Shembull

Klasa 6: Hartat gjeografike

Mësuesi ndan klasën në grupe dhe i kërkon secilit grup të plotësojë konceptogramën për të gjitha konceptet që lidhen me hartat gjeografike. Më pas grupet mbledhen dhe ballafaqojnë me njëri-tjetrin konceptogramat e plotësuara.

6.2 PËRDORIMI I TEKNOLOGJISË SË INFORMACIONIT DHE KOMUNIKIMIT

Nuk ka dyshim se teknologjia e informacionit dhe komunikimit (TIK) është mjeti i informacionit dhe komunikimit që luan një rol kyç në pothuajse çdo aspekt të jetës. Përdorimi i saj në një mjedis të nxëni mbështet të mësuarit e gjeografisë duke e bërë më tërheqëse lëndën dhe më efektiv procesin e të nxënit. Teknologjitë gjeohapësinore përfshijnë Sistemin e Pozicionimit Global (GPS), Sistemin e Informacionit Gjeografik (GIS) etj.

TIK-u ka vlera të domosdoshme dhe të patjetërsueshme për të transformuar mjedisin profesional të mësimdhënie-nxënies. TIK-u u ofron mësuesve dhe nxënësve akses të shpejtë në informacionin gjeografik aktual dhe të përditësuar. Nxënësit mund të përfitojnë shumë nga përdorimi i duhur i TIK-ut që mbështet të menduarit gjeografik dhe gjithashtu e bën zhvillimin e njohurive dhe aftësive më efikas dhe tërheqës. Kjo përfshin përdorimin e rrjeteve të komunikimit, kompjuterëve, softuerit, ruajtjes së të dhënave digjitale dhe sistemeve audiovizive. Tërësia e mjeteve softuerike mund të përfshijë përdorimin e aplikacioneve, programeve dhe platformave të ndryshme, si Word për hartimin e materialeve të ndryshme, Excel për përpunimin e të dhënave dhe krijimin e databazave, Powerpoint për zhvillimin e prezantimeve, Google Maps dhe Google Earth si platforma që ofrojnë imazhe satelitore, fotografi ajrore, harta etj.

Më poshtë janë dhënë disa çështje të cilat duhet të jenë në vëmendje të mësuesit të gjeografisë në lidhje me përdorimin e TIK-ut në procesin e të nxënës/mësimdhënies.

Mësuesi i gjeografisë:

- ✓ planifikon dhe zhvillon veprimtari mësimore që realizohen përmes përdorimit të TIK-ut dhe që sigurojnë përvetësimin e njohurive dhe zhvillimin e aftësive, vlerave dhe qëndrimeve nga nxënësit;
- ✓ përdor TIK-un për të mbështetur strategjitë e të nxënës dhe të vlerësimit të nxënësve, përfshirë projektin kurrikular;
- ✓ udhëzon nxënësit për përdorimin e TIK-ut për të kërkuar, menaxhuar, analizuar, vlerësuar dhe përdorur informacionin;
- ✓ identifikon dhe vlerëson e-burimet që mbështesin të nxënës e bazuar në projekte;
- ✓ udhëzon nxënësit për përdorimin e TIK-ut për zgjidhjen e situatave problemore, në mënyrë kritike dhe bashkëpunuese;
- ✓ udhëzon nxënësit në përdorimin e TIK-ut për realizimin e detyrave/punimeve që mbështesin arsyetimin, planifikimin, reflektimin dhe ndërtimin e njohurive;
- ✓ orijenton nxënësit për të kërkuar informacionin në faqet e dhura në internet;
- ✓ kupton dhe zbaton parimet themelore të sigurisë kibernetike, edukimit mediatik dhe informativ;
- ✓ krijon mjedise virtuale të të nxënës duke mbështetur bashkëpunimin, gjithpërfshirjen të mësuarin në klasë dhe jashtë saj.

7 PLANIFIKIMI KURRIKULAR DHE MODELE TË PLANIFIKIMIT TË LËNDËS

7.1 Planifikimi i mësimdhënies së gjeografisë

- ✎ *Baza e një planifikimi të suksesshëm është njohja e mirë e programit mësimor; mësuesi duhet të zbatojë me përpikëri të gjitha kërkesat e tij.*
- ✎ *Rezultatet e të nxënit (RN) të përcaktuara në programet e secilës klasë janë një themel i përbashkët për të gjithë mësuesit. Mësuesit përzgjedhin vetë metodat dhe strategjitë më të përshtatshme, burimet e mundshme për t'u shfrytëzuar, llojet dhe mjetet e vlerësimit në lidhje me përmbushjen e RN-ve.*
- ✎ *Programet e gjeografisë specifikojnë orët e sugjeruara për tematikë dhe nëntematikë, për secilën shkallë dhe klasë. Orët e sugjeruara përfshijnë njohuritë e reja, punët praktike, detyrat apo projektet, vëzhgimet në natyrë, veprimtaritë përforcuese, testimet e ndryshme. Përdoruesit e programit duhet të respektojnë sasinë e orëve vjetore të lëndës, kurse janë të lirë të ndryshojnë me 10% (shitesë ose pakësim) orët e rekomanduara për secilën nëntematikë.*
- ✎ *Në lëndën e gjeografisë për përmbushjen e programeve mësimore janë të domosdoshme planifikime të vëzhgimeve të drejtpërdrejta në terren (përfshirë ekskursionet), të cilat mund të realizohen në hapësirën përreth shkollës e më gjerë. Vëzhgimet u shërbejnë nxënësve për të formuar përfytyrime më të qarta për dukuritë dhe proceset gjeografike si dhe për zhvillimin e shprehive dhe vlerave të dobishme për jetën.*
- ✎ *Zhvillimi i kompetencave të lëndës së gjeografisë nuk mund të konceptohet pa përdorimin e hartës. Puna me hartën në lëndën e gjeografisë është thelbësore për zhvillimin e të menduarit hapësinor. Përdorimi i hartave në procesin e të nxënit/mësimdhënies zhvillon njohuritë dhe aftësitë gjeografike, nxit kuriozitetin e nxënësve, inkurajon eksplorimin dhe zgjidhjen e problemeve.*
- ✎ *Planifikimi i burimeve dhe i mjeteve ndihmëse të mësimdhënies dhe të nxënit është i rëndësishëm në planifikimin e të mësuarit. Burimet e ndryshme të informacionit, si revista, enciklopedi, harta, atlase etj. dhe teknologjia e informacionit dhe komunikimit pasurojnë të nxënit dhe mësimdhënien.*

Në vëmendje!

Shembujt e mëposhtëm të planifikimeve vjetore, të periudhës dhe ditore synojnë të ilustrojnë metodologjinë dhe logjikën e planifikimit kurrikular të lëndës. Mësuesit duhet të ndërtojnë planet bazuar në programin mësimor të lëndës, në nevojat dhe veçoritë e nxënësve, në tekstin mësimor dhe burimet e tjera të të nxënësit etj., duke bashkëpunuar dhe ndarë përvojat me kolegët.

7.2 Planifikimi vjetor

Plani vjetor është një planifikim në vija të përgjithshme i përmbajtjes së lëndës për të tri periudhat. Plani vjetor mund të pësojë ndryshime përgjatë vitit në varësi të veçorive të zhvillimit të nxënësve, problematikave që hasen gjatë procesit mësimor etj.

Për planifikimin vjetor të lëndës, mësuesi, përveç programit mësimor duhet të njohë edhe tekstin që ka përzgjedhur për atë vit shkollor. Realizimi i programit është qëllimi i vërtetë i mësuesit, kurse teksti mësimor është një mjet për ta përmbushur këtë qëllim. Kur mësuesi sheh se teksti nuk i ka dhënë vendin e mjaftueshëm përvetësimit të një rezultati të nxënësi të programit, ai e plotëson vetë këtë mungesë të tekstit, duke përdorur burime të tjera të nxënësi. Në procesin e planifikimit të periudhës mësuesit bëjnë kujdes për grupimin e temave që kanë lidhje logjike me njëra-tjetrën.

Plani vjetor është një plan sintetik. Mësuesi planifikon orët dhe përmbajtjen kryesore lëndore për tri periudha. Periudhat janë:

- periudha e parë: shtator- dhjetor;
- periudha e dytë: janar – mars;
- periudha e tretë: prill- qershor.

Shembull

Model planifikimi vjetor: Klasa 6

Tematika	Shpërndarja e përmbajtjes së lëndës		
	Shtator – Dhjetor (13 orë)	Janar – Mars (12 orë)	Prill – Qershor (10 orë)
Ndërvlerësia midis njerëzve, vendeve, rajoneve dhe mjediseve.	I. Gjeografia dhe kërkimi gjeografik <i>Gjeografia dhe konceptet bazë të kërkimit gjeografik: vendndodhja/vendi, mjedisi, rajoni, ndërveprimi dhe zhvillimi</i> <i>Kërkimi gjeografik: metodat dhe mjetet gjeografike që përdoren për të realizuar kërkimin gjeografik</i> <i>Gjeografi dhe roli i tij në studimin e dukurive gjeografike</i> II. Hartat gjeografike <i>Paraqitja grafike e Tokës: Harta, plani, globi, dallimet dhe ngjashmëritë midis tyre</i> <i>Hartat gjeografike, llojet e hartave dhe përdorimi i tyre</i>	<i>Vendndodhja gjeografike: absolute dhe relative</i> <i>Harta e Shqipërisë; Shqipëria në Ballkan dhe Evropë</i> III. Mjedisi ynë lokal <i>Tiparet kryesore të mjedisit natyror të zonës (qytetit/fshatit) së banimit</i> <i>Ndikimi i veprimtarisë së njeriut në ndryshimin e mjedisit natyror të zonës</i> <i>Popullsia, shtimi natyror, struktura e popullsisë</i>	<i>Lëvizjet e popullsisë dhe faktorët që ndikojnë dhe kanë ndikuar në këto lëvizje</i> <i>Vendbanimet dhe mënyra e jetesës së njerëzve në mjedisin lokal.</i> <i>Trashëgimia natyrore dhe kulturore e mjedisit lokal dhe mbrojtja e saj</i> <i>Aktivitetet prodhuese dhe organet e qeverisjes lokale e qendrore të mjedisit që na rrethon</i> <i>Zhvillimi mjedisor dhe bashkëveprimi komunitar për mbrojtjen e tij.</i>

7.3 Planifikimi i periudhës

Planifikimi i periudhës është një planifikim më i detajuar i mësimdhënies bazuar dhe në planifikimin e parashikuar në planin vjetor të lëndës. Në planin e periudhës, ashtu sikurse në planin vjetor, mësuesit janë të lirë të bëjnë ndryshimet e tyre hap pas hapi në varësi të specifikave të lëndës së tyre.

Ky lloj planifikimi kërkon që mësuesi të përcaktojë me kujdes:

- **Rezultatet e të nxënit sipas kompetencave kyçe**

Mësuesi përcakton rezultatet e të nxënit të kompetencave kyçe, të cilat do të zhvillohen nga nxënësit përgjatë kësaj periudhe. Këto rezultate i përzgjedh në programin mësimor, në rubrikën “Rezultatet kryesore të të nxënit, sipas kompetencave kyçe që realizohen nëpërmjet lëndës së gjeografisë”.

- **Rezultatet e të nxënit sipas kompetencave të lëndës**

Përcakton rezultatet e të nxënit sipas kompetencave të lëndës, të cilat do të arrihen nga nxënësi përgjatë periudhës. Këto rezultate mësuesi i përzgjedh nga programi mësimor në rubrikën “Rezultatet e të nxënit sipas tematikave të përmbajtjes së lëndës”, duke veçuar vetëm ato rezultate që do të zhvillojë përgjatë asaj periudhe.

- **Temat mësimore sipas tematikave/nëntematikave**

Në këtë rubrikë shënohen të gjitha temat mësimore që do të zhvillohen gjatë periudhës, të cilat përfshijnë:

- Temat mësimore brenda të cilave do të realizohen rezultatet e të nxënit.
- Orët e projektit kurrikular që do të zhvillojnë nxënësit përgjatë periudhës për zbatimin dhe demonstrimin e aftësive të fituara në lëndën e gjeografisë si dhe për zhvillimin e kompetencave kyç.
- Mësuesi planifikon prezantimin dhe vlerësimin e projektit në planifikimin e periudhës.
- Orë mësimore për veprimtaritë praktike në funksion të zbatimit të njohurive dhe aftësive dhe demonstrimit të arritjeve të nxënësve, përfshirë vëzhgimet në terren/ekskursionet.
- Orë mësimore për përsëritje/veprimtari përforcuese për konsolidimin e njohurive dhe aftësive.
- Orën e testit/detyrës përmbledhëse.

- **Situata e të nxënit**

Në këtë rubrikë vendosen situatat e të nxënit që mësuesi parashikon të realizojë gjatë periudhës. Mësuesi jo detyrimisht planifikon të gjitha situatat e të nxënit të periudhës në këtë plan, ashtu

sikurse është i lirë të ndryshojë situatat që ai ka planifikuar. Situatat e të nxënit mund t'i përkasin një teme ose disa temave mësimore, ashtu sikurse mund të ketë tema mësimore për të cilat mësuesi nuk zhvillon situata të nxëni.

- **Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve**

Në këtë rubrikë mësuesi vendos teknikat dhe metodat e mësimdhënies (p.sh. harta e konceptit, parashikimi me terma paraprakë, grupet e ekspertëve, punë në grup, ekskursioni etj.) që do të përdoren gjatë zhvillimit të këtyre temave në një periudhë të caktuar (jo shumë e detajuar sepse e tillë kjo rubrikë detajohet në planifikimin ditor).

- **Vlerësimi**

Në planifikimin e periudhës mësuesi përzgjedh teknikat e vlerësimit që do të përdoren për vlerësimin e nxënësve, të tilla si p.sh. vlerësimi i përgjigjeve me gojë; vlerësimi i punës në grup; vlerësim mes nxënësish; vlerësim i aktivitetit gjatë debateve në klasë; vlerësim i detyrave të shtëpisë; vetëvlerësim etj. Kjo rubrikë nuk detajohet shumë sepse është e detajuar në planifikimin ditor.

- **Burimet**

Në këtë rubrikë mësuesi vendos burimet që do të përdoren për arritjen e rezultateve të të nxënit si p.sh., teksti i nxënësit, materiale të përgatitura nga mësuesi ose nxënësi, lloje të ndryshme hartash etj. Kjo rubrikë nuk plotësohet në mënyrë shumë të detajuar, pasi e tillë do të plotësohet në planifikimin ditor.

Shembull

Model planifikimi: Periudha e parë (shtator-dhjetor), Klasa 6

Rezultatet e të nxënit sipas kompetencave kyçe

Kompetenca e komunikimit dhe të shprehurit

Nxënësi:

- Shpreh mendimin e vet për rolin e gjeografisë, përdorimin e hartave dhe globit, veçoritë natyrore dhe humane të mjedisit lokal, në forma të ndryshme të komunikimit.
- Dëgjon me vëmendje prezantimin dhe komentet e bëra nga të tjerët rreth një teme, duke bërë pyetje, komente, sqarime dhe propozime.
- Shpjegon qartë dhe saktë, me gojë ose me shkrim, kuptimin e termave (plan, hartë, glob, koordinata gjeografike, elemente të hartës, mjedis lokal, reliev, trashëgimi

natyrore etj), duke përdorur gjuhën dhe fjalorin e përshtatshëm.

Kompetenca e të menduarit

Nxënësi:

- Zgjidh një problem mjedisor në zonën ku banon dhe arsyeton përzgjedhjen e procedurave përkatëse;
- Përzgjedh dhe demonstroi strategji të ndryshme për zgjidhjen e problemit mjedisor në mjedisin ku banon;
- Krahason ngjashmëritë dhe dallimet ndërmjet planit dhe hartës;
- Përdor krahasimin për të gjetur dallimet dhe ngjashmëritë kryesore midis degëve të gjeografisë, planit dhe hartës etj.

Kompetenca e të nxënit

Nxënësi:

- Përzgjedh të dhëna nga burime të ndryshme (libra, revista, udhëzues, fjalorë, enciklopedi ose internet), të cilat i shfrytëzon për realizimin e detyrave dhe i klasifikon ato burime;
- Zbaton në mënyrë të pavarur udhëzimet e dhëna nga një burim (tekst shkollor, libër, internet, medie) për të nxënë një detyrë që i kërkohet;
- Ndërlidh temën e re ose një çështje të dhënë me njohuritë dhe përvojat paraprake.

Kompetenca për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin

Nxënësi:

- Zhvillon një projekt individual ose në grup për kryerjen e një aktiviteti mjedisor me rëndësi për shkollën ose për komunitetin;
- Diskuton në grup për rëndësinë që ka mbrojtja e mjedisit, pasojat që sjell dëmtimi i tij për jetën e njeriut dhe propozon masat që duhen ndërmarrë për evitimin e tyre.

Kompetenca personale

Nxënësi:

- Vlerëson shkaqet e një situatë të mundshme konflikti midis moshatarëve ose anëtarëve të grupit dhe propozon alternativa për parandalimin dhe zgjidhjen, duke ndarë përvojat dhe mendimet në grup.

Kompetenca qytetare

Nxënësi:

- Tregon vetëbesim të lartë në marrjen e vendimeve për realizimin e një detyre pa dëmtuar interesat e të tjerëve.

Kompetenca digjitale

Nxënësi:

- Përdor mediat digjitale dhe mjediset informative për të komunikuar dhe bashkëpunuar, duke përfshirë komunikimet në distancë për zhvillimin e njohurive;
- Analizon, vlerëson, menaxhon informacionin e marrë elektronikisht (p.sh.: për ndotjen mjedisore në zonën ku banon).

Rezultatet e të nxënit sipas kompetencave të lëndës

Nxënësi:

- Demonstron përmes shembujve kuptimin e koncepteve që përdoren nga gjeografët për organizimin e kërkimeve të tyre:
- Vendndodhja/vendi;
 - mjedisi;
 - rajoni;
 - ndërveprimi;
- Zhvillimi;
 - Përshkruan metodat shkencore të kërkimit gjeografik:
 - përdorimi i burimeve parësore dhe dytësore;
 - analiza dhe interpretimi i të dhënave.
 - Diskuton mbi rolin e gjeografit në studimin e dukurive fizike dhe humane gjeografike, kontributet që i sjellin shoqërisë;
 - Diferencon ngjarje të rëndësishme të historisë së zhvillimit gjeografik;
 - Krahason hartën, planin dhe globin duke treguar ngjashmëritë dhe ndryshimet mes tyre;
 - Dallon lloje të ndryshme të hartave gjeografike dhe përdorimet e tyre;
 - përdor TIK-un:
 - Për të gjetur harta elektronike të llojeve të ndryshme;

Për të përcaktuar vendndodhjen dhe largësinë midis dy vendeve.					
Tematika /nëntematika	Temat mësimore	Situata e parashikuar e nxënësit	Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve	Vlerësimi	Burimet
Gjeografia dhe kërkimi gjeografik	1. Roli i gjeografisë në njohjen e botës.		Diskutim për njohuritë paraprake Përmbledhje e strukturuar Punë me tekstin	Vlerësim individual, Vlerësim i globi etj. përgjigjeve me gojë	Teksti i nxënësit, i globi etj.
	2. Pesë temat e gjeografisë (Vendndodhja, vendi)	<i>Situata e të nxënësit:</i> <i>Qyteti im dhe pesë temat e gjeografisë.</i> Përmes kësaj situate nxënësit, nisur nga njohuritë që kanë për qytetin ku jetojnë (në lidhje me veçoritë natyrore, njerëzit, shtëpitë, transportin, mjedisin etj) do të zhvillojnë të	Diskutim Përmbledhje e strukturuar Rrjeti i diskutimit	Vlerësim individual, Vlerësim i harta përgjigjeve me gojë	Teksti i nxënësit, i harta gjeografik e etj.

		kuptuarit e pesë temave të gjeografisë. Trajtimi i situatës do të realizohet përmes përdorimit të kllasterit, të pyeturit, diskutimit, vizatimeve, skicave etj.			
	3. Pesë temat e gjeografisë (Rajonet, lëvizja, ndërveprimi njeri/mjedis)	<i>Situata e të nxënit: Qyteti im dhe pesë temat e gjeografisë.</i>	Stuhi mendimi Pema e mendjes Bisedë e lirë	Vlerësim individual, nxënësit, Vlerësim i harta përgjigjeve me gojë etj.	Teksti i
	4.				
	5.				
	6. Projekt (ora e parë):				
	7. Veprimtari praktike				
	8.				

	9. Veprimtari përforcuese				
	10. Detyrë përmbledhëse				
	11. Projekt (ora e dytë)				
	12.				
	13.				

7.4 Planifikimi ditor

- Për përgatitjen e planit ditor mësuesi përcakton rezultatet e pritshme të orës mësimore, përgatit veprimtaritë mësimore duke bërë kujdes të veçantë për përzgjedhjen e metodave dhe strategjive ndërvepruese, përzgjedh burimet e të nxënit, përcakton teknikat e vlerësimit të përshtatshme për klasën, planifikon punën me klasën, me grupet, me nxënës të veçantë, përcakton lidhjen me lëndët e tjera etj.

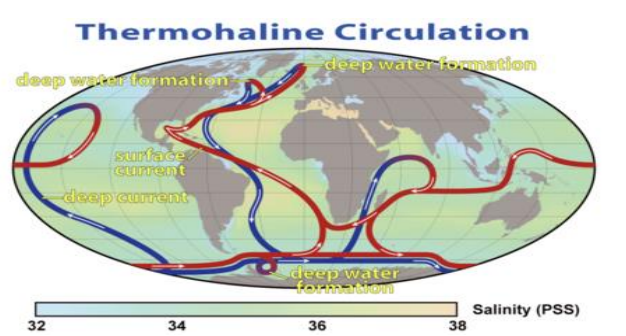
Në rastet kur janë kryer bashkime të temave që kanë lidhje logjike me njëra-tjetrën, ato trajtohen brenda dy orëve të njëpasnjëshme dhe për to hartohet një plan i përbashkët ditor (shih shembullin më poshtë – Tabela 1, 2). Nëse dy temat nuk mund të trajtohen si një e tërë, atëherë mësuesi mund të hartojë plan ditor të veçantë për secilën prej tyre (shih shembullin më poshtë – Tabela 3, 4).

Shembull

Tabela 1: Model planifikimi ditor me dy orë të njëpasnjëshme. Klasa 7

Tema mësimore Tema 1: Lëvizja e ujit të deteve dhe oqeanëve. Tema 2: Oqeanet, detet dhe rrymat detare në botë(Veprimtari praktike).	Situata e të nxënit: Lëvizjet e valëve Përmes një materiali të prezantuar në video, ku shfaqen bregdetet e llojeve të ndryshme, prezantohen situata rasti në të cilat paraqiten valë
--	--

	të madhësive të ndryshme në lloje të ndryshme bregdetesh, në kushte të ndryshme moti.
Rezultatet e të nxënësve: Nxënësi ○ bën dallimin ndërmjet lëvizjeve të ndryshme të ujërave të oqeanëve e deteve dhe faktorëve që ndikojnë; ○ identifikon disa ndër pasojat dhe format e relievit që krijohen nga veprimtaria gërryese e depozituese në brigjet detare; ○ skicon në hartë drejtimin e lëvizjes dhe rrugën që ndjekin disa nga rrymat oqeanike; ○ përshkruan rolin e rrymave oqeanike në klimën e rajoneve që përshkojnë.	Fjalë kyçe: Valë detare Tsunami Baticë Zbaticë Rrymë e ngrohtë Rrymë e ftohtë
Burimet: Teksti i nxënësit, Hartë fizike e botës, Hartë e kontinenteve, Videoprojektor, Kompjuter	Lidhja me fushat e tjera kurrikulare ose me temat ndërkurrikulare: Historia, TIK-u, Art, Matematika
Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve: Stuhi mendimesh (10 min) Nxënësve u shfaqen foto të lëvizjes së ujit të detit e të oqeanit me projektor dhe u kërkohet t'i emërtojnë këto lëvizje si dhe të listojnë nga dy-tre veçori për secilën. Shfaqet në monitor video. Ndërkohë nxënësve u drejtohen disa pyetje të shkurtra që lidhen me temën e mësimi: • Përse lëviz uji i deteve dhe i oqeanëve? • Renditni disa nga shkaktarët e valëve detare. • Si emërtohen valët që shkaktojnë tërmetet në oqeanë? • Po ju, keni parë në bregdet valë të mëdha detare? • Si mendoni, kush i ka shkaktuar?	

Punë në grupe (25 min)

Duke qenë se kjo temë mësimi ofron të gjitha llojet e lëvizjes së ujit të deteve dhe oqeaneve, klasa organizohet të punojë në grupe. Krijohen 3 grupe të mëdha dhe secilit grup i caktohet një detyrë e veçantë.

Në dërrasën e zezë shkruhen llojet e lëvizjes së ujërave të oqeaneve dhe në këtë mënyrë organizohet edhe puna në grup, ku secili grup duhet të punojë më një nga llojet e lëvizjeve.

Valët detare

Baticat e zbaticat

Rrymat oqeanike

Nxënësit në përfundim të veprimtarisë duhet të përshkruajnë shkaqet dhe pasojat si dhe të sjellin shembuj nga përvojat që ata kanë.

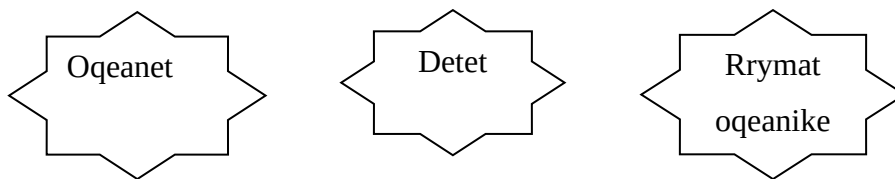
Punë me hartën (10 min)

Udhëzohen nxënësit që të punojnë me hartën e shpërndarjes së rrymave oqeanike në botë dhe të përcaktojnë aty drejtimin që ndjekin rrymat e ngrohta dhe drejtimin që ndjekin rrymat e ftohta.

Në përfundim të detyrës nxënësit ftohen të dalin në hartën e botës dhe të prezantojnë aty informacionin që zbuluan për drejtimin që ndjekin rrymat oqeanike.

Kllaster (10 min)

Ndërtohet në dërrasën e zezë kllasteri dhe udhëzohen nxënësit që ta plotësojnë atë fillimisht në fletore dhe më pas në dërrasën e zezë:

Mendo/puno dyshe/shkëmbe (30 min)

Gjatë kësaj faze nxënësve u vihen në dispozicion foto, atlase, harta memece të botës, fletë formati, markera, dhe iu kërkohet të realizojnë në hartën memece të botës shpërndarjen e oqeanëve, deteve dhe rrymave detare si dhe të përdorin teknikat e hedhjes së ngjyrave në hartë dhe në legjendën e saj. Gjithashtu nxënësve u kërkohet të përcaktojnë në hartë rrymat e ftohta e të ngrohta dhe të shpjegojnë rolin që ato kanë në klimën e rajoneve që përshkojnë.

Hapat që duhet të ndiqen për realizimin e veprimtarisë:

- shpërndarja e oqeanëve në botë,
- shpërndarja e deteve në botë,
- shpërndarja e rrymave oqeanike në botë,
- krijimi i legjendës për hartën skicë,
- ngjyrosja e hartës skicë.

Turi i galerisë (5 min)

Në përfundim, nxënësit demonstrojnë para klasës punimet e tyre në formën e një galerie dhe së bashku komentojnë, japin mendime dhe përcaktojnë punimet më të suksesshme.

Vlerësimi:

Për vlerësimin e nxënësve do të përdoren:

Përgjigjet me gojë, vëzhgimet e drejtpërdrejta gjatë punës në grup dhe individuale, vlerësimi i nxënësve nga njëri-tjetri.

- Nxënësi vlerësohet për: Përcaktimin e dallimeve ndërmjet valëve detare, rrymave oqeanike, baticave dhe zbaticave.
- Shpjegimin e faktorëve që ndikojnë në formimin e tyre.
- Plotësimin saktë të hartës sipas elementeve:
 - shpërndarja e oqeanëve në botë,
 - shpërndarja e deteve në botë,
 - shpërndarja e rrymave oqeanike në botë,
 - krijimi i legjendës për hartën skicë,
 - ngjyrosja e hartës skicë.

Detyra:

Grumbulloni informacion për valët detare, në veçanti për tsunamin. Jepni argumente si mund të shmangen katastrofa të tilla.

Bashkëpunimin në grup dhe ndarjen e ideve. Vlerësimi do të bazohet mbi nivelet e arritjeve të përshtatura për njohuritë dhe aftësitë e zhvilluara në këto tema: <i>Niveli 2: Identifikon llojet e lëvizjeve të ujërave të deteve dhe oqeanëve dhe faktorët që ndikojnë në formimin e tyre; Plotëson me udhëzime në hartë elementet.</i> <i>Niveli 3: Përshkruan llojet e lëvizjeve të ujërave të deteve dhe oqeanëve dhe faktorët që ndikojnë në formimin e tyre; Plotëson në hartë me udhëzime elementet dhe krijon legjendën.</i> <i>Niveli 4: Shpjegon llojet e lëvizjeve të ujërave të deteve dhe oqeanëve dhe faktorët që ndikojnë në formimin e tyre; Plotëson në hartë në mënyrë të pavarur të gjitha elementet dhe krijon legjendën.</i>	
--	--

Shembull

Tabela 2: Model planifikimi ditor me dy orë të njëpasnjëshme, Klasa 8

Tema mësimore: Tema 1: Amerika Veriore-Vështrim i përgjithshëm Tema 2: Amerika Veriore-Popullsia dhe ekonomia	
Rezultatet e të nxënit: Nxënësi - tregon në hartë veçoritë e pozitës gjeografike dhe brigjeve detare të Rajonit të Amerikës Veriore; - rendit njësitë kryesore të relievit dhe të hidrografisë; - plotëson hartën skicë fizike të Rajonit të Amerikës Veriore; - përshkruan tiparet e përgjithshme të popullsisë; - shpjegon përbërjen e popullsisë në Rajonin e Amerikës së Veriut dhe shoqërinë shumëkulturore të saj; - dallon arsyet e zhvillimi të lartë ekonomik të Rajonit.	Fjalë kyçe: Pozitë gjeografike, veçori natyrore, tipare të popullsisë, zhvillim ekonomik, kulturë, ndërvlerësi kulturore, shoqëri shumëkulturore.
Burimet/ mjetet/materialet: Teksti i nxënësit, hartë fizike e politike e Amerikës Veriore dhe e botës etj.	Lidhja me fushat e tjera ose me temat ndërkurrikulare: Historia,Qytetaria, Ekonomia.

Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve

Parashikimi (Diskutim rreth njohurive paraprake) /bisedë e lirë– 25 minuta

Vendoset para klasës harta fizike dhe politike e Rajonit të Amerikës Veriore dhe ftohen nxënësit të zhvillojnë së bashku një bisedë të lirë lidhur me njohuritë që ata kanë për këtë rajon të botës. Nxënësve iu drejtohen disa pyetje të shkurtra në mënyrë që të nxiten mendime dhe diskutime rreth temës.

Pyetje:

- Çfarë dini për zbulimin e Amerikës?
- Çfarë mund të themi për brigjet detare, relievën dhe hidrografinë e Amerikës Veriore duke parë hartën fizike të saj?
- Sa shtete ndodhen në rajonin e Amerikës Veriore?
- Përse në Rajonin e Amerikës Veriore ka emigrantë nga e gjithë bota?
- A është e zhvilluar ekonomia e këtij Rajoni?

Nxënësit japin përgjigjet e tyre lidhur me pyetjet e mësipërme. Ata komentojnë përgjigjet e shokëve/shoqeve dhe shtojnë ide të reja. Mendimet më të sakta mësuesi mund ti shkruajë në flipçart ose në dërrasën e zezë.

Ndërtimi i njohurive: Fjali-koment (Punë e pavarur) – 40 minuta

Udhëzohen nxënësit të hapin tekstin e gjeografisë 8 dhe të lexojnë mësimet e reja. Nxënësve iu kërkohet të nënvijëzojnë pjesët më të rëndësishme të dy mësimëve.

Ndërkohë mësuesi ndërton në dërrasën e zezë një tabelë për të realizuar përmbledhjen e ideve më të rëndësishme të mësimëve të reja. Nxënësve iu kërkohet që ta kopjojnë tabelën në fletoren e tyre, ta plotësojnë atë në fletore dhe më pas të dalin në dërrasën e zezë me radhë për të plotësuar tabelën e ndërtuar aty.

(Model i tabelës së plotësuar)

FJALI	KOMENT
Pozita gjeografike dhe harta politike e rajoni të Amerikës Veriore	- ndodhet në veri të vijës ndarëse, që kalon në kufirin midis SHBA-së dhe Meksikës (ndryshe quhet Amerika Anglosaksone) - shtrihet: nga tropiku i veriut deri në rajonet polare, në veriperëndim kufizohet me Azinë,

	në verilindje ndodhet ishulli më i madh i botës (Groenlanda) , në lindje oqeani Atlantik e ndan nga Evropa. -Ndodhen dy shtete SHBA dhe Kanada.
Veçoritë natyrore Ndahet në disa rajone natyrore:	-rajoni verilindor (rrafshnalta të formuara me formacione të vjetra), -rajoni lindor, bregdetar me fusha dhe plazhe oqeanike , - rajoni malor lindor (Apalashe) me lartësi mesatare, -rajoni qendror (zona të mëdha fushore e kodrinore), -rajoni malor perëndimor (Kordilieret).
Hidrografia	- laget nga tre oqeanë Atlantik, Paqësor dhe Oqeani i Ngrirë i Veriut. -lumenjtë kryesorë: Misisipi, Makenzi, Shën Lorenci, Jukon, Kolorado, etj. -liqenet:Liqenet e Mëdha (I sipërm, Miçigan, Huron, Erie, Ontario), Vinipeg, liqeni i Madh i Skllëvërve, liqeni i Madh i Arinjve.
Klima dhe mjediset jetësore	-polare e subpolare në rajonet veriore, Kanada, Alaskë (tundra) -mesatare (pyje koniferë dhe fletëgjërë -mesatare kontinentale (preritë) -shkretinore e gjysmëshkretinore (shkretëtira e gjysmëshkretëtira)
Përbërja e popullsisë	Kanada: 35% me prejardhje nga ishujt britanikë; 25% me prejardhje franceze; 0.8 milionë “indianë”, inuitë dhe eskimezë. SHBA: 35% me prejardhje britanike dhe irlandeze, 26% gjermane, 12.5.% afrikane, 2 milionë “indianë”, inuitë dhe eskimezë
Megalopolet	Megalopoli i Atlantikut (Boston Nju-Jork, Filadelfia, Baltimore, Uashington) Megalopoli i Liqeneve të Mëdha (Çikago, Detroid, Klivlend, Bufalo në SHBA dhe Toronto e Montreal në Kanada) Megalopoli i Paqësorit (San Francisko, Los Anxhelos)
	Faktorët kryesorë të zhvillimit të lartë të ekonomisë së Rajonit:

Ekonomi zhvilluar	e -pasuritë e shumta minerare(lëndë djegëse, minerale metalore jometalore), -vende shumë të industrializuara, pjesë e G8, -shkallë e lartë e mekanizimit të bujqësisë, -zhvillimi i shkencës dhe i sistemit të prodhimit.
--------------------------	---

Përforcimi (Punë me hartën skicë) – 25 minuta

Gjatë fazës së fundit të kësaj ore mësimi nxënësit udhëzohen të punojnë në dyshe me shokun/shoqen e bankës. Pajiset çdo bankë me dy harta skicë (fizike dhe politike) të Rajonit të Amerikës Veriore. Çdo nxënësi i kërkohet të plotësojë hartën e tij duke u konsultuar edhe me shokun/shoqen e bankës..

Gjatë kësaj kohe vendosen para klasës dy harta të mëdha skicë (fizike dhe politike) të Rajonit të Amerikës Veriore.

Ftohen nxënësit të vijnë para klasës dhe të plotësojnë hartat skicë pasi të kenë përfunduar së plotësuari hartat e tyre individualisht.

Vlerësimi i nxënësve:

Për vlerësimin e nxënësve do të përdoren:

Përgjigjet me gojë, vëzhgimet e drejtpërdrejta gjatë punës në grup dhe individuale, vlerësimi i nxënësve nga njëri-tjetri.

Nxënësi vlerësohet për:

- evidentimin e tipareve natyrore të rajonit të Amerikës së Veriut, duke e shoqëruar me përshkrime në hartë,
- shpjegimin e veçorive të popullsisë, duke u ndalur në diversitetin kulturor të rajonit,
- identifikimin e tipareve dalluese të zhvillimit ekonomik të rajonit,
- plotësimin saktë të hartës skicë sipas elementeve,
 - tiparet natyrore të rajonit,
 - krijimi i legjendës për hartën skicë,
- bashkëpunimin në grup dhe ndarjen e ideve gjatë punës në çift.

Vlerësimi bazuar në nivelet e arritjeve:

Niveli 2: Identifikon tiparet natyrore të rajonit të Amerikës së Veriut, pa e shoqëruar me përshkrime në hartë; - identifikon disa prej veçorive të popullsisë dhe ekonomisë së rajonit; plotëson me udhëzime në hartë disa prej tipareve natyrore të rajonit.

Niveli 3: Dallon tiparet natyrore të rajonit të Amerikës së Veriut, duke e shoqëruar me përshkrime në hartë *me ndihmën e mësuesit*; *përshkruan* tiparet dalluese të ekonomisë dhe veçoritë e popullsisë *duke u ndalur në diversitetin kulturor* të rajonit. *Plotëson me udhëzime* në hartë tiparet natyrore të rajonit dhe legjendën e hartës.

Niveli 4: Evidenton tiparet natyrore të rajonit të Amerikës së Veriut, duke e shoqëruar *në mënyrë të pavarur* me përshkrime në hartë; *shpjegon* veçoritë e zhvillimit ekonomik dhe veçoritë e popullsisë me fokus diversitetin e rajonit. *Plotëson në mënyrë të pavarur* në hartë tiparet natyrore të rajonit dhe krijon legjendën e hartës.

Detyrat dhe puna e pavarur:

Informacion: Treguesit e zhvillimi të lartë ekonomik të Rajonit të Amerikës së Veriut.

Shembull

Tabela 3: Model planifikimi ditor, Klasa 6

Tema mësimore: Pesë temat e gjeografisë	Situata e të nxënës: Qyteti im dhe pesë temat e gjeografisë Kjo situatë kërkon që nxënësit të lidhin konceptin e vendit, vendndodhjes, rajonit, lëvizjes, ndërveprimit njeri-mjedis me shembullin e qytetit ku ato jetojnë. Kjo shërben për të kuptuar që pesë temat në gjeografi nuk janë koncepte abstrakte, por të lidhura me situata të jetës së përditshme.
Rezultatet e të nxënës: Nxënësi • liston pesë temat e gjeografisë; • demonstroi përmes shembujve kuptimin e koncepteve kyçe që lidhen me temat e gjeografisë; • shpjegon lidhjen e njeriut me mjedisin dhe ndikimin e tij në mjedis; • jep shembuj të rajoneve të ndryshëm.	Fjalët kyçe: vendi, rajoni, vendndodhja, mjedis natyror, mjedis njerëzor.

Burimet/mjetet/materialet: Teksti i nxënësit, hartë politike, hartë fizike.	Lidhja me fushat e tjera ose me temat ndërkurrikulare: Qytetaria, Biologjia
--	--

Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve

ZHVILLIMI I MËSIMIT

Parashikimi (Diskutim për njohuritë paraprake) – 10 minuta

Shënohet në dërrasën e zezë ose në flipchart në qendër:

Qyteti im

Nxënësit fillimisht në çifte diskutojnë mbi pyetjet të cilat shënohen në dërrasën e zezë poshtë tabelës Qyteti im.

- *Ku ndodhet qyteti juaj? Pranë cilit qytet ose objekti/vendi? (Vendndodhja)*
- *Cilat janë karakteristikat fizike dhe humane të qytetit ku jetoni (male, fusha, lumenj, lloje bimësh, kafshësh etj., njerëzit, grupe etnike, besime fetare, monumente etj. .(Vendi)*
- *Cilat zona kanë karakteristika të përbashkëta? (Rajoni)*
- *Si lëvizin njerëzit dhe mallrat (me makinë, autobus, me tren, komunikimi online, radio etj) (Lëvizja)*
- *Si njerëzit përshtatin, ndryshojnë apo dëmtojnë mjedisin?(Ndërveprimi njeri/mjedis)*
- *Nëse thahet ose ndotet lumi, çfarë pasojash sjell për njerëzit, bimët, kafshët, mikroklimën, turistët etj.(Lidhja ndërmjet 5 temave)*

Nxënësit japin përgjigjet e tyre lidhur me pyetjet e mësipërme. Ata komentojnë përgjigjet e shokëve/shoqeve dhe shtojnë ide të reja. Mendimet më të sakta mësuesi mund t'i shkruajë në flipçart ose në dërrasën e zezë.

Ndërtimi i njohurive (Pema e mendjes)– 25 minuta

Nxënësit ndahen në grupe dhe përcaktohen detyrat për secilin grup:

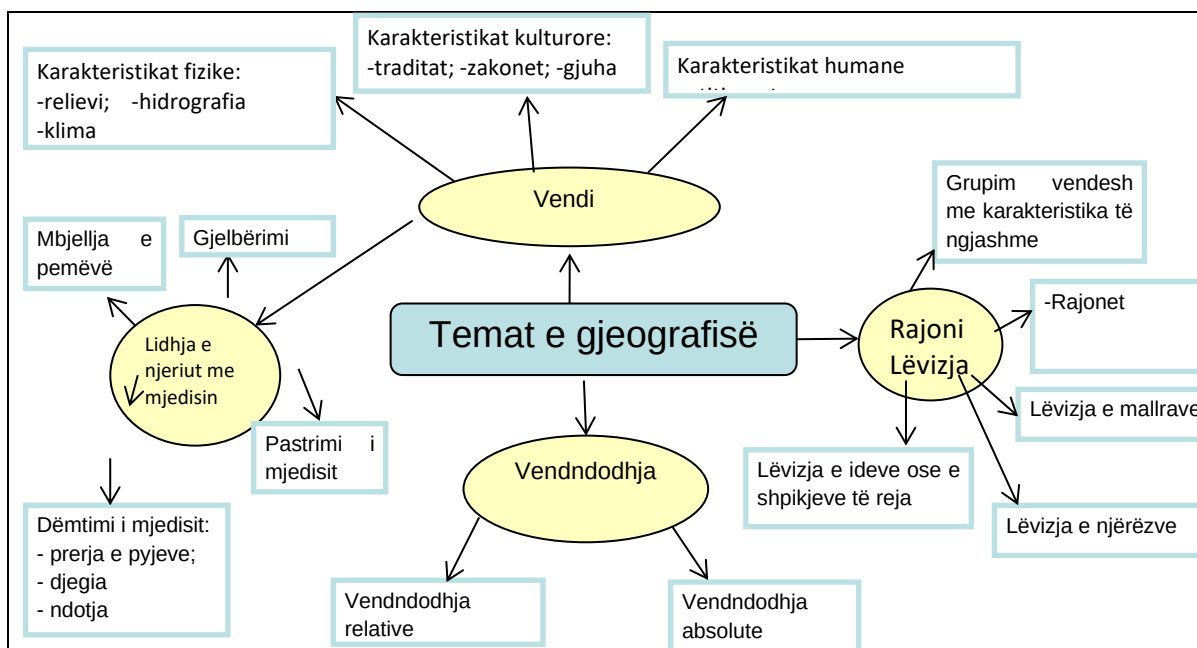
Grupi I: Vendi-karakteristikat fizike, kulturore dhe humane;

Grupi II: Lidhja e njeriut me mjedisin;

Grupi III: Lëvizja dhe Rajoni;

Grupi IV: Vendndodhja.

Ndërkohë që nxënësit lexojnë mësimin, mësuesi në dërrasën e zezë ndërton një organizues grafik që lidhet me mësimin e ditës i cili do të plotësohet nga nxënësit për qytetin e tyre, fillimisht në fletoren e tyre sipas grupeve përkatëse dhe më pas në dërrasë.

Përforsimi – 10 minuta

Më pas nxënësit përzgjedhin një vend. Evidentojnë në hartë karakteristikat fizike të një vendi, si p.sh: relievin ose hidrografinë. Në hartën fizike dallojnë rajone të ndryshme duke evidentuar tiparet e përbashkëta që ato kanë.

Në përfundim zhvillohet një bisedë e lirë me temë: Lidhja e njeriut me mjedisin në mjedisin tonë lokal.

Vlerësimi i nxënësve:

Për vlerësimin e nxënësve do të përdoren:

Përgjigjet me gojë, vëzhgime të drejtëpërdrejta gjatë punës në grup dhe individuale.

Nxënësi vlerësohet për:

- zbatimin në situatë të koncepteve që lidhen me pesë temat e mëdha të gjeografisë.
- ndërtimin e hartës së koncepteve që tregon karakteristikat e secilës temë.
- shpjegimin e lidhjes dhe ndërvarësisë ndërmjet temave të gjeografisë.
- përdorimin e fjalorit gjeografik.

Vlerësimi bazuar në nivelet e arritjeve:

- *Niveli 2: Identifikon disa ndër konceptet shkencore që lidhen me pesë temat e mëdha të gjeografisë; përdor fjalor të thjeshtë gjeografik për të prezantuar gjetjet.*
- *Niveli 3: Përdor disa prej koncepteve që lidhen me pesë temat e mëdha të gjeografisë, në një situatë mësimore; përdor fjalor të përshtatshëm gjeografik për të shpjeguar gjetjet.*

- *Niveli 4: Përdor konceptet që lidhen me pesë temat e mëdha të gjeografisë, në situatë mësimore dhe të jetës së përditshme; përdor me lehtësi fjalorin gjeografik për të sugjeruar përfundime dhe prezantuar gjetjet.*

Shembull

Tabela 4: Model planifikimi ditor, Klasa 8

Tema mësimore: Gjuhët dhe besimet fetare	Situata e të nxënit: Eksplorojmë kulturën europiane Nxënësit, pikënisur nga eksperiencia të mëparshme që mund të kenë patur nga vizitat në shtete të ndryshme të Europës, ose nga të afërm që kanë në këto shtete, do të “udhëtojnë” në këto vende duke diskutuar për gjuhët që fliten, besimet fetare, konflikte për shkak të besimit, nëse ka etj?
Rezultatet e të nxënit Nxënësi • tregon grupet kryesore dhe degët e veçanta të gjuhëve indoevropiane; • dallon në hartën e Evropës shpërndarjen gjeografike të gjuhëve; • evidenton besimet fetare të Evropës dhe përhapjen gjeografike të tyre.	Fjalët kyçe: familja indoevropiane, gjuhët gjermane, gjuhët romane, gjuhët sllave, ugro-finik, altaik, katolik, protestant, ortodoks, hebre, mysliman.
Burimet/mjetet/materialet: Teksti i nxënësit, hartë e Evropës etj.	Lidhja me fushat e tjera ose me temat ndërkurrikulare: Gjuhët dhe komunikimi, Historia.
Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve	

ZHVILLIMI I MËSIMIT

Parashikimi (Diskutim për njohuritë paraprake) – 10 minuta

Mësuesi u drejton nxënësve pyetje të shkurtra që kanë lidhje me temën e mësimit të ri:

- A keni të afërm në shtete të ndryshme të Evropës?
- Çfarë gjuhe flasin ata atje?
- Si mendoni, cilat janë gjuhët kryesore në Evropë?
- Përse krenohemi ne shqiptarët me bashkëjetesën fetare?
- Cilat janë besimet kryesore fetare të Evropës?

Nxënësit japin përgjigjet e tyre lidhur me pyetjet e mësipërme. Ata komentojnë përgjigjet e shokëve/shoqeve dhe shtojnë ide të reja. Mendimet më të sakta mësuesi mund t'i shkruajë në flipçart ose në dërrasën e zezë.

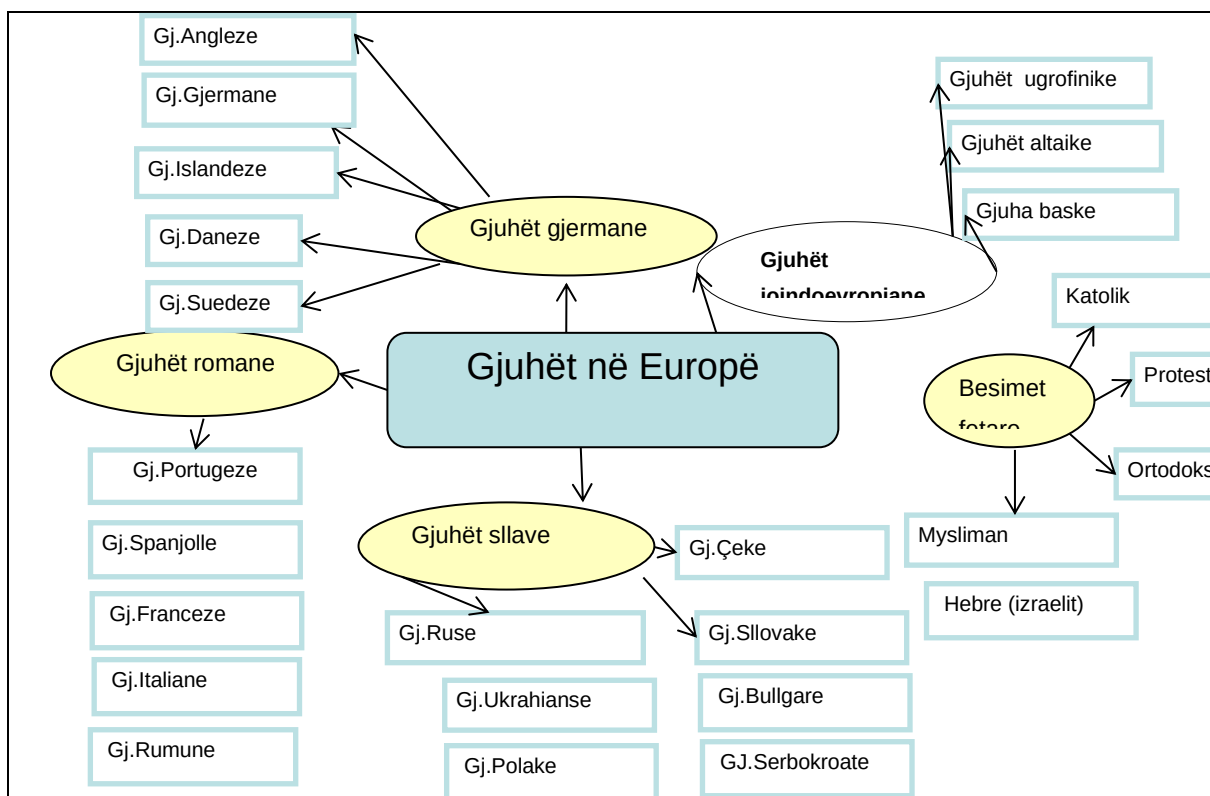
Ndërtimi i njohurive: Pema e mendjes (Punë në grupe)- **20 minuta**

Udhëzohen nxënësit të lexojnë mësimin e ri për 5 minuta dhe të nënvijëzojnë aty idetë kryesore të tij.

Ndërkohë klasa ndahet në grupe dhe secili grup pajiset me një fletë flipçarter. Udhëzohen nxënësit të ndërtojnë aty një organizues grafik përmes të cilit të përmbledhin idetë kryesore të mësimit të ri.

Në përfundim secili grup do të ekspozojë para klasës punimin e tij dhe së bashku përzgjedhim grupin që ka realizuar punën më të mirë.

Shembull i një skeme që mund të realizojnë nxënësit:

Përforcimi: Punë e lirë me hartën skicë (Punë në dyshe) – 15 minuta

Në fazën e fundit të kësaj ore mësimi organizohet punë në dyshe. Çdo dyshe pajiset me dy harta politike të Evropës të cilat janë pa ngjyra. Secila dyshe duhet të realizojë dy harta, njëri nxënës duhet të ngjyrosë hartën e Evropës ku të pasqyrojë shpërndarjen e gjuhëve indoevropiane dhe joindoevropiane, ndërsa nxënësi tjetër duhet të ngjyrosë hartën e Evropës sipas shpërndarjes së besimeve fetare. Për realizimin e kësaj detyre nxënësit duhet të bazohen tek njohuritë që përfituan në këtë orë mësimi.

Në përfundim ftohen para klasës dy nxënës që të prezantojnë para klasës hartat e tyre dhe të shpjegojnë përmbajtjen e secilës prej tyre.

Vlerësimi i nxënësve:

Për vlerësimin e nxënësve do të përdoren:

Përgjigjet me gojë, vëzhgime të drejtpërdrejta gjatë punës në çift dhe individuale.

Nxënësi vlerësohet për:

- përcaktimin e grupeve kryesore të gjuhëve në Evropë, të besimeve fetare dhe të grupeve etnike;
- përdorimin e hartave si mjete për lokalizimin e shpërndarjes gjeografike të gjuhëve, besimeve fetare dhe grupeve etnike në Evropë;

- interpretimin e hartës së shpërndarjes gjeografike të gjuhëve, besimeve fetare dhe grupeve etnike në Evropë dhe përdorimin e fjalorit gjeografik;
- komunikimin dhe bashkëpunimin gjatë punës në çift.

Vlerësimi bazuar në nivelet e arritjeve:

Niveli 2: Identifikon grupet kryesore të gjuhëve në Evropë, të besimeve fetare dhe të grupeve etnike, pa e shoqëruar me përshkrime në hartë; përdor fjalor të thjeshtë gjeografik.

Niveli 3: Dallon grupet kryesore të gjuhëve në Evropë, të besimeve fetare dhe të grupeve etnike, duke e shoqëruar me përshkrime në hartë me ndihmën e mësuesit; përdor fjalor të përshtatshëm gjeografik për të shpjeguar gjetjet.

Niveli 4: Evidenton grupet kryesore të gjuhëve në Evropë, të besimeve fetare dhe të grupeve etnike, duke e shoqëruar në mënyrë të pavarur me interpretime në hartë; përdor me lehtësi fjalorin gjeografik për të sugjeruar përfundime dhe prezantuar gjetjet.

Detyrat dhe puna e pavarur: Argumentoni rëndësinë e bashkëjetesës fetare në Shqipëri përmes një eseje.

8 VLERËSIMI I NXËNËSVE

Vlerësimi i nxënësve është procesi gjatë të cilit mblidhen të dhëna dhe gjykohet për vlerën e arritjes së rezultateve të të nxënës (njohuri, shkathtësi, qëndrime) bazuar në nivelet e arritjes.

Qëllimi kryesor i vlerësimit të nxënësve në lëndën e gjeografisë është përmirësimi i përmbushjes së rezultateve të të nxënës nga nxënësi dhe i vetë procesit të të nxënës. Vlerësimi i nxënësve mbështetet tërësisht në rezultatet e të nxënës të programeve mësimore të gjeografisë dhe mësuesi nuk ka të drejtë të vlerësojë nxënësit për ato rezultate që nuk përshkruhen në program.

Më poshtë përshkruhen disa ndër parimet kryesore të vlerësimit të nxënësve në lëndën e gjeografisë:

- ☞ *Vlerësimi duhet të jetë i drejtë, i paanshëm dhe i barabartë, duke u dhënë të gjithë nxënësve mundësinë për të demonstruar tërësinë e dijeve, aftësive dhe mundësive të tyre.*
- ☞ *Vlerësimi duhet të ofrojë informacion mbështetës për nxënësin.*
- ☞ *Vlerësimi duhet të ushqejë aftësitë e nxënësve për të transferuar dijet e tyre në përvoja jetësore.*

- ☞ *Vlerësimi duhet të nxisë pjesëmarrjen aktive dhe vetëvlerësimin e nxënësve për të reflektuar mbi të nxënit e tyre.*
- ☞ *Vlerësimi duhet të mundësojë shanse të barabarta për zhvillimin dhe përmirësimin e nxënësve.*
- ☞ *Vlerësimi duhet të përfshijë jo vetëm matjen, por dhe interpretimin e gjykimin.*
- ☞ *Vlerësimi duhet të jetë pjesë integrale e të gjithë orës së mësimit dhe jo një moment në fund të saj.*
- ☞ *Vlerësimi duhet t'u komunikohet rregullisht prindërve/kujdestarëve dhe nxënësve në një mënyrë sa më kuptimplotë.*

Vlerësimi i nxënësve me nevoja të veçanta

Vlerësimi i nxënësve me nevoja të veçanta duhet të bëhet në mënyrë të tillë që t'u japë atyre mundësinë të demonstrojnë çfarë dinë dhe mund të bëjnë në përmbushje të rezultateve të të nxënit. Për këtë qëllim mësuesi duhet të përshtasë detyrat/veprimtaritë vlerësuese me mundësitë dhe nevojat që këta nxënës kanë. Këto modifikime mund të përfshijnë:

- Ndryshimin/përshtatjen e formateve alternative të pyetje/përgjigjeve, p.sh. një formë të përgjigjes më të thjeshtuar (bazuar në disa pika orientuese) në vend të një eseje që duhet të përgatisin nxënësit.
- Modifikime të veprimtarive vlerësuese, p.sh. duke thjeshtuar gjuhën e përdorur ose duke përdorur një format tjetër të pyeturi.
- Përshtatje të procesit të vlerësimit, p.sh. duke i dhënë kohë shtesë nxënësit, me pauza të ndërmjetme, duke përdorur një lexues ose teknologji specifike.

Procedurat dhe teknikat e vlerësimit për nxënës me nevoja të veçanta duhet të diskutohen herë pas here me prindërit dhe vetë nxënësit. Prindërit duhet të kuptojnë se si ndikojnë këto procedura dhe teknika të përshtatura në vlerësimin e punës së nxënësve.

8.1 Teknika dhe instrumente të vlerësimit të nxënësve në lëndën e gjeografisë

Lënda e gjeografisë për vetë karakterin e saj ndërdisiplinor mundëson forma të shumta vlerësimi. Mësues/i-ja zhvillon vetë dhe ndihmon nxënësit të zhvillojnë një larmi mënyrash vlerësimi. Disa ndër format e vlerësimit të nxënësit në lëndën e gjeografisë janë:

- *Vlerësimi individual* (p.sh. i një nxënësi, me gojë ose me shkrim).
- *Vlerësimi në grup* (grupi 5-6 nxënës ose më shumë apo më pak, kur nxënësi realizon një projekt apo detyrë kërkimore).

- *Vlerësime në çift dhe vetëvlerësimi* (p.sh. shoku i bankës vlerëson detyrën apo përgjigjen e shokut dhe anasjelltas apo nxënësi vlerëson veten për realizimin e detyrës, përgjigjes ose testit) etj.

Këto forma vlerësimi duhet t'u krijojnë mundësi të gjithë nxënësve të vlerësohen në atë mënyrë që është më e përshtatshme për to. Lënda e gjeografisë nuk e kushtëzon mësuesin të jetë strikt në vlerësimin e nxënësit me notë në çdo orë mësimi, por i krijon mundësi mësuesit të vlerësojë nxënësin në vijueshmëri, në ecurinë e tij. Vlerësimi i nxënësve mund të jetë me gojë, me shkrim ose i ndërthurur.

Disa ndër teknikat dhe strategjitë për vlerësimin e nxënësve në gjeografi janë:

Detyrat individuale	Detyrat individuale në lëndën e gjeografisë duhet të synojnë zbatimin e njohurive, zgjidhjen e problemeve, nxjerrjen e përfundimeve dhe ndërlidhjen me jetën reale.
Projektet individuale	Përmes kësaj metode mundësohet zgjedhja dhe përdorimi i provave (dëshmime) për të identifikuar, përshkruar, analizuar dhe për të nxjerrë konkluzione në lidhje me një çështje gjeografike ose problem të veçantë. Nxënësit duhet të përfshihen në një sërë aktiviteteve për një kohë të konsiderueshme në mënyrë që të punojnë në mënyrë individuale. Bazohen në shfrytëzimin e burimeve sekondare – të dhëna të siguruar nga mësuesi dhe në burimet primare që përfshijnë grumbullimin e të dhënave nga burimet e ndryshme përfshirë terrenin.
Projektet në grup	Projektet në grup zhvillojnë përgjegjësitë individuale, ndërvarësinë sociale dhe shkathhtësitë e nxënësve në lidhje me lëndën. Momentet më delikate të punës me projekte në grup kanë të bëjnë me formën e organizimit të veprimtarive, identifikimin e roleve të anëtarëve të grupit, produktin që duhet përgatitur.
Veprimtaritë praktike	Veprimtaritë praktike janë një ndër llojet e detyrave vlerësuese më të përdorura dhe efikase në gjeografi. Zhvillimi i tyre kërkon që mësuesi të japë udhëzime dhe vërejtje të nevojshme në mënyrë që të zhvillohen kompetencat e caktuara.

Testet dhe esetë	Përmes tyre, vlerësimi i arritjeve të nxënësve bëhet në mënyrë të shpejtë dhe të besueshme. Testet dhe esetë sigurojnë mundësi për përfshirjen e nxënësve në riorganizimin e fakteve dhe ideve, dhënien e argumenteve për të përmirësuar efektivitetin e nxënies. Janë shumë motivuese për disa nxënës e në veçanti për nxënësit që kanë dëshirë shkrimin. Karakteristikë e secilës prej tyre është se zhvillohen me kohëzgjatje të kufizuar.
Veprimtari krijuese	Veprimtaritë krijuese krijojnë mundësi për matjen e të kuptuarit të koncepteve, zhvillimin e imagjinatës dhe të aftësive krijuese. Të tilla mund të jenë përgatitja e posterave, maketeve, albumeve, guidave turistike etj.
Vetëvlerësimi	Përmes vetëvlerësimit, nxënësit përfshihen në analizën kritike të punës së tyre, nxitet të nxënës të pavarur, reflektojnë mbi procesin e tyre të të nxënës, sidomos në lidhje me vështirësitë që hasin dhe identifikojnë çfarë duhet të zhvillojnë në të ardhmen.
Vlerësimi nga njëri-tjetri	Ky lloj vlerësimi i aftëson nxënësit të bëjnë gjykime, të japin informacion bazuar në to, të mësojnë dhe të mbështesin njëri-tjetrin, nxënësit zhvillojnë përgjegjësi për progresin e tyre.

Një nga momentet më të mprehta të vlerësimit të nxënësve në lëndën e gjeografisë është sigurimi i ndërveprimit mësues-nxënës dhe nxënës-nxënës. Në këtë proces ndërveprimi, **TË PYETURIT** është një nga aspektet qendrore që mbisundon në marrëdhëniet mësues-nxënës, nxënës-nxënës dhe ndikon në efektivitetin e këtij procesi.

Të pyeturit nuk është vetëm ai proces që shërben për të përcaktuar se kush e di përgjigjen e saktë por është një proces që shërben për të mbështetur nxënësin, për t'i dhënë kompetenca atij, duke bërë që të shkohet drejt përgjigjes në rrugë të ndryshme. Në mënyrë që të zhvillojnë aftësi të larta të të menduarit, nxitini nxënësit të parashtrojnë pyetje, jo vetëm të përgjigjen!

Një ndër teknikat e të pyeturit në mësimdhënien e gjeografisë është harta e të pyeturit. Harta e të pyeturit është një skicë që shfaq idetë e rëndësishme të një çështje gjeografike, të vendosura në një renditje logjike në trajtën e një skeme racionale pyetjesh, që lexohen dhe kuptohen me lehtësi nga nxënësit.

Përdorimi i kësaj teknike ka disa përparësi:

- Hap rrugën për diskutim.
- Ndihmon nxënësit për të zhvilluar aftësi të larta të të menduarit.
- Tërheq nxënësit në punët e pavarura.
- Rrit rolin e nxënësve në mësim.
- Nxit të menduarit logjik.
- Nxit dhe tërheq nxënësit pasivë.

Një hartë e të pyeturit mund të përdoret për të menduar rreth çdo lloj çështjeje ose tematike gjeografike. Gjithashtu, ajo mund të përdoret për të gjallëruar diskutimin e nxënësve, për t'i mbajtur ata të interesuar rreth problemit dhe për të përmbledhur informacionin e trajtuar.

Për të përpiluar një hartë të pyeturi:

- Shkruhet çështja/dukuria gjeografike që do të trajtohet në qendër të tabelës.
- Pas kësaj ndërtohet skema me pyetje në të cilën pas pyetjeve kyç gjenden të lidhura edhe pyetje të tjera që zgjerojnë hartën.

Pyetje të mira janë ato lloj pyetjesh të cilat nxisin nxënësit të mendojnë, të kërkojnë dhe të reflektojnë mbi to dhe jo pyetje që kërkojnë riprodhim të fakteve apo të dhënave.

8.2 Përdorimi i niveleve të arritjeve dhe vlerësimi bazuar në kritere

Vlerësimi bazuar në kritere u siguron nxënësve informacion rreth cilësive, karakteristikave dhe aspekteve të një detyre/veprimtarie vlerësuese e cila përdoret për të matur arritjen e rezultateve të të nxënit.

Vlerësimi bazuar në kritere:

- Lidh rezultatet e të nxënit me detyrat/veprimtaritë për përmbushjen e tyre.
- Përcakton nivelet e performancës së nxënësve referuar niveleve të arritjeve.
- I ndihmon nxënësit të kuptojnë pritshmëritë.
- U jep nxënësve mundësi të vlerësojnë performancën e tyre.

Numri i kritereve që mësuesi përcakton nuk duhet të jetë i madh pasi krijon konfuzion te nxënësit.

Kriteri përcakton karakteristikat e performancës, por nuk përcakton “sa mirë” i demonstrojnë nxënësit këto karakteristika – e cila është detyrë e niveleve të arritjeve.

Nivelet e arritjeve shprehin rezultatet e ndryshme që arrijnë nxënës të ndryshëm në përpjekjet e tyre për të përmbushur arritjen e dëshiruar (e pritshme) prej tyre në një lëndë. ***Për të përcaktuar nivelin e arritjes së nxënësit duhen bërë një sërë vëzhgimesh dhe duhen përdorur një sërë instrumentesh vlerësimi të cilat duhet t’i shërbejnë progresit të nxënësit.***

Mësuesi duhet t’i krijojë çdo nxënësi mundësinë e të nxënës në të gjitha nivelet, sikurse t’i japë mundësinë që të demonstrojë arritjet e tij në të gjitha nivelet. Kjo do të thotë që mësuesi:

- të mundësojë situata të nxënës në përputhje me rezultatet e pritshme;
- të përzgjedhë veprimtari mësimore gjatë të cilave nxënësit demonstrojnë nivelin e tyre të arritjeve dhe i krijohet mundësi për progres;
- të vlerësojë nxënësit në përputhje me nivelet e tyre të arritjeve (performancën).

Në veçanti, nivelet e arritjeve ndihmojnë mësuesin për të planifikuar mësimdhënien individuale, punën e diferencuar me nxënësit, për të ndikuar pozitivisht në progresin e tij dhe për të raportuar të nxënësit e nxënës.

Mësuesi duhet të ketë të qartë dallimet ndërmjet niveleve të arritjeve, të shprehura si më poshtë:

- **Niveli 1:** Nxënësit në këtë nivel demonstrojnë një shkallë të pamjaftueshme të zotërimit dhe zbatimit të njohurive, shkathtësive dhe qëndrimeve.
- **Niveli 2:** Nxënësit në këtë nivel zotërojnë njohuri, aftësi dhe qëndrime dhe i zbatojnë ato në situata të përcaktuara/të njohura; ata kryejnë detyra sipas modeleve të ofruara.
- **Niveli 3:** Nxënësit në këtë nivel zotërojnë njohuri, aftësi dhe qëndrime dhe i zbatojnë ato në situata analoge ose të ngjashme; ata shprehin qëndrimin e tyre personal, duke vepruar më shumë në nivelin e pohimeve dhe konkluzioneve të formuluar se sa në nivel analize.
- **Niveli 4:** Nxënësit në këtë nivel zotërojnë njohuri, aftësi, qëndrime dhe i zbatojnë ato në mënyrë të pavarur dhe krijuese, në situata të reja dhe të panjohura për ta; ata janë të aftë të zgjidhin situata problemore të ndryshme, të mbrojnë pikëpamjet dhe qëndrimet e tyre bazuar në argumente.

Shembull

Më poshtë paraqitet një shembull i përcaktimit të kriterëve të vlerësimit bazuar në nivelet e arritjeve.

Nxënësi:

- identifikon në zonën e tij problemin për të cilin do të hetojë;
- përcakton faktorët që e shkaktojnë problemin në zonën e tij;
- ofron zgjidhje të mundshme të problemit.

Përshkruesit/nivelet e arritjeve:

Kriteret	Niveli II	Niveli III	Niveli IV
Identifikon në zonën e tij problemin për të cilin do të hetojë.	Bën supozime që lidhen pak a shumë me problemin.	Identifikon elemente të problemit që duhet zgjidhur.	Identifikon problemin që duhet zgjidhur në zonën ku banon .
Përcakton faktorët që e shkaktojnë problemin në zonën e tij.	Dallon faktorë të problemit pa e lidhur me rastin konkret.	Identifikon faktorë të mundshëm që e shkaktojnë problemin në zonën e tij.	Përcakton faktorët që e shkaktojnë problemin mbi bazën e të dhënave të besueshme të mbledhura.
Ofron zgjidhje të problemit.	Identifikon zgjidhje të problemit që nuk lidhet me situatën konkrete në zonën e tij.	Përcakton zgjidhje të mundshme të problemit në zonën e tij.	Propozon zgjidhje të problemit mbi bazën e vlerësimit të risqeve dhe përfitimeve të mundshme.

8.3 Llojet e vlerësimit

Vlerësimi i nxënësit kryhet nëpërmjet:

- Vlerësimi të vazhduar**
- Vlerësimi me test/detyrë përmbledhëse**
- Vlerësimi me projekt kurrikular**

8.3.1 Vlerësimi i vazhduar (për të nxënë)

- Vlerësimi i vazhduar për të nxënë është pjesë e mësimdhënies dhe motivon përparimin e nxënësit në të gjitha aspektet e të nxënit, në situata të ndryshme të njohura dhe të panjohura.
- Vlerësimi i vazhduar bazohet në vëzhgimet dhe në gjykimet e mësuesit mbi përgjigjet me gojë ose me shkrim, punët në grup, diskutimet, vetëvlerësimin e nxënësit, vlerësimin e nxënësit nga nxënësi, pjesëmarrjen në aktivitete dhe në debatet në klasë, vlerësimin e detyrave të shtëpisë apo të klasës etj.

- Mësuesi vlerëson nxënësin me notë në regjistër, vetëm pasi është siguruar që ky vlerësim është objektiv dhe shpreh shkallën e qëndrueshmërisë së performancës së nxënësit për një periudhë të caktuar kohe. Për këtë qëllim, mësuesi mban shënime të cilat e ndihmojnë atë për të gjykuar në lidhje me vendosjen e notës dhe për të argumentuar në çdo kohë, objektivitetin e vlerësimit të tij me notë në regjistër.
- Mësuesi shënon në regjistër *të paktën*2 (dy) vlerësime me notë për çdo periudhë për lëndët që zhvillohen me 1-2 orë në javë.
- Mësuesi nxjerr notën e vlerësimit të vazhduar për çdo periudhë duke u bazuar në notat e nxënësit në regjistër dhe në shënimet që ka mbajtur. Mësuesi merr në konsideratë balancën ndërmjet njohurive, shkathtësive, qëndrimeve, ashtu siç përshkruhet në rezultatet e të nxënit në programin lëndor.
- Mësuesi ka përgjegjësi për të informuar prindërit dhe nxënësin për ecurinë dhe mundësinë e nxënësit për progres.

8.3.2 Vlerësimi me test/detyrë përmbledhëse

Vlerësimi me test/detyrë përmbledhëse përdoret për të mbledhur prova dhe të dhëna që tregojnë nëse mësimdhënia ka realizuar qëllimin e saj, me synim monitorimin dhe raportimin e progresit. Testi/detyra përmbledhëse siguron informacion nëse përparimi i nxënësve është në rrugën e duhur apo duhen ndërmarrë hapa për zgjidhjen e ndonjë problemi të mundshëm.

Si dhe kur realizohet testi/detyra përmbledhëse?

- Vlerësimi me test ose me detyrë përmbledhëse kryhet në pjesën e fundit të periudhës.
- Mësuesi ka lirinë të përcaktojë vetë nëse do të zhvillojë test apo detyrë përmbledhëse, sipas specifikave të lëndës.
- Testi/detyra përmbledhëse planifikohet nga mësuesi, kur përmbyllet një grup rezultatesh të nxëni dhe mësuesi është *i lirë ta vendosë vetë se kur do ta zhvillojë atë*.
- Testi/detyra përmbledhëse është 45 minuta.
- Drejtoria e shkollës menaxhon organizimin e testeve ose detyrave përmbledhëse sipas një grafiku, në mënyrë që të mos ngarkohet nxënësi në fund të periudhës.
- Testi/detyra përmbledhëse *jo domosdoshmërisht* bëhet në fund të periudhës. Mësuesi e përcakton vetë kohën se kur do ta zhvillojë atë.
- Në momentin kur mësuesi *vlerëson testet/detyrat përmbledhëse, i vendos* notat në regjistër, në kolonën përkatëse.

- Mësuesi duhet *të ruajë deri në përfundim të vitit shkollor* testet ose detyrat përmbledhëse.

Detyra përmbledhëse

Detyra përmbledhëse mund të jetë një detyrë e tipit ese/raport/veprimtari praktike etj. përmes së cilës mësuesi vlerëson grupin e rezultateve të të nxënësve të periudhës. Detyra përmbledhëse zhvillohet në klasë dhe ruhet sikurse testi, pasi është objekt monitorimi.

Shembull

Detyrë përmbledhëse

Klasa e 9-të

Periudha e tretë (Prill – Qershor)

Pasi nxënësit kanë zhvilluar njohuritë dhe aftësitë për rajonet e Republikës së Shqipërisë, mësuesi mund të japë një detyrë përmbledhëse të tipit ese me temë: “Perspektiva e zhvillimit të turizmit të Rajonit të Republikës së Shqipërisë”. Për realizimin e detyrës:

- Nxënësi është i lirë të përzgjedhë njërin prej rajoneve të Republikës së Shqipërisë të cilin do ta marrë në shqyrtim.
- Mbi bazën e njohurive dhe aftësive që nxënësi ka zhvilluar në lidhje me veçoritë natyrore, popullsinë, ekonominë, trashëgiminë natyrore dhe kulturore të rajonit të përzgjedhur prej tij, ai gjykon mbi perspektivën e zhvillimit të turizmit të këtij rajoni.
- Nxënësi jep mendimin e tij dhe argumenton përgjigjen, duke iu referuar kompleksitetit të të gjithë faktorëve, natyrorë dhe humanë.

Vlerësimi i nxënësve për detyrën përmbledhëse:

Nxënësi vlerësohet për shkallën e përmbushjes së rezultateve të të nxënësve të kësaj detyre mbi bazën e kriterëve që mësuesi harton sipas niveleve të arritjeve.

Kriteret e vlerësimit:

Niveli 1 (nota 4). Nxënësi dëshmon një shkallë të pamjaftueshme të përmbushjes së rezultateve të të nxënësve.

Niveli 2 (nota 5-6). Nxënësi:

- identifikon disa prej faktorëve fizikë ose humanë që ndikojnë në shkallën e zhvillimit të rajonit pa dalluar lidhjen ndërmjet tyre;
- bën supozime që lidhen pak a shumë me perspektivën e zhvillimit të rajonit;

- *shpreh me fjalë të thjeshta mendimin.*

Niveli 3 (nota 7-8). Nxënësi:

- *përshkruan faktorët fizikë dhe humanë që ndikojnë në shkallën e zhvillimit të rajonit;*
- *përcakton qëndrimin e tij në lidhje me perspektivën e zhvillimit të rajonit pa e mbështetur në argumente;*
- *përdor fjalor të përshtatshëm gjeografik.*

Niveli 4 (nota 9-10): Nxënësi:

- *analizon lidhjen dhe varësinë ndërmjet faktorëve fizikë dhe humanë që ndikojnë në shkallën e zhvillimit të rajonit;*
- *argumenton qëndrimin e tij në lidhje me perspektivën e zhvillimit të rajonit;*
- *përdor fjalor të pasur gjeografik në përmbushje të detyrës.*

Testi, kriteret e hartimit dhe vlerësimit të tij

Qëllimi kryesor i çdo testimi është përcaktimi i asaj se çfarë nxënësit dinë dhe janë në gjendje të bëjnë. Nëpërmjet tij sigurohet informacion i vlefshëm rreth efektivitetit të procesit të mësimdhënies për të mbështetur të nxënësit e nxënësve dhe progresin e tyre.

Hartimi i testeve të gjeografisë bazohet në bazat metodologjike të hartimit të testeve. Veçoria e testeve të gjeografisë buron nga natyra e kompetencave me të cilat pajisen nxënësit gjatë nxënies së kësaj lënde. Vetëm pyetjet e mira veç e veç nuk garantojnë medoemos që testi të jetë i mirë, pasi testi, si një i tërë, është më shumë se një grupim i thjeshtë pyetjesh. Për këtë është me rëndësi që së pari të dihet çfarë dëshirojmë të matim, cilin rezultat të të nxënësit dëshirojmë ta realizojmë, cilën kompetencë dëshirojmë të arrijmë.

Në vazhdim përshkruhen hapat që ndjek hartimi i një testi:

• Përcaktimi i njohurive dhe rezultateve të të nxënësit që do të vlerësohen me test

Një nga hapat më të rëndësishëm në hartimin e një testi është që brenda tematikave dhe nëntematikave të zhvilluara përgjatë periudhës të përcaktohen rezultatet e të nxënësit dhe njohuritë që do të testohen.

• Përcaktimi i niveleve të vështirësisë së testit

Në hartimin e një testi, rëndësi të veçantë ka përdorimi i niveleve të arritjeve, si një strukturë hierarkike e aftësive të të menduarit dhe një mjet për të matur thellësinë njohëse të të mësuarit të nxënësve (shih rubrikën për nivelet e arritjeve më lart).

Kur hartojmë një test duhet të kemi parasysh që ai të jetë i vlefshëm për të gjithë. Nëse ne do të hartonim një test me pyetje kryesisht të nivelit bazë (ulët), atëherë ne nuk do t'u jepnim mundësi nxënësve të shfaqnin siç duhet aftësitë e tyre mendore.

E kundërta do të ndodhte nëse do të hartoheshin kryesisht pyetje të nivelit të lartë. Në rastin e parë ne do të diskriminojmë nxënësit me arritje të larta dhe në rastin e dytë nxënësit me arritje të ulëta.

Niveli i vështirësisë së testit në klasat 6-9 në lëndën e gjeografisë, rekomandohet të jetë:

- Nga 40% deri në 30% - Niveli bazë
- Nga 40% deri në 45% - Niveli mesatar
- Nga 20% deri në 25% - Niveli i lartë

• **Tabela e përmbajtjes së testit (tabela e specifikimeve – Blueprint)**

Për të hartuar një test, mësuesi duhet të ketë kujdes që së pari të përgatisë tabelën e përmbajtjes së testit. Kjo tabelë përmban njohuritë, rezultatet e të nxënësve sipas nëntematikave, peshat (në %) si dhe pikët për pyetjet sipas niveleve të arritjeve.

Tabela është themelore për ndërtimin e një testi të mirë. Ajo, jo vetëm siguron që testi do të provojë (testojë) të gjithë përmbajtjen e rëndësishme dhe proceset, por gjithashtu është e rëndësishme në planifikimin dhe organizimin e mësimit.

Tabela e specifikimeve të testit nuk duhet bëhet të kufizuese që mësuesi të drejtojë vëmendjen kryesisht drejt përlllogaritjeve. Për hartimin e saj është i rëndësishëm përcaktimi i njohurive dhe rezultateve të të nxënësve që do të vlerësohen me test, si dhe përcaktimi i pyetjeve sipas niveleve të vështirësisë.

Që të ndërtohet tabela e përmbajtjes së testit për periudhën, fillimisht duhet të nxjerrim përqindjet (peshat) që zë çdo tematikë/nëntematikë, njohuritë dhe rezultatet e të nxënësve që zhvillohen përgjatë asaj periudhe.

Për shembull,

Në rast se testi i periudhës do të përmbajë 30 pikë dhe gjatë kësaj periudhe zhvillohet nëntematika A me 19 orë, nëntematika B me 7 orë, atëherë për secilën prej tyre llogaritet pesha në përqindje dhe pikët që do të kenë në test. Totali i orëve të periudhës është 26 orë.

Nëntematika A ka 19 orë: $26 \text{ (orët e periudhës)} = 74\% = (74\% \times 30 \text{ pikë totali}) = 22 \text{ pikë}$

Nëntematika B ka 7 orë: $26 \text{ (orët e periudhës)} = 26\% = (26\% \times 30 \text{ pikë totali}) = 8 \text{ pikë}$

Kjo do të thotë që nëntematika A do të ketë numrin më të madh të pikëve në test. Me të njëjtën logjikë veprohet për peshat e njohurive dhe rezultateve të nxënësve.

Për ndarjen në nivele të pikëve, veprohet si më poshtë:

Nëse peshat për secilin nivel do të jenë 40% - Niveli 1; 40% - Niveli 2; dhe 20% - Niveli 3, atëherë pikët sipas niveleve do të jenë:

Nëntematika	% & nr. i pikëve	Pikët e ndara në nivele		
		Niveli 2	Niveli 3	Niveli 4
Nëntematika A	74% - 22 pikë	$22 \times 40\% = 9 \text{ pikë}$	$22 \times 40\% = 9 \text{ pikë}$	$22 \times 20\% = 4 \text{ pikë}$
Nëntematika B	26% - 8 pikë	$8 \times 40\% = 3 \text{ pikë}$	$8 \times 40\% = 3 \text{ pikë}$	$8 \times 20\% = 2 \text{ pikë}$
Totali	30	12	12	6

- Konvertimi i pikëve në notë**

Pasi përcaktohet totali i pikëve të një testi, atëherë bëjmë konvertimin e tyre në notë, duke përcaktuar përqindjet mbi bazën e të cilave llogariten pikët që do të shërbejnë si kufiri i poshtëm dhe intervalet e tyre për notat nga 4 në 10.

Nota	4	5	6	7	8	9	10
Përqindja	0-24%	25-38%	39-51%	52-64%	65-77%	78-90%	91-100%

Në rastin tonë totali i pikëve është 30. Llogarisim $30 \text{ pikë} \times 24\% = 7 \text{ pikë}$. Pra 7 pikë është kufiri maksimal i pikëve për të cilën nxënësi nuk merr notë kaluese. Pikët e mbetura ndahen në 6 intervale për notat nga 5 në 10.

$30 - 7 = 23$, $23 / 6 = 4 \text{ pikë}$ secili interval. Për intervalin e fundit (nota 10) do të ketë 3 pikë.

Nota	4	5	6	7	8	9	10
Pikët	0-7	8-11	12-15	16-19	20-23	24-27	28-30

- Llojet e pyetjeve në test dhe kriteret e hartimit të tyre**

Rregulla bazë për të gjitha formatet e pyetjeve

Në hartimin e pyetjeve, duhet të respektohen disa rregulla bazë si më poshtë:

- sigurohuni të matni njohuritë dhe aftësitë më të rëndësishme të periudhës;
- formuloni pyetje të qarta dhe koncize;
- sigurohuni që pyetja i përgjigjet qëllimit të caktuar;
- shmangni pyetjet e papërshtatshme në formë e përmbajtje;
- shmangni pyetjet e vështira të pajustificuara;
- shmangni pyetjet me kuptime të tjera logjike veç kuptimit që synojmë;
- vendosni të parat pyetjet më të lehta.

Pyetjet në teste klasifikohen në dy grupe të mëdha:

A. Objektive

B. Subjektive

A. Pyetjet objektive mund të jenë të disa llojeve. P.sh.

- me zgjedhje të shumëfishtë (alternativa)
- me kombinime
- e vërtetë - e gabuar
- me zëvendësim të fjalëve
- etj.

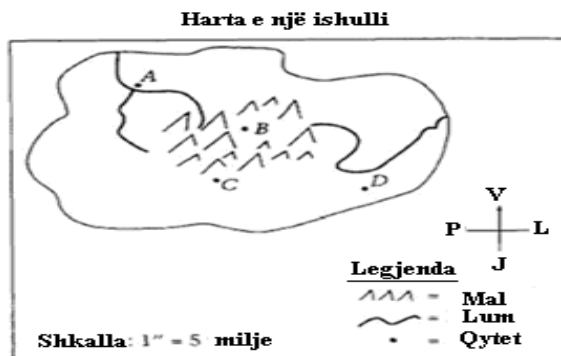
Pyetjet objektive janë të vështira për t'u hartuar, por të lehta për t'u vlerësuar. Ato përcaktojnë në mënyrë të qartë dhe shumë të prerë kufirin midis përgjigjes së saktë dhe të gabuar.

Shembuj pyetjesh objektive

- ***Pyetje me zgjedhje të shumëfishtë***

Ishulli i treguar në hartë ka katër qytete: A, B, C dhe D. Duke u bazuar vetëm në veçoritë fizike-gjeografike të treguara në hartë, cili nga qytetet ka mundësinë më të madhe për të pasur numër më të madh popullsie? **1 pikë**

- A. Qyteti D
- B. Qyteti B
- C. Qyteti A
- D. Qyteti C

• **Pyetje me kombinime**

Vendosni shkronjën a, b, c përbri shkëmbinjve për t'i lidhur ata me shkëmbin mëmë nga i cili janë formuar:

3 pikë

Shkëmbi

1. Bazalte
2. Gips
3. Kuarcit

Shkëmbi mëmë

- a. Magmatik
- b. Metamorfik
- c. Sedimentar

• **Pyetje E vërtetë/ E gabuar**

Qarko e vërtetë (V) apo e gabuar (G) për pohimet e mëposhtme:

4 pikë

•

A. Rrotullimi i Tokës rreth boshtit të saj bëhet nga lindja në drejtim të perëndimit.

V G

B. Më 22 dhjetor rrezet e Diellit bien pingul mbi Tropikun e veriut.

V G

C. Sasia e nxehtësisë diellore që merr Toka, zvogëlohet nga ekuatori në drejtim të poleve.

V G

D. Toka rrotullohet rreth Diellit për 24 orë.

V G

B. Në pyetjet subjektive bëjnë pjesë:

- pyetjet e strukturuar
- pyetjet ese

Pyetjet subjektive janë pyetje të hapura ku nxënësve u kërkohet të japin gjykimet e tyre në bazë të disa kritereve.

Shembuj pyetjesh të strukturuar

Rrymat oqeanike ndihmojnë në përhapjen e ngrohtësisë në planetin tonë dhe kanë ndikim të madh në klimë. Identifikoni faktorët që ndikojnë në formimin e rrymave oqeanike dhe faktorët që shmangin drejtimin e lëvizjes së tyre krahasuar me drejtimin fillestar: **4 pikë**

•

1. Faktorët që ndikojnë në formimin e rrymave oqeanike:

a. _____

b. _____

2. Faktorët që shkaktojnë shmangien e drejtimit të lëvizjes së rrymave krahasuar me drejtimin fillestar:

a. _____

b. _____

• Koha që i duhet nxënësit për çdo tip pyetje

Koha që i duhet nxënësit për t'iu përgjigjur pyetjeve të ndryshme në një test është tepër e rëndësishme. Shpeshherë mësuesit hartojnë teste me shumë pyetje, pa u lënë nxënësve kohën e duhur për t'u përgjigjur. Në të tilla raste nxënësit janë nën tryshninë jo vetëm të testimit, por edhe të kohës së shkurtër që ata kanë në dispozicion. Kjo situatë rrjedhimisht sjell rezultate jo të mira për nxënësit.

Si rregull për pyetjet me zgjedhje të shumëfishtë (1 pikë) koha llogaritet 60 sekonda; për pyetjet e tjera për çdo pikë të dhënë koha llogaritet 90 sekonda.

Gjithashtu, është e rëndësishme dhe hapësira që i lëmë nxënësve për të shkruar çdo përgjigje në test. Duhet bërë kujdes pasi nëse i lëmë më shumë hapësirë se ç'duhet, atëherë i krijojmë nxënësit përshtypjen e gabuar që duhet të shkruajë shumë. Kështu që, duhet të lëmë aq hapësirë sa është e mjaftueshme për të shkruar përgjigjen e parashikuar të secilës pyetje.

• Pikëzimi për çdo pyetje dhe skema e vlerësimit

Pikëzimi është një tjetër hap i rëndësishëm gjatë hartimit të testit. Një test që nuk është pikëzuar siç duhet krijon probleme të mëdha jo vetëm gjatë vlerësimit të përgjigjeve të nxënësve, por edhe gjatë ballafaqimit të nxënësit me mësuesin.

Pyetjet objektive janë më të thjeshta për t'u pikëzuar. Kështu, pyetjet me alternativa, pavarësisht vështirësisë së tyre (nëse i përkasin nivelit bazë, mesatar ose të lartë), pikëzohen me 1 pikë.

Pyetjet me kombinime, pikëzohen me 1 pikë për secilin kombinim të mundshëm. Pra, nëse janë katër kombinime, pyetjet do të pikëzohen me 4 pikë.

Pyetjet e strukturuar pikëzohen në varësi të asaj se çfarë dhe sa kërkojmë në një pyetje. Duhet të mbajmë në konsideratë se, për përgjigje të caktuara, mirë është që të lëmë mundësi pikëzimi edhe për përgjigjet e pjesshme, nëse ka tilla.

Për shembull, në pyetjen më poshtë lidhur me tjetërsimin fizik, pyetja është e strukturuar në dy kërkesa: a) dhe b).

Tjetërsimi fizik ndodh për disa arsye.

a) Shpjegoni si ndodh tjetërsimi fizik për shkak të luhatjeve të temperaturave gjatë 24 orëve. **2 pikë**

b) Në cilat zona mbizotëron më tepër ky lloj tjetërsimi? **1 pikë**

Tjetërsimi fizik mund të ndodhë për disa arsye, por në kërkesën e parë testohet për tjetërsimin fizik që ndodh për shkak të luhatjeve të temperaturave gjatë 24 orëve. Në këtë rast pyetja është pikëzuar 2 pikë. Në këtë mënyrë i japim mundësi nxënësit, që edhe nëse jep një përgjigje të pjesshme, ai të vlerësohet me të paktën 1 pikë. Në skemën e vlerësimit, jepet përgjigja e mundshme për përgjigjen e plotë, që vlerësohet me 2 pikë dhe përgjigja e pjesshme që vlerësohet me 1 pikë.

Pasi hartohet testi, çfarëdo lloj formati qoftë ai, hartojmë skemën e vlerësimit. Skema e vlerësimit reflekton përgjigjet e sakta të çdo pyetjeje në test.

Skema e vlerësimit:

Përgjigje e plotë për kërkesën a)

2 pikë

Gjatë ditës, shkëmbinjtë ngrohen dhe bymehen, kurse natën, duke u ulur temperaturat, tkurren. Përsëritja e vazhdueshme e këtyre proceseve (bymim, tkurrje) prish kompaktësinë e shkëmbinjve duke i copëtuar ata.

Përgjigje e pjesshme për kërkesën a):

1 pikë

Tjetërsimi fizik për shkak të temperaturave, ndodh si pasojë e ndryshimeve të mëdha të temperaturave gjatë 24 orëve.

Ndërsa në kërkesën e dytë (b), jepen tre variante të ndryshme përgjigjesh, që do të thotë se cilëndo nga ato përgjigje të japë nxënësi, do të vlerësohet me 1 pikë.

a) Mbizotëron më tepër në zonat e thata e të nxehta;

- **OSE**

- Në shkretëtira;

- **OSE**

- Në gjysmëshkretëtira.

-

- **Nxënësi fiton:**

3 pikë	Nëse bën shpjegimin e plotë për kërkesën a dhe përcakton saktë kërkesën b.
2 pikë	Nëse bën shpjegim të pjesshëm për kërkesën a dhe përcakton saktë kërkesën b.
1 pikë	Nëse bën shpjegim të pjesshëm për kërkesën a.
0 pikë	Nëse përgjigjet gabim ose nuk përgjigjet fare.

Pyetjet e strukturara mund të hartohen në mënyrë të tillë, që përgjigja e kërkesës së dytë të varet nga kërkesa e parë. Në këtë rast nxënësi nuk mund t'i përgjigjet kërkesës së dytë, pa bërë të parën. *Sugjerohet që mos të ketë shumë pyetje të tilla në test, pasi penalizon nxënësit.*

Shembull

- **TEST: Periudha II (Janar – Mars), Klasa 7**
- **Koha: 45 minuta**
- **Tematika: Proceset natyrore dhe shoqërore**
- **Nëntematika: Proceset dhe dukuritë natyrore në Tokë**
- **Tabela e specifikimeve të testit – Blueprinti**

Testi ka 30 pikë gjithsej

Njohuritë		Rezultatet e të nxënit	Peshat në %	Pikët	N ₂	N ₃	N ₄
I	Hidrosfera		74%	22	9	9	4
1.	Veçoritë e ujërave të oqeanëve dhe deteve	Identifikon veçoritë e ujit të deteve dhe oqeanëve (temperatura, kripësia, dendësia);	7%	2	1	1	0
2.	Lëvizjet e ujit të oqeanëve dhe deteve	Bën dallimin ndërmjet lëvizjeve të ndryshme të ujërave të oqeanëve dhe deteve dhe faktorëve që ndikojnë: - valët detare - rrymat oqeanike - baticat dhe zbaticat. Skicon në hartë drejtimin e lëvizjes dhe rrugën që ndjekin disa nga rrymat oqeanike dhe përshkruan rolin e tyre në klimën e rajoneve që përshkojnë.	37%	11	4	4	3
3.	Lumenjtë, tipet e lumenjve dhe veprimtaria e	Identifikon, bazuar në vëzhgimet dhe në modele të ndryshme, elementet përbërëse të lumit dhe llojet e lumenjve.	11%	3	1	2	0

	ujërave rrjedhës	Përcakton drejtimet kryesore të shtrirjes së disa lumenjve në hartën e botës dhe Shqipërisë.					
4.	Liqenet dhe origjina e krijimit të tyre	Krahason liqene me origjinë të ndryshme, duke sjellë shembuj dhe përcaktuar vendndodhjen e tyre në hartë.	3%	1	1	0	0
5.	Ujërat nëntokësorë, shfrytëzimi i tyre dhe veprimtaria e karstit	Identifikon disa ndër pasojat dhe format e relievit që krijohen nga veprimtaria gërryese, transportuese dhe depozituese në brigjet detare, e ujërave rrjedhës dhe karstik.	3%	1	1	0	0
6.	Veprimi i borës dhe i akujve	Përshkruan formimin e borës dhe akujve dhe veprimin e tyre në mjedis.	13%	4	1	2	1
II.	Litosfera	•	26%	8	3	3	2
1.	Ndërtimi i brendshëm të Tokës	Modelon ndërtimin e brendshëm të Tokës duke përshkruar veçoritë kryesore për secilën shtresë.	13%	4	2	1	1
2.	Shkëmbinjtë, llojet e shkëmbinjve	Klasifikon shkëmbinjtë sedimentarë, metamorfikë dhe vullkanikë.	13%	4	1	2	1
TOTALI			100%	30	12	12	6

- Grupimi i rezultateve të të nxënit sipas niveleve të arritjes

Niveli 2

- Përshkruan veçoritë e ujit të deteve dhe oqeanëve (temperatura, kripësia, dendësia);
- Identifikon, bazuar në vëzhgimet dhe në modele të ndryshëm, elementët përbërës të lumit dhe llojet e lumenjve.

- Identifikon disa ndër pasojat dhe format e relievit që krijohen nga veprimtaria gërryese, transportuese dhe depozituese në brigjet detare, e ujërave rrjedhës dhe karstit.

Niveli 3

- Skicon në hartë drejtimin e lëvizjes dhe rrugën që ndjekin disa nga rrymat oqeanike.
- Përshkruan rolin e rrymave oqeanike në klimën e rajoneve që përshkojnë.
- Përshkruan formimin e borës dhe akujve dhe veprimin e tyre në mjedis.

Niveli 4

- Bën dallimin ndërmjet lëvizjeve të ndryshme të ujërave të oqeanëve dhe deteve dhe faktorëve që ndikojnë:
valët detare;
rrymat oqeanike;
baticat dhe zbaticat.
- Modelon ndërtimin e brendshëm të Tokës duke përshkruar veçoritë kryesore për secilën shtresë.
- Klasifikon shkëmbinjtë sedimentarë, metamorfikë dhe vullkanikë.

MODEL TESTI

1. Pjesa më e madhe sipërfaqes së Tokës është e mbuluar nga: **1 pikë**

- A) uji,
- B) qytetet,
- C) shkëmbinjtë,
- D) tokat bujqësore.

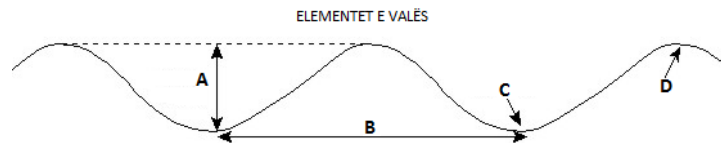
2. Liqenet më të mëdha në botë janë me origjinë: **1 pikë**

- A) akullnajore,
- B) vullkanike,
- C) tektonike,
- D) karstike.

3. Cilin nga elementet e valës tregon shkronja B në figurën e dhënë?

1 pikë

- A) kreshtë,
- B) gjatësinë,
- C) bazën,
- D) lartësinë.

4. Cili nga faktorët e mëposhtëm ndikon në **shmangien** e rrymave nga drejtimi i tyre fillestar?

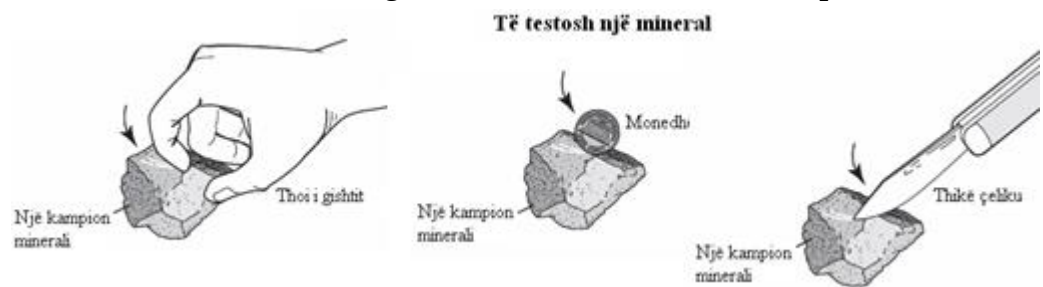
1 pikë

- A) Konfigurimi i kontinenteve.
- B) Përbërja e kontinenteve.
- C) Formimi i baticave.
- D) Erërat lokale.

5. Cila nga veçoritë e mineralit është testuar në figurë?

1 pikë

- A) tretshmëria
- B) shkëlqimi
- C) fortësia
- D) ngjyra

6. Shtresa më e sipërme e Tokës është:

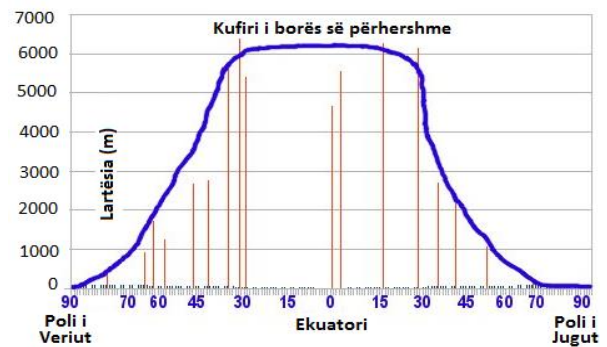
1 pikë

- A) Astenosfera
- B) Bërthama
- C) Manteli
- D) Korja

7. Bazuar në grafikun e dhënë, kufiri i borës së përhershme është më i ulët në zonat me gjerësi:

1 pikë

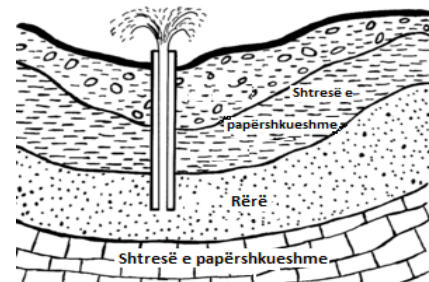
- A) polare,
- B) mesatare,
- C) tropikale,
- D) ekuatoriale.

8. Çfarë lloj ujërash nëntokësorë tregon figura?

1 pikë

- A) Burime termominerale.
- B) Burime minerale.
- C) Ujërat arteziane.
- D) Ujërat karstike.

9. Kripësia më e madhe e oqeaneve është në gjerësitë:

1 pikë

- A) polare,
- B) tropikale,
- C) mesatare,
- D) ekuatoriale.

10. Shkruani tre dallime midis rrymës së Golfstrimit dhe rrymës së Labradorit. **3 pikë**

11. Vëzhgoni figurat:

a) Shpjegoni ndryshimin në formimin e baticave midis figurës 1 dhe figurës 2. **2 pikë**

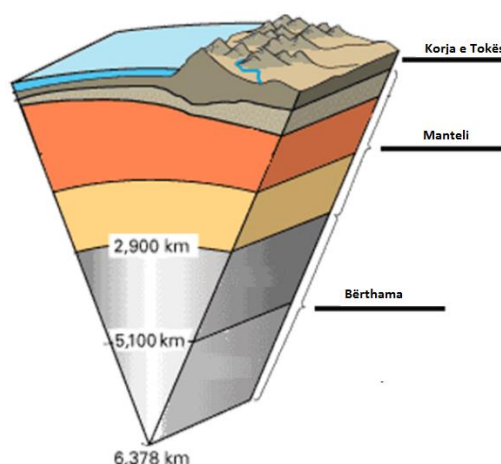
- b) Në rast se mund të ndërtohet një stacion për prodhimin e energjisë elektrike nëpërmjet shfrytëzimit të baticave dhe zbaticave, cili do të ishte disavantazhi i përdorimit të një stacioni të tillë.

1 pikë

12. Shpjegoni se si formohen secili prej shkëmbinjve të mëposhtëm.

3 pikë

- a) Shkëmbinjtë sedimentarë:
b) Shkëmbinjtë magmatikë:
c) Shkëmbinjtë metamorfikë:

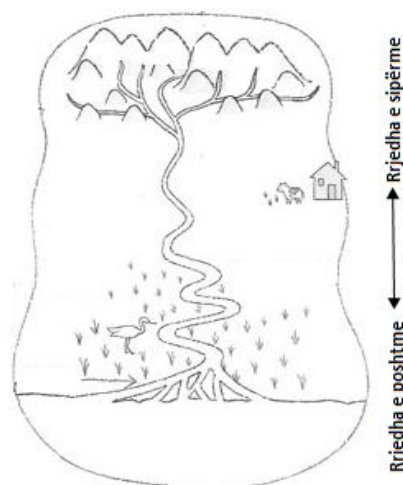
13. Në figurë jepet ndërtimi i brendshëm i Tokës, në të cilën dallohen qartë tri shtresat kryesore të saj: korja e Tokës, manteli dhe bërthama. Jepni tre karakteristika të kores së Tokës.

3 pikë

14. Në figurë tregohet rruga që ndjek një lum nga burimi deri në grykëderdhje. Përcaktoni në figurë:

3 pikë

- Grykëderdhjen e lumit dhe llojin e saj;
- Një nga meandret e lumit;
- Një degë të lumit.

15. Cilat janë dy tipat e akullnajave? Shkruani dy karakteristika të njërës prej tyre.

3 pikë

Dy tipat e akullnajave janë:

Karakteristikat:

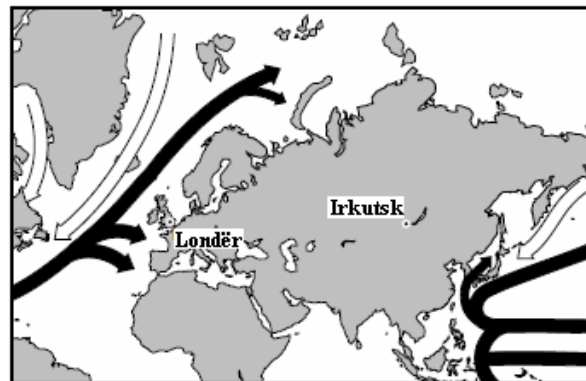
16. Londra dhe Irkutsk gjenden pothuajse në të njëjtën gjerësi gjeografike.

- a) Bazuar në hartën dhe grafikët e dhënë, identifikoni cili nga qytetet ka klimë më të ngrohtë?

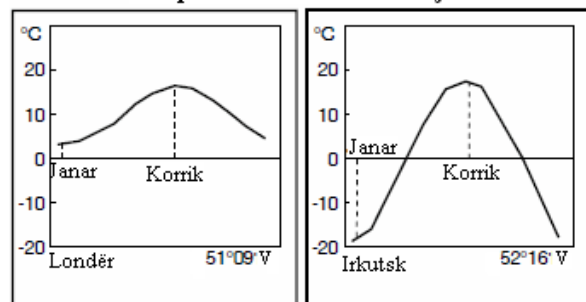
1 pikë

- b) Jepni dy argumente për të mbështetur përgjigjen tuaj.

2 pikë

← Rryma oqeanike të ftohta → Rryma oqeanike të ngrohta
Temperaturat mesatare mujore

Nota	4	5	6	7	8	9	10
Pikët	0-8	9-12	13-16	17-20	21-24	25-28	29-30

SKEMA E VLERËSIMIT TË TESTIT

Udhëzime të përgjithshme

- Për pyetjet me zgjedhje përgjigja e saktë vlerësohet me 1 pikë.
- Për pyetjet me zhvillim, përgjigjet konsiderohen orientuese dhe në skemë parashikohen variantet e mundshme të përgjigjeve të nxënësve.

Shënim: Nxënësi do të marrë pikë edhe kur në përgjigjen e dhënë, jep një shpjegim që nuk e përmban modeli i përgjigjes, por që mësuesi e gjykon të saktë.

• **Pyetjet me zgjedhje**

Numri i Pyetjes	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Përgjigja e saktë	A	C	B	A	C	D	A	C	B

• **Pyetjet me zhvillim**

Pyetja 10

3 pikë

- Rryma e Golfstrimit formohet nga erërat e qarkullimit të përgjithshëm, ndërsa rryma e Labradorit formohet nga ndryshimi i dendësisë.
- Rryma e Golfstrimit është rrymë e ngrohtë, ndërsa rryma e Labradorit është rrymë e ftohtë.
- Rryma e Golfstrimit rrjedh nga gjerësitë e vogla drejt gjerësive më të mëdha, ndërsa rryma e Labradorit rrjedh nga gjerësitë e mëdha drejt gjerësive të vogla.
- Rryma e Golfstrimit rrjedh më në sipërfaqe, ndërsa rryma e Labradorit më në thellësi.

Nxënësi fiton:

3 pikë Nëse shkruan tre nga ndryshimet midis rrymave.

OSE

2 pikë Nëse shkruan dy nga ndryshimet midis rrymave.

1 pikë Nëse shkruan një nga ndryshimet midis rrymave.

0 pikë Nëse përgjigjet gabim **OSE** nuk përgjigjet fare.

Pyetja 11

3 pikë

Disavantazhi do të ishte se stacioni nuk do të punonte 24 orë pa ndërprerje, pasi do të varej nga baticat.

Në figurën 1 baticat e formuara janë më të mëdha, pasi forcës tërheqëse të Hënës i shtohet dhe forca tërheqëse e Diellit.

Në figurën 2, Toka, Hëna dhe Dielli janë në kënd të drejtë. Në këtë mënyrë, baticat e formuara janë më të vogla, pasi baticat e formuara nga Hëna, zvogëlohen nga baticat e formuara nga Dielli.

- **Nxënësi fiton:**

- **3 pikë** Nëse bën shpjegimin e plotë midis formimit të baticave në figurën 1 dhe 2 si edhe jep disavantazhin për kërkesën b

OSE

- **2 pikë** Nëse bën shpjegimin e plotë midis formimit të baticave në figurën 1 dhe 2 **OSE** bën shpjegimin e pjesshëm midis formimit të baticave në figurën 1 dhe 2 dhe jep disavantazhin për kërkesën b
- **1 pikë** Nëse bën shpjegimin e pjesshëm midis formimit të baticave në figurën 1 dhe 2 **OSE** jep disavantazhin për kërkesën b.

0 pikë Nëse përgjigjet gabim **OSE** nuk përgjigjet fare.

Pyetja 12

3 pikë

- Shkëmbinjtë sedimentarë formohen si rezultat i grumbullimit dhe sedimentimit të produkteve të shkatërrimit të shkëmbinjve ekzistues.
- Shkëmbinjtë magmatikë formohen si pasojë e ngurtësimit të magmës në brendësi ose në sipërfaqe.
- Shkëmbinjtë metamorfikë formohen si rezultat i ndryshimit të shkëmbinjve magmatikë e sedimentarë nën veprimin e temperaturave dhe trysnive të larta në brendësi të tokës.

- **Nxënësi fiton:**

3 pikë Nëse shpjegon se si formohen tre tipat e shkëmbinjve.

OSE

2 pikë Nëse shpjegon se si formohen dy nga tipat e shkëmbinjve.

1 pikë Nëse shpjegon se si formohet një nga tipat e shkëmbinjve.

0 pikë Nëse përgjigjet gabim **OSE** nuk përgjigjet fare.

Pyetja 13

3 pikë

- Ka trashësi afërsisht 80 km
- Përbëhet nga korja kontinentale dhe ajo oqeanike

- Ndryshe quhet SIAL, për shkak të shkëmbinjve granitikë
- Shkëmbinjtë kanë moshë më të re
- mbizotërojnë bazaltet dhe gabrot, të tilla si: silici dhe alumini

• Nxënësi fiton:

3 pikë Nëse shkruan tre nga karakteristikat.

OSE

2 pikë Nëse shkruan dy nga karakteristikat.

1 pikë Nëse shkruan një nga karakteristikat.

0 pikë Nëse përgjigjet gabim **OSE** nuk përgjigjet fare.

Pyetja 14

3 pikë

• Nxënësi fiton:

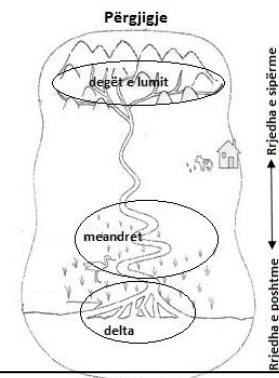
3 pikë Nëse identifikon në figurë tre nga pjesët e lumit.

OSE

2 pikë Nëse identifikon në figurë dy nga pjesët e lumit.

1 pikë Nëse identifikon në figurë një nga pjesët e lumit.

0 pikë Nëse përgjigjet gabim **OSE** nuk përgjigjet fare.

Pyetja 15

3 pikë

- Akullnajat kontinentale formohen në gjerësi të mëdha gjeografike, ndërsa ato malore në gjerësi të ndryshme gjeografike.
- Akullnajat kontinentale janë më të mëdha, ndërsa ato malore më të vogla.
- Akullnajat kontinentale formohen edhe në lartësi të ulëta gjeografike, ndërsa akullnajat malore formohen vetëm në lartësi të mëdha.

• Nxënësi fiton:

3 pikë Nëse shkruan dy tipet e akullnajave dhe jep dy nga karakteristikat e njërës prej tyre

OSE

2 pikë Nëse shkruan dy tipet e akullnajave dhe jep një nga karakteristikat të njërës prej tyre **OSE** jep dy nga karakteristikat e njërës prej tyre.

1 pikë Nëse shkruan dy tipet e akullnajave **OSE** jep një nga karakteristikat të njërës prej tyre.

0 pikë Nëse përgjigjet gabim **OSE** nuk përgjigjet fare.

Pyetja 16

3 pikë

- a) Londra
- b) Londra është: më pranë oqeanit **dhe** ndikohet nga rryma e ngrohtë e Golfstrimit. (Irkutsk gjendet më në brendësi të kontinentit dhe për këtë arsye ka klimë më të ftohtë.)

Nxënësi fiton:

3 pikë Nëse identifikon qytetin me klimë më të ngrohtë dhe bën argumentimin e plotë.

OSE

2 pikë Nëse identifikon qytetin me klimë më të ngrohtë dhe bën argumentimin e pjesshëm.

1 pikë Nëse identifikon qytetin me klimë më të ngrohtë.

0 pikë Nëse përgjigjet gabim **OSE** nuk përgjigjet fare.

8.3.3 Projekti kurrikular

Projekti kurrikular është pjesë e vlerësimit të nxënësit.

Në lidhje me planifikimin dhe zhvillimin e projektit kurrikular:

- Mësuesi planifikon dhe organizon një projekt të shtrirë gjatë gjithë vitit shkollor.
- Projekti kurrikular mund të jetë lëndor ose ndërlëndor, mund t'i përkasë një fushe të nxëni ose të shtrihet në më shumë se një fushë të nxëni.
- Drejtoria e shkollës menaxhon kohën e prezantimit dhe të vlerësimit të projektit kurrikular që të shmanget mbingarkesa e nxënësve në fund të vitit shkollor.
- Nota e projektit kurrikular shënohet në regjistër në kolonën përkatëse.
- Projektet e nxënësve ruhen deri në fund të vitit shkollor.
- Projekti si veprimtari integruese me karakter kërkimor e krijues, nxit zhvillimin e aftësive të larta të të menduarit, aftësive komunikuese, të bashkëpunimit, të përdorimit të TIK, të sipërmarrjes etj. Projekti nxit të nxënit dhe mësimdhënies me në qendër nxënësin përmes

së cilës nxënësit në mënyrë të pavarur ose/dhe si një anëtar i një grupi hulumtojnë mbi një çështje të caktuar ose një problem të lidhur me jetën reale.

- Projekti kurrikular duhet të jetë i shtrirë përgjatë gjithë vitit shkollor, pra në të tri periudhat. Mësuesi që kur planifikon projektin duhet të ketë në mendje vlerësimin e tij. Vlerësimi nuk është diçka që ndodh vetëm në fund të projektit, mësuesi vlerëson nxënësit dhe përgjatë zhvillimit të tij.
- Planifikimi dhe zbatimi në mënyrë efikase i një projekti kërkon që mësuesi të përcaktojë qartë detyrën mësimore në detaje për çdo grup dhe nxënës (është mjaft e rëndësishme që secili nxënës të jetë i përfshirë dhe i angazhuar me detyra të përcaktuara); të paraqesë rezultatet e të nxënësve që do të arrihen nëpërmjet projektit; të paraqesë hollësisht çdo fazë të realizimit të projektit; të qartësojë nxënësit për arritjen përfundimtare të projektit; të qartësojë nxënësit për kriteret e vlerësimit të projektit; të vëzhgojë dhe të japë gjykimin e tij në mënyrë të vazhdueshme për ecurinë e zbatimit të projektit.
- Për realizimin e projektit shfrytëzohen përvojat vetjake të nxënësve dhe njohuritë e marra nga burime të ndryshme. Realizimi i një projekti kërkon përdorimin e më shumë se një metode dhe teknike, si: vrojtimi, studimi i rastit, intervista, puna në grup, puna individuale, përpunim informacioni statistikor etj.
- Stadet kryesore që ndiqen për realizimin e një projekti janë:
 - ✎ Përcaktohet çështja ose problemi për të cilin do të hulumtohet, në mënyrë që të jetë i menaxhueshëm në kohë.
 - ✎ Përcaktohen detyrat që duhet të realizohen për të grumbulluar të dhënat e nevojshme nga puna e secilit nxënës.
 - ✎ Grumbullohet materiali dhe/ose mjetet e nevojshme.
 - ✎ Përpunohen dhe analizohen të dhënat e grumbulluara.
 - ✎ Nxirren përfundime dhe përgjithësime nga të dhënat e grumbulluara dhe përgatitet produkti përfundimtar.
 - ✎ Prezantohen gjetjet dhe përfundimet e projektit ose prezantohet produkti i krijuar.
- Për planifikimin e një projekti mësuesi ndërton planin e projektit, rubrikat kryesore të të cilit paraqiten më poshtë. Në varësi të tematikës së projektit dhe specifikave të tij, mësuesi mund të pasurojë planin me rubrika të tjera. Mësuesi planifikon në planin e tij ditë orë të planifikuara të projektit sikurse vepron me orët e tjera mësimore.

Rubrikat kryesore të planit të një projekti kurrikular përfshijnë:

- *Tema e projektit* (Përcaktohet nga mësuesi në bashkëpunim me nxënësit)

- *Kohëzgjatja e projektit/orët mësimore* (Nëse projekti është ndërlëndor, përcaktohet kontributi i çdo mësuesi dhe orët mësimore për secilën lëndë).
- *Klasa/t pjesëmarrëse:* (përcaktohet klasa ose në rast se ka disa klasa).
- *Rezultatet e të nxënit* – (Përfshijnë njohuritë, aftësitë dhe qëndrimet që do të zhvillohen përmes veprimtarive të projektit.)
- *Konceptet kryesore që do të përdoren gjatë zhvillimit të projektit:* (përcaktohen konceptet që duhet të zotërojë nxënësi për realizimin e këtij projekti).
- *Partnerët* (Nëse ka, p.sh., nëse projekti në lëndën e gjeografisë ka si qëllim që nxënësit të hulumtojnë për ndotjen mjedisore në zonën ku banojnë, një specialist i mjedisit mund të jetë një partner pjesëmarrës në projekt).
- *Veprimtaritë kryesore:* (përcaktohen veprimtaritë që do të realizohen gjatë projektit).
- *Burimet kryesore të informacionit* (Mësuesi duhet të orientojë nxënësit drejt përdorimit të burimeve të larmishme dhe të duhura të informacionit. Në lëndën e gjeografisë një burim i çmuar informacioni, përveç internetit, hartave dhe teksteve të ndryshme si enciklopeditë, revistat, etj., janë vëzhgimet në natyrë).
- *Tematika e orëve të planifikuara të planit mësimor:* (këtu vendoset tematika për çdo orë mësimore të projektit. P.sh. nëse projekti planifikohet në 6 orë atëherë duhet vendosur tematika për të gjashta orët).
- *Përshkrimi i produktit të projektit* (duhet të përfshijë shkurtimisht llojin e produktit që pritet të realizohet dhe mënyrën e prezantimit të tij).
- *Vlerësimi i nxënësve dhe reflektimi* (Mësuesi përcakton kritere për vlerësimin e projektit të cilat ia komunikon nxënësit që në fillim të projektit. P.sh., kriteret mund të përcaktohen në lidhje me trajtimin e përmbajtjes në përmbushje të tematikës, përdorimin e burimeve të informacionit, përgatitjen e produktit, prezantimin e tij etj., në varësi të rezultateve të të nxënit.
- *Sigurimi i të dhënave nga burime të ndryshme vlerësimi është thelbësore për të nxënit bazuar në projekte.* Përfshirja e nxënësve në vlerësimin e projektit nxit motivimin dhe përmirëson të nxënit e drejtuar prej tyre. Vetëvlerësimi dhe vlerësimi i nxënësve nga njëri-tjetri nxit nxënësit të reflektojnë mbi pikat e tyre të dobëta dhe të forta, në mënyrë që të fokusojnë përpjekjet e tyre të mëtejshme).

Shembuj kriteresh për vlerësimin e projektit:

A është fokusuar përmbajtja e projektit te çështja/problemi i identifikuar për shqyrtim?
A është lidhur tema e projektit me situata nga jeta reale?
A i kanë zbatuar nxënësit konceptet e marra në lëndën përkatëse?
A kanë mbledhur të dhëna bazuar në burime të mjaftueshme informacioni?
A kanë bashkëpunuar nxënësit për të zhvilluar aftësitë komunikuese, vetëmenaxhuese dhe organizuese?

Sigurimi i të dhënave nga burime të ndryshme vlerësimi është thelbësore për të nxënëit bazuar në projekte. Përfshirja e nxënësve në vlerësimin e projektit nxit motivimin dhe përmirëson të nxënëit e drejtuar prej tyre.

Vetëvlerësimi dhe vlerësimi i nxënësve nga njëri-tjetri

Vetëvlerësimi dhe vlerësimi i nxënësve nga njëri-tjetri nxit nxënësit të reflektojnë mbi pikat e tyre të dobëta dhe të forta, në mënyrë që të fokusojnë përpjekjet e tyre të mëtejshme.

Nxitja e nxënësit për t'u përfshirë në vendosjen e kriterëve për vlerësimin e punës së tij e kalon një pjesë të përgjegjësisë tek nxënësi. Kjo ndjeshmëri e përdorur me më shumë theks tek zhvillimi i nxënësit dhe vetëkuptimi, krahasuar thjesht me qëllimin për të arritur tek një notë, bën që vetëvlerësimi të kontribuojë në mundësitë e nxënësit për të strukturuar procesin e tij të të nxënëit. Kjo rrit më tej zotërimin e nxënësit mbi procesin e nxënies.

Vlerësimi i shokut mund të shtojë edhe një dimension tjetër në zhvillimin e nxënësit nga pikëpamja e njohjes mbi veten. Nxënësit gjatë konsultimeve me shokët e tyre për marrjen dhe dhënien e sugjerimeve për përmirësim, marrin më shumë përgjegjësi për atë që bëjnë dhe mënyrën si e realizojnë. Në këtë mënyrë ata mendojnë në mënyrë analitike mbi natyrën e performancës së shokut të tyre. Projektet si detyra që përfshijnë një kombinim të aftësive të nxënies të tilla, si kërkimi, planifikimi, projektimi dhe përfundimi janë shembuj të mirë. Kjo gjithashtu praktikohet në ato situata ku nxitet një shkallë e lartë e ndërveprimit të nxënësit.

Shembull

Projekt kurrikular

Tema e projektit: Ndërhyrjet në mjedis dhe pasojat e tyre

Kohëzgjatja e projektit/orët mësimore: 6 orë. Projekti do të zhvillohet përgjatë gjithë vitit, me nga 2 orë në secilën periudhë.

Klasat pjesëmarrëse: Klasat e 9-ta

Rezultatet e të nxënit

Nxënësi:

- analizon faktorët dhe pasojat që sjellin ndërhyrjet e njeriut në mjedisin natyror dhe atë të ndërtuar në rajonin (qytetin/fshatin) e tij;
- paraqet në forma të ndryshme (me gojë, të shkruar) argumente për të përforcuar mendimin apo qëndrimin e vet për problemet mjedisore të identifikuara;
- realizon vëzhgime në rajonin (qytetin/fshatin) ku jeton të peizazhit natyror, objekteve të trashëgimisë natyrore dhe kulturore të kërcënuara nga ndërhyrjet në mjedis;
- realizon individualisht ose në grup intervista, biseda me specialistë mbi rreziqet me të cilat ekspozohet mjedisi natyror, objektet e trashëgimisë natyrore dhe kulturore si pasojë e ndryshimeve mjedisore;
- kërkon në burime të ndryshme informacioni, mbledh informacion dhe prezanton informacionin e përpunuar me anë të tabelave, diagrameve, grafikëve, tekstit të shkruar etj.;
- përgatit një plan veprimtarish/masash për nxënësit e shkollës/ klasës së tij, të cilat do të ndikojnë sadopak në lehtësimin e pasojave negative të ndërhyrjes së njeriut në mjedis;
- bashkëpunon dhe ndan ide me shokët për realizimin e projektit.

Njohuritë kryesore që do të përdoren gjatë zhvillimit të projektit:

Mjedisi natyror, mjedisi i ndërtuar, rajoni, veçoritë e rajonit, marrëdhënia njeri-mjedis, trashëgimia natyrore, trashëgimia kulturore, ruajtja dhe mbrojtja e trashëgimisë natyrore dhe kulturore.

Partnerët: Një specialist i mjedisit, një specialist i trashëgimisë natyrore dhe kulturore, përfaqësues të tjerë të komunitetit.

Veprimtaritë kryesore

Për realizimin e projektit, klasa ndahet në tre grupe të cilat përcaktojnë nga një tematikë specifike për hulumtim. Grupet, në bashkëpunim me mësuesin, vendosin në lidhje me tematikën për të cilën do të zhvillojnë projektin. Për shembull:

Grupi 1: Ndërhyrjet e njeriut në mjedis: e zhvillojnë apo e dëmtojnë mjedisin?

Grupi 2: Ndërhyrjet tona në mjedis dhe peizazhi natyror.

Grupi 3: Ndërhyrjet tona në mjedis dhe trashëgimia natyrore dhe kulturore.

Nr	Veprimtaria	Afati	Produkti i punës
1	- Përcaktimi i temës dhe nëntemave të projektit në bashkëpunim me nxënësit. - Përcaktimi i detyrave për secilin grup dhe nxënës. - Përcaktimi i afateve për secilën fazë të projektit. - Hartimi i një liste paraprake të burimeve të informacionit të cilët do të mbështesin studimin. - Përgatitja e pyetësorëve dhe intervistave të strukturuar.	Periudha e parë shtator-dhjetor Faza e parë e projektit	<u>Produkti:</u> - Hartimi dhe dorëzimi nga çdo nxënës i dokumentit që pasqyron: <i>Temën e grupit, nënçështjen individuale, burimet e informacionit ku do mbështetet dhe hapat për fazat pasardhëse.</i> - Pyetësorët e përgatitur sipas tematikave të grupeve.
2	- Mbledhja e informacionit nga pyetësorët, intervistat dhe përmes hulumtimit në burimet e identifikuar të informacionit. - Përpunimi i të dhënave. - Hartimi i draftit të parë të projektit dhe diskutimi i tij.	Periudha e dytë janar-mars Faza e dytë e projektit	<u>Produkti:</u> - Drafti i parë i projektit.
3	- Përgatitja e produktit përfundimtar. - Prezantimi nga grupet. - Vlerësimi i punës në grup dhe punës individuale	Periudha e tretë Prill-qershor Faza e tretë e projektit	<u>Produkti:</u> Produkti përfundimtar në formën e një raporti.

Burimet kryesore të informacionit:

Hartë fizike dhe politike e Shqipërisë, materiale të nxjerra nga faqe ëeb të internetit, enciklopedi, revista mjedisore, vëzhgime në terren, foto, video etj.

Përshkrimi i produktit përfundimtar të projektit:

Secili grup do të realizojë punën e tij në formën e një raporti.

Raporti për secilin grup duhet të përfshijë:

- të dhëna sasiore (ku është e nevojshme) dhe cilësore të dala nga hulumtimi në burimet e përcaktuara si dhe nga intervistat dhe pyetësorët e realizuar, të cilat mbështesin trajtimin e

- tematikës përkatëse të grupit;
- foto, pamje dhe ilustrime nga vëzhgimet në terren dhe/ose nga burime të tjera që shoqërojnë të dhënat, si p.sh., hartë e zonës, pamje nga Google etj.;
 - secili grup në varësi të tematikës, duhet të përfshijë në produkt një plan aktivitetesh në nivel klase/shkolle për zbutjen e pasojave të problemit dhe menaxhimin e situatës për të ndërgjegjësuar nxënësit e tjerë të shkollës dhe komunitetin (të shprehur në formë skematike/narrative);
 - raporti mund të prezantohet në Power point/në formë posteri/në fletë A4 me shkrim ose në word.

Tematika e orëve të planifikuara

1. Ndarja e detyrave për secilin nxënës dhe përcaktimi i burimeve të informacionit. Hartimi i planit të veprimtarive të projektit për secilin grup, afatet dhe personi përgjegjës.
2. Përgatitja e instrumenteve (pyetësorë, intervista) për grumbullimin e informacionit në terren.
3. Grumbullimi i të dhënave nga intervistat dhe burimet e tjera të informacionit.
4. Përpunimi i të dhënave. Diskutimi në klasë i rezultateve kryesore paraprake të nxënësve.
5. Përgatitja e draftit të parë të projektit dhe diskutimi në klasë.
6. Prezantimi i produktit/raportit përfundimtar. Vlerësimi i punës në grup dhe individuale.

Vlerësimi i nxënësve dhe reflektimi

Tabela e kriterëve për vlerësimin e projektit

Periudha	Kriteri	Niveli 2	Niveli 3	Niveli 4
	- Strukturon pyetësorët/intervistat në përmbushje të tematikës dhe mbledhjes së të dhënave.	Formulon pyetje të cilat nuk e adresojnë problemin konkret dhe grumbullimin e të dhënave. (2 pikë)	Formulon pyetje që adresojnë pjesërisht problemin dhe mundësojnë grumbullimin e të dhënave. (4 pikë)	Formulon pyetje që adresojnë tërësisht problemin dhe mundësojnë grumbullimin e të dhënave. (6 pikë)
	- Identifikon dhe përdor burime të larmishme për hulumtimin e	Përdor një burim të vetëm për hulumtimin e informacionit.	Përdor burime të ndryshme për hulumtimin e	Identifikon dhe përdor burime të ndryshme për

Periudha 1	informacionit.		informacionit pa vlerësuar vlefshmërinë dhe besueshmërinë e tyre.	hulumtimin e informacionit duke vlerësuar vlefshmërinë dhe besueshmërinë e tyre.
		(2 pikë)	(4 pikë)	(6 pikë)
	- Shkëmben ide dhe bashkëpunon në grup.	I bashkohet grupit por nuk është aktiv në realizimin e detyrës.	Bashkëpunon me grupin vetëm kur i kërkohet nga anëtarët e tjerë.	Demonstron gadishmëri për realizimin e detyrës dhe ndan ide me të tjerët.
		(1 pikë)	(2 pikë)	(3 pikë)
• Totali		15 pikë		
Periudha 2	- Përpunon informacionin e mbledhur bazuar në të dhëna.	Identifikon informacionin dhe të dhënat gjeografike për të nxjerrë përfundime të thjeshta.	Përshkruan informacionin dhe të dhënat gjeografike për të nxjerrë përfundime bazuar në të dhëna.	Analizon dhe interpreton informacionin dhe të dhënat gjeografike për të nxjerrë përfundime dhe evidentuar kufizimet.
		(2 pikë)	(4 pikë)	(6 pikë)
	- Organizon draft-produktin në përmbushje të tematikës dhe zgjidhjes së problemit.	Strukturon raportin në çështje që adresojnë pjesërisht problemin, por nuk ofrojnë zgjidhje.	Strukturon raportin në çështje që adresojnë pjesërisht problemin dhe ofrojnë zgjidhje të pjesshme.	Strukturon raportin në çështje që adresojnë tërësisht problemin dhe ofrojnë zgjidhje.
		(2 pikë)	(4 pikë)	(6 pikë)
	- Shkëmben ide dhe bashkëpunon në	I bashkohet grupit por nuk është aktiv në	Bashkëpunon me grupin vetëm kur i	Demonstron gatishmëri për realizimin e

	grup. (2 pikë)	realizimin e detyrës. (1 pikë)	kërkohet nga anëtarët e tjerë. (2 pikë)	detyrës dhe ndan ide me të tjerët. (3 pikë)
• Totali		15 pikë		
Periudha 3	- Trajton tematikën në funksion të zgjidhjes së problemit.	Identifikon zgjidhje për çështjen gjeografike aktuale pa u thelluar në pasojat e mundshme të zgjidhjes së propozuar. (2 pikë)	Propozon zgjidhje për çështjen gjeografike aktuale dhe identifikon disa ndër pasojat e mundshme të zgjidhjes së propozuar. (4 pikë)	Propozon zgjidhje për çështjen gjeografike aktuale dhe analizon pasojat e mundshme të zgjidhjes së propozuar. (6 pikë)
	- Prezanton informacionin duke përdorur gjuhën dhe fjalorin e përshtatshëm gjeografik.	Organizon me vështirësi informacionin, pa e përshtatur për audiencën e synuar. (2 pikë)	Organizon informacionin, pa e përshtatur atë për audiencën e synuar dhe e përcjell qartë; përdor fjalorin dhe terminologjinë gjeografike. (4 pikë)	Organizon informacionin, e përshtat atë për audiencën e synuar dhe e përcjell qartë; përdor fjalorin dhe terminologjinë gjeografike. (6 pikë)
	- Shkëmben ide dhe bashkëpunon në grup për prezantimin e produktit përfundimtar	I bashkohet grupit por nuk është aktiv në realizimin e detyrës. (1 pikë)	Bashkëpunon me grupin vetëm kur i kërkohet nga anëtarët e tjerë. (2 pikë)	Demonstron gatishmëri për realizimin e detyrës dhe ndan ide me të tjerët. (3 pikë)
• Totali		15 pikë		

8.3.4 Vlerësimi i të nxënit të nxënësit realizohet nëpërmjet:

- a) Vlerësimit periodik
- b) Vlerësimit përfundimtar.

8.3.4.1 Vlerësimi periodik

1. Vlerësimi periodik është dokumentimi në regjister i rezultateve të vlerësimit të nxënësve për secilën periudhë. Ai përmban 2 (dy) nota:

- a) *Notën e vlerësimit të vazhduar,*
- b) *Notën e vlerësimit me test ose me detyrë përmbledhëse.*

8.3.4.2 Vlerësimi përfundimtar

1. Vlerësimi përfundimtar realizohet me notë, në përfundim të vitit shkollor.
2. Nota përfundimtare vjetore përmbledh notat vjetore si më poshtë:
 - a) *Notën vjetore të vlerësimit të vazhduar për tri periudha.*
 - b) *Notën vjetore të vlerësimit me test/detyrë përmbledhëse për tri periudha.*
 - c) *Nota e vlerësimit të projektit.*
3. Peshat në përqindje sipas vlerësimeve janë:

•

	<i>Pesha në përqindje klasat VI-IX</i>
<i>Vlerësimi i vazhduar</i>	40%
<i>Vlerësimi me test/detyrë përmbledhëse</i>	40%
<i>Vlerësimi i projektit kurrikular</i>	20%

4. Hapat për njehsimin e notës përfundimtare vjetore janë:
 - a) Nota vjetore e vlerësimit të vazhduar (NVv) përcaktohet duke u bazuar në tri notat e vlerësimit të vazhduar të periudhave, duke gjykuar në mënyrë progresive.
 - b) Nota vjetore e vlerësimit me test/detyrë përmbledhëse (NTp/Dp) përcaktohet duke u bazuar në tri notat e vlerësimit me test/detyrë përmbledhëse të periudhave, duke gjykuar në mënyrë progresive.
 - c) Nota e vlerësimit të projektit (NVp) përcaktohet në përfundim të projektit duke u bazuar në procesin e realizimit të projektit dhe në produktin përfundimtar.
 - d) Shumëzohet secila prej notave me përqindjen përkatëse. Mblidhen këto prodhime dhe shuma rrumbullakoset me numër të plotë (p.sh., 8,8 $\approx$ 9).

e) Formulatat për llogaritjen e notës përfundimtare janë:

$$- \text{Nota përfundimtare në klasat VI-IX} = (NV_v \times 0.4) + (NT_p/D_p \times 0.4) + (NV_p \times 0.2)$$

f) Dokumentimi në regjistër i rezultateve të vlerësimit të të nxënës sipas periudhave është si në tabelën më poshtë:

Periudha e parë shtator – dhjetor		Periudha e dytë janar - mars		Periudha e tretë prill - qershor		Vlerësimi vjetor			Nota përfundimtare
NV _v	NT _p /D _p	NV _v	NT _p /D _p	NV _v	NT _p /D _p	NV _v	NT _p /D _p	NV _p	
6	6	8	7	8	7	8	7	9	8

$$(8 \times 0.4) + (7 \times 0.4) + (9 \times 0.2) = 7.8$$

Nota përfundimtare 8

9 BIBLIOGRAFIA

- Korniza Kurrikulare e Shqipërisë, Tiranë, 2014, MAS.
- Kurrikula bërthamë për arsimin e mesëm të ulët. 2014, IZHA. Tiranë.
- Korniza e vlerësimit në arsimin parauniversitar, 2015, IZHA, Tiranë.
- Programet mësimore të gjeografisë për shkallën 3 dhe 4, IZHA, Tiranë.
- Nivelet e arritjeve për shkallën 3 dhe 4, 2016, IZHA, Tiranë.
- Udhëzimi nr.17, datë 05.07.2022 “për vlerësimin e nxënësve në sistemin arsimor parauniversitar”.
- Metoda të mësimdhënies : Manual për mësuesit e rinj, AEDP.
- Mësimdhënia me në qendër nxënësin, QTKA, 2005.
- Vlerësimi i nxënësit: Manual për mësuesin, IKT, 2009, Tiranë.
- European Journal of Education, Vol46, No. 3, (2011). Key Competences in Europe: interpretation, policy, formulation and implementation. e_1491 289..306
- CIDREE. (2008). A toolkit for the European citizen. The implementation of key competences. Challenges and opportunities. for the European
- Gordon, J., Rey, O., Siewiorek, A., Vivitsou, M., & von Reis Saari, J. KeyCoNet 2012 Literature Review: Key competence development in school education in Europe. A to
- Case network report, Nr.87. (2009): Key competences in Europe: Opening doors for lifelong learners across the school curriculum and teacher education.
- Claudine OURGHANLIAN (2010). Le socle commun: Une logique, mais laquelle? Polémiques autour d’un socle.
- Deschryver N, Charlier B, Fürbringer J-M. Education et formation (2011). L’approche par compétences en pratique.
- Schagen S. (2011). Ministry of education. Implementation of the New Zealand Curriculum: Synthesis of Research & Evaluation
- Moreau S. (2012). E-nov eps Revue nr.2. Articuler les compétences pour transformer l’élève.
- <http://www.nationalgeographic.com/xpeditions/guides/geogsummary.pdf>
- <http://www.mywonderfulworld.org>
- <http://ngsednet.org>
- <http://www.nationalgeographic.com>
- <http://www.nationalgeographic.com/xpeditions/lessons/05/g68/gpafrika3.html>